

Tisdagen den 6 december

Kl. 13.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 25 november.

§ 2 Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens kammare

Undertecknad, som för närvarande åtnjuter tjänstledighet från riksdagsarbetet t. o. m. den 10 december, anhåller om förlängning av ledigheten t. o. m. den 17 december 1977. Orsaken är densamma som för tidigare ledighet, personliga angelägenheter.

Baggetorp den 1 december 1977

Tage Sundkvist

Kammaren biföll denna ansökan.

Förste vice talmannen anmälde att *Carin Nygren* (c) även under denna tid skulle tjänstgöra som ersättare för *Tage Sundkvist*.

§ 3 Meddelande om ändring i den preliminära tidsplanen

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Det bordläggningsplenum, som i den preliminära tidsplanen utsatts till måndagen den 12 december kl. 13.00, börjar redan kl. 11.00 med hänsyn till att ett flertal interpellations- och frågesvar då kommer att lämnas.

§ 4 Föredrogs men bordlades åter

Finansutskottets betänkanden 1977/78:9 och 10

Skatteutskottets betänkanden 1977/78:14–16

Lagutskottets betänkande 1977/78:2

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1977/78:8, 10 och 13

Socialutskottets betänkande 1977/78:17

Kulturutskottets betänkande 1977/78:15

Näringsutskottets betänkande 1977/78:24

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1977/78:14

Civilutskottets betänkande 1977/78:3 och 4

*Meddelande om
ändring i den
preliminära
tidsplanen*

Tisdagen den
6 december 1977

*Åtgärder på
distributionsområ-
det*

§ 5 Föredrogs och bifölls
Interpellationsframställningar 1977/78:90–93

§ 6 Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande
1977/78:9 med anledning av motion om den framtida användningen av
läroanstalten Nääs

Trafikutskottets betänkande

1977/78:6 med anledning av propositionen 1977/78:43 om överlåtelse
av viss staten tillhörig fast egendom m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 7 Åtgärder på distributionsområdet

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:14 med anledning av
propositionen 1977/78:8 om åtgärder på distributionsområdet jämte mo-
tioner.

I propositionen 1977/78:8 hade regeringen föreslagit riksdagen att god-
känna riktlinjer som chefen för handelsdepartementet hade angett för
åtgärder på distributionsområdet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. föl-
jande:

”I propositionen behandlas medborgarnas tillgång till viktiga varor.
Det konstateras att den marknad, som skall ombesörja den slutliga för-
medlingen av varor till konsumenterna, som helhet fungerar väl. Bl. a.
till följd av butiksnätets utglesning uppstår dock problem för olika grupper
av medborgare, särskilt i glesbygder och skärgårdar. Dessa problem kan
öka vid en fortsatt koncentration inom detaljhandeln.

Mot denna bakgrund anfördes det att ytterligare åtgärder bör vidtas för
att trygga medborgarnas varuförsörjning. En utgångspunkt är härvid att
alla medborgare skall kunna ordna sin försörjning med främst dagligvaror
med rimlig insats av tid och eget arbete. För att tillgodose behoven hos
olika konsumentgrupper är det önskvärt med ett butiksnät med butiker
av olika typ och storlek.

För att lösa uppkomna problem är det angeläget att på olika sätt söka
skapa förutsättningar för en verklig egen livskraft hos den handel som
svarar för närservicen och glesbygdsservicen. Det erinras härvid om re-
geringens strävan att underlätta förhållandena för mindre och medelstora
företag. En utredning om verksamhetsförhållandena och finansierings-
situationen för mindre företag inom servicenäringen aviseras.

Åtgärder för att på ett naturligt sätt förstärka underlaget för närservicen

och glesbygdshandeln anges också. Bl. a. aviseras ett uppdrag till konsumentverket att kartlägga möjligheterna att tillföra denna handel nya servicefunktioner. Det pekas vidare på den underlagsförstärkning som kommunal upphandling kan innebära. Ett uppdrag till statens vägverk och statens trafiksäkerhetsverk rörande hänvisningsskyltar vid allmänna vägar för lanthandeln aviseras.

Även ökade direkta samhällsinsatser förordas. Samhällets bevakning av varuförsörjningsfrågorna förutsätts i första hand vara en kommunal angelägenhet. Kommunerna förutsätts ha en uppfattning om varuförsörjningssituationen och hålla ett översiktligt beslutsunderlag för varuförsörjningen. Planering av varuförsörjningen bör genomföras för områden där servicen är eller väntas bli problematisk och där stödåtgärder blir aktuella. Planeringen föreslås vara frivillig för kommunerna.

I propositionen lämnas också förslag till stöd i olika former för att motverka serviceproblem i glesbygder och liknande områden. Förslagen innebär en utbyggnad av den nuvarande försöksverksamheten med statligt stöd till kommersiell service i glesbygd. Bl. a. föreslås det att begränsningen till det inre stödområdet slopas. Viss förenkling i regelsystemet föreslås också.

Stödverksamheten föreslås omfatta dels statsbidrag till kommuner som subventionerar hemsändning av dagligvaror, dels statliga avskrivnings- och investeringslån, kreditgarantier och i vissa undantagsfall driftsstöd till näringsidkare. De senare stödformerna avses kunna utgå till näringsidkare som saluhåller dagligvaror eller drivmedel.

Länsstyrelserna föreslås liksom hittills pröva frågor om bidrag till kommunerna för hemsändning. Övriga statliga stödåtgärder föreslås inledningsvis prövas av konsumentverket. Avsikten är dock att efter vunna erfarenheter söka åstadkomma en decentralisering om möjligt till budgetåret 1980/81.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1977/78:6 av Birgitta Dahl (s) och Per Bergman (s), vari hemställts att riksdagen i anslutning till sitt beslut med anledning av propositionen 1977/78:8 som sin mening gav regeringen till känna att de riktlinjer för åtgärder på distributionsområdet som riksdagen godkände självfallet inte ändrade gällande – och mer socialt inriktade – grunder för planering enligt byggnadslagen eller motsvarande riktlinjer för en aktiv bostadspolitik,

1977/78:10 av Allan Gustafsson (c),

1977/78:11 av Ove Karlsson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. uttala att verksamheten med driftsstöd till försäljningsställen i glesbygd borde få försökskaraktär, där särskild hänsyn togs till de omsätt-

Tisdagen den
6 december 1977

*Åtgärder på
distributionsområ-
det*

ningssvagaste butikerna.

2. som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om behovet av driftsstöd.

3. uttala att driftsstöd även borde kunna utgå till drivmedelsanläggningar i anslutning till livsmedelsbutiker,

4. uttala att drifts- och investeringsstöd borde beslutas av länsstyrelserna,

1977/78:12 av Ingvar Svanberg m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. med avslag på propositionen i motsvarande delar anta av motionärerna framlagt lagförslag om kommunal planering av varuförsörjningen, innebärande i huvudsak att alla kommuner skulle upprätta varuförsörjningsplaner och att företag som berördes därav skulle bli skyldiga att på ett tidigt stadium anmäla planer på nyetablering, nedläggning eller viktigare förändring av verksamheten, .

2. hos regeringen anhålla om förslag till ändringar i byggnadslagstiftningen som innebar att intentionerna med varuförsörjningsplaneringen kunde förverkligas,

3. hos regeringen begära att frågan om inrättande av ett centralt butiksregister utreddes,

4. med avslag på propositionen i motsvarande delar godkänna

a) de riktlinjer för statsbidrag till hemsändning och driftsstöd som angavs i motionen,

b) att investeringsstöd kunde utgå i hela landet,

5. besluta att en distributionsnämnd knuten till konsumentverket skulle inrättas,

6. som sin mening ge regeringen till känna att förslagsanslaget Konsumentverket: Förvaltningskostnader för budgetåret 1977/78 borde få överskridas med 1 200 000 kr.,

7. på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 anvisa

a) till Konsumentverket: Forskning m. m. ett reservationsanslag av 300 000 kr.,

b) till Bidrag till kommersiell service i glesbygd m. m. ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.,

c) till Lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd ett investeringsanslag av 2 500 000 kr., och

1977/78:13 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. med avvisande av propositionen i denna del besluta att varje kommun skulle vara skyldig att upprätta en varuförsörjningsplan, varvid tyngdpunkten skulle läggas på konsumenternas intressen,

2. besluta att de kommunala varuförsörjningsplanerna på länsnivå skulle sammanställas av länsstyrelsen,

3. uttala sig för en lag om tillståndsprövning och underrättelse om nedläggning i enlighet med motionens förslag och hemställa hos rege-

ringen om förslag därom.

4. uttala sig för att kommunerna bereddes möjligheter att inköpa och till subventionerad hyra upplåta butikslokaler till enskild näringsidkare och hos regeringen hemställa om förslag beträffande former för detta varvid även statsbidragsgivning skulle beaktas,

5. hos regeringen hemställa om utredning beträffande dagligvaruhandel i av kommun ägt och drivet företag,

6. hos regeringen hemställa om utredning beträffande åtgärder för att åstadkomma en jämnare vinstfördelning inom dagligvaruhandeln.

Utskottet hemställde

1. beträffande varuförsörjningsplaner m. m. att riksdagen skulle
a) med avslag på motionen 1977/78:12 yrkandet 1 och motionen 1977/78:13 yrkandena 1–3 godkänna i propositionen 1977/78:8 angivna riktlinjer för åtgärder på distributionsområdet såvitt gällde principiella utgångspunkter och kommunala varuförsörjningsplaner,

b) finna motionen 1977/78:10 icke föranleda någon riksdagens åtgärd,

2. beträffande de föreslagna riktlinjernas samband med byggnadslagstiftningen m. m. att riksdagen skulle finna motionen 1977/78:6 besvarad genom vad utskottet i betänkandet anförde,

3. beträffande ändringar i byggnadslagstiftningen m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:12 yrkandet 2,

4. beträffande utredning om centralt butiksregister att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:12 yrkandet 3,

5. beträffande kommunala förvärv av butiksfastigheter m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:13 yrkandet 4,

6. beträffande kommunala företag för dagligvaruhandel att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:13 yrkandet 5,

7. beträffande vinstutjämning inom dagligvaruhandeln att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:13 yrkandet 6,

8. beträffande hemsändningsbidrag att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:12 yrkandet 4 a i ifrågavarande del godkände i propositionen 1977/78:8 angivna riktlinjer för åtgärder på distributionsområdet i ifrågavarande del,

9. beträffande investeringsstöd att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:12 yrkandena 4 b och 7 c godkände i propositionen 1977/78:8 angivna riktlinjer för åtgärder på distributionsområdet i ifrågavarande del,

10. beträffande driftsstöd att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:12 yrkandet 4 a i ifrågavarande del och yrkandet 7 b samt motionen 1977/78:11 yrkandet 2 skulle godkänna i propositionen 1977/78:8 angivna riktlinjer för åtgärder på distributionsområdet i ifrågavarande del samt finna motionen 1977/78:11 yrkandena 1 och 3 därigenom ha besvarats,

11. beträffande handläggning av ärenden rörande investeringsstöd och driftsstöd att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:11 yrkandet

Nr 40

Tisdagen den
6 december 1977

---

*Åtgärder på
distributionsområdet*

*Åtgärder på
distributionsområ-
det*

4 godkände i propositionen 1977/78:8 angivna riktlinjer för åtgärder på distributionsområdet i ifrågavarande del,

12. beträffande inrättande av en distributionsnämnd vid konsumentverket att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:12 yrkandet 5,

13. beträffande anslag till konsumentverket för förvaltningskostnader att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:12 yrkandet 6,

14. beträffande anslag till konsumentverket för forskning att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:12 yrkandet 7 a,

15. beträffande propositionen i övrigt att riksdagen godkände i propositionen 1977/78:8 angivna riktlinjer för åtgärder på distributionsområdet i den mån de inte omfattades av utskottets hemställan i det föregående.

Följande fem reservationer hade avgivits av Ivar Högström, Lennart Pettersson och Sivert Andersson (samtliga s):

1. beträffande varuförsörjningsplaner m. m., vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen skulle

a) med anledning av propositionen 1977/78:8 i ifrågavarande del och motionen 1977/78:12 yrkandet 1

dels som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört om principiella utgångspunkter för åtgärder på distributionsområdet,

dels anta av reservanterna framlagt förslag till lag om kommunal planering av varuförsörjningen, innebärande i huvudsak att riksdagen skulle slå fast att varuförsörjningsplaner skulle upprättas av alla kommuner, att kommuner vid behov skulle samråda om planerna och att länsstyrelserna skulle hållas underrättade om även denna gren av den kommunala planeringen,

dels hos regeringen hemställa om förslag till lagstiftning om anmälningsskyldighet för näringsidkare m. fl. i enlighet med vad reservanterna anfört,

b) finna motionen 1977/78:10 icke föranleda någon riksdagens åtgärd,

c) avslå motionen 1977/78:13 yrkandena 1-3 i den mån motionen inte i denna del tillgodosetts enligt reservanternas hemställan under a,

2. beträffande ändringar i byggnadslagstiftningen m. m., vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:12 yrkandet 2 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört,

3. beträffande utredning om centralt butiksregister, vari reservanterna ansett att utskottet under 4 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:12 yrkandet 3 hos regeringen begärde utredning i enlighet med vad reservanterna anfört,

4. beträffande hemsändningsbidrag, vari reservanterna ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:8 i ifrågavarande

del och med bifall till motionen 1977/78:12 yrkandet 4 a i ifrågavarande del som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anført,

5. beträffande investeringsstöd, vari reservanterna ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:8 i ifrågavarande del och med bifall till motionen 1977/78:12 yrkandena 4 b och 7 c skulle

a) som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anført,

b) på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 till Lån till investeringar i glesbygd anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kr.

Dessutom hade följande fyra reservationer avgivits av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Arne Blomkvist, Nils Erik Wååg och Lilly Hansson (samtliga s):

6. beträffande driftsstöd, vari reservanterna ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:8 i ifrågavarande del. med bifall till motionen 1977/78:12 yrkandet 4 a i ifrågavarande del och yrkandet 7 b och med anledning av motionen 1977/78:11 yrkandena 1-3 skulle

a) som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anført,

b) på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 till Bidrag till kommersiell service i glesbygd m. m. anvisa ett förslagsanslag av 2 000 000 kr.,

7. beträffande inrättande av en distributionsnämnd vid konsumentverket, vari reservanterna ansett att utskottet under 12 bort hemställa
att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:12 yrkandet 5 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anført,

8. beträffande anslag till konsumentverket för förvaltningskostnader, vari reservanterna ansett att utskottet under 13 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:12 yrkandet 6 på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 till Konsumentverket: Förvaltningskostnader anvisade ett förslagsanslag av 1 200 000 kr.,

9. beträffande anslag till konsumentverket för forskning, vari reservanterna ansett att utskottet under 14 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1977/78:12 yrkandet 7 a på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 till Konsumentverket: Forskning m. m. anvisade ett reservationsanslag av 300 000 kr.

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Under försommaren i år, närmare bestämt den 3 juni, behandlade riksdagen den socialdemokratiska gruppmotionen 1976/77:1258 om åtgärder på det konsumentpolitiska området.

I motionen erinrades bl. a. om hur konsumentpolitiken har byggts upp under det senaste årtiondet och om hur ett fördjupat och mera socialt synsätt har lett till att detaljhandelns problem alltmer har kommit i fokus. Det framgår av näringsutskottets betänkande 1976/77:44 – och här följde utskottets socialdemokratiska ledamöter upp motionsförslagen med reservationer – att den borgerliga majoriteten då utgick ifrån att distributionsutredningens olika förslag skulle prövas i positiv anda vid den pågående beredningen i departementet. I debatten här i kammaren förklarade också Ingegärd Oskarsson att mycket av vad som framförts i distributionsutredningen, liksom i motionerna, skulle tillgodoses i den kommande propositionen.

Som alla känner till har den mycket omtalade propositionen om åtgärder på distributionsområdet fått ett mycket negativt mottagande av konsumenter, de stora folkrörelserna, politiska partier och företrädare för detaljhandeln och kommunerna.

Mot denna bakgrund skulle det ha varit naturligt, kanske särskilt med tanke på tidigare visat intresse för de konsumentpolitiska frågorna hos många ledamöter inom regeringspartierna, att det nu väckts många och innehållsrika borgerliga motioner, inte minst om behovet av ett väl utvecklat glesbygdssöd.

Det kan väl därför vara värt att hålla i minnet att vid utskottets behandling av propositionen har prövats synpunkter och förslag i fem motioner. Av regeringspartiernas ledamöter är det bara centerpartisten Allan Gustafsson som, i motionen 10, tagit upp frågan om behovet av varuförsörjningsplaner vid etablering av stormarknader.

Herr talman! Det har sannerligen inte varit svårt att finna negativa reaktioner på handelsministerns proposition. I tidningen Köpmannen av den 26 september konstateras exempelvis att den fått omdömen som "en besvikelse", "låg ambitionsnivå" och "låtgåpolitik". I tidningen påpekas att mest kritik får handelsministern för att förslaget om kommunala varuförsörjningsplaner nu blir en frivillig rekommendation till kommunerna. I en intervju i tidningen rubricerar Per Schirbeck, Köpmannaförbundet, förslaget som mycket magert med tanke på att som grund till det låg ett omfattande betänkande från distributionsutredningen. I samma tidning säger bl. a. Sven E. Johansson, KF, att vi hade hoppats på och väntat oss rejälare tag.

I detta sammanhang skall jag även ta mig friheten att via tidningen Köpmannen av den 31 oktober förmedla en hälsning till handelsministern från Asta Olsson, blomsterhandlare i Växjö och ledamot av Köpmannaförbundets styrelse. Hon tycker att handelsministern har gjort sig förtjänt av en kaktus. En sådan vill hon ge honom för att han har negligerat kraven på kommunala varuförsörjningsplaner.

När KF-chefen Karl-Erik Persson i går talade inför KF:s förbundsstämma underströk han bl. a. följande: "Av distributionsutredningens alla förslag och av KF:s synpunkter i remissvaret blev det så gott som ingenting." KF:s ordförande Hans Alsén kommer senare under debatten

att redovisa KF:s uppfattning om exempelvis glesbygdstödet.

Herr talman! Socialdemokratin har i regeringsställning drivit de konsumentpolitiska frågorna som en av våra viktigaste samhällsuppgifter. Det är därför helt naturligt för oss att även i oppositionställning driva en aktiv konsumentpolitik för att stödja konsumenterna, framför allt de i olika hänseenden resurssvaga, och så långt som möjligt förbättra deras ställning på marknaden. Liksom i vår motion under den allmänna motionstiden i år har vi även i den nu aktuella motionen 12 haft distributionsutredningens betänkande samt remissyttrandena över densamma som underlag för våra förslag.

Herr talman! Jag skall nu övergå till att mycket kortfattat kommentera reservationerna som är fogade vid utskottets betänkande. I reservationen 1, som behandlar en betydelsefull konsumentpolitisk fråga, framhåller vi reserver att det är nödvändigt att varuförsörjningsplaner upprättas av alla kommuner.

Enligt vår mening talar starka skäl för att riksdagen antar det förslag till lag om kommunal planering av varuförsörjningen som är fogat som bilaga till utskottets betänkande. Som framgår av vår reservation har vi dock uteslutit de paragrafer som gäller anmälningsskyldighet för näringsidkare. Det har vid utskottsbehandlingen visat sig nödvändigt att överarbeta dessa paragrafer i formellt avseende och förse dem med mera utförliga motivuttalanden. Vi anser också att frågan om sekretess då det gäller de skriftliga uppgifter, som anmälningssystemet kan ge upphov till, måste uppmärksammas. Enligt vår åsikt behövs en kommunal planering av varudistributionen, inte endast för att lösa akuta problem utan också för att långsiktigt trygga konsumenternas varuförsörjning. Ett sådant planeringsarbete skall självfallet genomföras så, att sociala mål tillgodoses med en butiksstruktur som dock i huvudsak är företagsekonomiskt bärkraftig.

I reservationen 2, om vilka medel kommunerna måste ha för att kunna förverkliga intentionerna i sina varuförsörjningsplaner, påpekar vi att det finns anledning att pröva, om inte byggnadslagstiftningen skulle kunna förändras, så att den kan bli ett tillräckligt medel för att påverka kommunernas serviceförsörjning.

I reservationen 3, som tar upp registerfrågan, följer vi reserver upp konsumentverkets krav på att riksdagen hos regeringen skall begära att frågan om inrättande av ett centralt butiksregister utreds.

Herr talman! Jag går nu över till frågor som har ett direkt samband med det statliga stödet till kommersiell service i glesbygd. Denna verksamhet behandlas i reservationerna 4, 5, 6 och 7. Men av tidsskäl skall jag under den återstående delen av mitt anförande begränsa mig till att endast kommentera hemsändningsverksamheten och driftstödet till olönsamma och nedläggningshotade butiker.

Inledningsvis vill jag påminna om att det statliga stödet för kommersiell service i glesbygd har vuxit fram från regionalpolitiska utgångspunkter. Det har samtidigt blivit ett betydelsefullt instrument i samhällets strävan

*Åtgärder på
distributionsområ-
det*

att skapa jämlikhet i ekonomiskt och socialt hänseende mellan människor som bor i olika regioner av vårt land. I dag är även glesbygdssstödet en betydelsefull del av den nya konsumentpolitiken. Det framgår också klart av förslagen i motionen och i reservationerna att vi socialdemokrater vill fortsätta med att bygga ut det statliga stödet till dagligservicen i Sveriges glesbygder.

När det gäller hemsändningsverksamheten svarar i dag kommunen för 65 % av kostnaden för planering och administration. Detta har i sin tur medfört att man av ekonomiska skäl har fått omgärda verksamheten med detaljerade geografiska och ekonomiska restriktioner. Det är därför verkligen beklagligt att varken handelsministern eller utskottsmajoriteten vill föreslå någon höjning av bidragsnivån. Informationen vid den gemensamma överläggningen med företrädare för kommunerna i Jämtland borde egentligen ha medverkat till att ett enigt utskott ställt sig bakom ett ökat statligt bidrag till hemsändningsverksamheten. Därför vill jag här ur skrivelsen från Krokoms och Strömsunds kommuner, som samtliga kommuner i Jämtland står bakom, citera följande synpunkter:

”Kommunerna anser att regeringens proposition 1977/78:8 om åtgärder på distributionsområdet innebärande ett 35-procentigt stöd är otillräckligt. De största behoven av insatser finns, som vi ser det, bland befolkningen i extrema glesbygdsmråden. Vi vill också gärna hänvisa till lokal landsbygdstrafik, som ger kommunerna i det inre stödområdet ett 75-procentigt statsbidrag för att en godtagbar trafik skall kunna upprätthållas. Vi anser att hemsändningsservicen är en lika viktig funktion och att bidraget till kommunerna för hemsändningen bör utgå med samma procentsats.”

Vi reserverar helt och fullt kommunernas uppfattning. Vi föreslår alltså att statsbidraget till den kommunala hemsändningsverksamheten skall höjas från 35 % till 75 % i det inre stödområdet och till 50 % i landet i övrigt.

Utöver de befintliga stöden, hemsändningsbidrag och investeringsstöd, föreslås i propositionen att driftsstöd inrättas, men enligt handelsministern skall detta stöd utgå bara när det är fråga om tillfälliga lösningar under en begränsad övergångstid. Han säger: ”Stödet skulle utgå för att tillfälligt hålla kvar en butik, exempelvis fram till innehavarens pensionering.” När frågan behandlades vid utskottssammanträdet frågade en av ledamöterna vad konsumenterna skall ta sig till då innehavaren slutar. Det är en berättigad fråga, herr handelsminister!

Konsumentverket skall ges uppgiften att bedriva en försöksverksamhet med statligt driftsstöd. Normalt anser handelsministern att det för denna verksamhet endast skall behövas 500 000 kr. under det första året.

I motsats till handelsministern och utskottsmajoriteten anser vi reserverar att det verkligen finns skäl som talar för att komplettera det statliga investeringsstödet med en särskild stödform, som möjliggör direkta bidrag till löpande drift av olönsamma och nedläggningshotade dagligvarubutiker. Vi anser dessutom att detta stöd bör betraktas som en normal stödform i glesbygder och att ett förhållandevis stort antal

butiker måste få komma i fråga. Liksom motionen 1977/78:12 föreslår vi i vår reservation 6 en restriktiv linje när det gäller driftsstöd för drivmedelshandel, så att det endast bör utgå till s. k. singelanläggningar i samband med dagligvaruhandeln. Vi reserverar oss anser att en sådan begränsning normalt skall gälla, och såsom framgår av utskottsbetänkandet har även utskottsmajoriteten anslutit sig till denna uppfattning.

I reservationerna 8 och 9 behandlas anslagsfrågor. Jag skall här nöja mig med att slå fast att konsumentverket måste få resurser för att på ett tillfredsställande sätt kunna fullgöra de ökade arbetsuppgifterna.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna som är fogade till näringsutskottets betänkande nr 14.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har i motionen 1977/78:13 tagit upp frågor rörande konsumenternas varuförsörjning i vårt samhälle.

Strukturumvandlingen på handelns område har gått snabbt. Ända fram till 1960-talet fanns våra små kvartersbutiker, med ett bra sortiment av dagligvaror som gav en tillfredsställande service för boende i ett område.

Sedan kom en rationaliseringsvåg, som mer än halverade butiksbeståndet, och utvecklingen gick mot allt större försäljningsenheter. Stormarknader blev en av modellerna. Även om en utplaning nu skett i nedläggningstakten, fortsätter ändå butiker att försvinna. Under år 1976 lades inte mindre än 632 dagligvarubutiker ned, vilket faktiskt var en ökning jämfört med 1975. Av de nedlagda butikerna var 550 enskilda och 82 konsumentkooperativa. Under samma år nyetablerades 200 dagligvarubutiker, men det blir ändå en nettoförlust på drygt 400 butiker.

Vad som därutöver är allvarligt med nedläggningen av butiksenheter är att minskningen framför allt gick ut över gruppen övrig handel, vilket betyder att de stora försäljningskedjorna ökar sina marknadsandelar på bekostnad av den enskilda handeln. Därmed minskas konkurrensen ytterligare.

Solveig Wikström, docent i företagsekonomi vid Stockholms universitet, som forskat om distributionen av våra dagligvaror, säger att 60–80 % av dagens butiksnät mycket väl kan försvinna inom tio år. Nuvarande trend, som innebär att centralisering och storköp äter upp småbutikerna, kommer att fortsätta åtminstone till decenniets slut, och beslut härom har redan fattats. Hon menar att först därefter har vi möjlighet att välja.

Det sista som vi erinrats om är att 50 av Norrbottens 85 Konsumbutiker inte är lönsamma och hotas av nedläggning, vilket måste betyda ytterligare försämring av en redan begränsad dagligvaruhandel. Chefen för Konsum Norrbotten menar att ökat statsbidrag är enda chansen att rädda butikerna, och det ställer naturligtvis stora krav på glesbygdssstödet. Han säger också att man dessutom måste minska öppethållandet och dra ner sortimentet för att klara ekonomin.

Här kan jag inte underlåta ett litet påpekande. I denna kammare har från både socialdemokratiskt och borgerligt håll garanterats att ökat öp-

Tisdagen den
6 december 1977

*Åtgärder på
distributionsområ-
det*

pethållande, exempelvis söndagsöppet, inte påverkar priserna. Men nu får vi veta att det i varje fall påverkar kostnadsläget, vilket också erkänts från Köpmannaförbundet, som uppmanat sina medlemmar till restriktivitet i öppethållandet inför julen för att minska omkostnaderna, då försäljningen har minskat på grund av de höjda priserna, inte minst på dagligvaruområdet. Påverkar då inte kostnadsläget priserna? Ett minskat varusortiment behöver däremot inte vara negativt för konsumenten. Det behövs inte 20 olika tvättmedel, tandkrämer eller margariner att välja på, för att ta några exempel – och ännu mindre behövs det eftersom vi vet att samma försäljningsorganisation inte sällan står bakom och att skillnaden i kvalitet ofta är obefintlig.

Vem är det då som tjänar och vem är det som förlorar på struktur-omvandlingen? Det är väl inget tvivel om att dagens utveckling på hand- delns område är lönsam för företagen och de stora affärskedjorna. De- taljhandels arbete rationaliseras och övervältras på konsumenten. Kon- sumentens andel rationaliseras inte, den blir bara tyngre och besvärligare. Det är bara friska, starka och bilburna, de som har ett inkomstöverskott i hushållskassan och som har tillräckliga förvaringsutrymmen, som kan tillgodogöra sig storköpens fördelar. De övriga får kontinuerligt försämrade service och indirekt fördrjade varor allteftersom närbutikerna läggs ner. Det är en ojämlikhet som kommer att utvecklas till ett samhällsproblem.

Som försvar för utvecklingen till stordrift på varusidan används olika argument: Det är en detaljhandelsform som är anpassad till den moderna konsumenten, den bilburna kunden som uppskattar fria parkeringsplatser och som uppskattar att finna praktiskt taget allt under ett tak till låga priser. Det ger konsumenten tillfälle att handla varor på ett rationellt sätt och till priser som är mellan 5 och 15 % lägre än i den konventionella handeln.

Frågan blir då för vem det är rationellt och till vilket pris vi får varorna billigare. År 1973 gjordes en uträkning på grundval av de uppgifter som NK-Turitz – senare Bra Stormarknad – i Kungsängen lämnade ut i sam- band med sitt ettårsjubileum. Denna uträkning visade att kunderna körde sammanlagt 2,5 miljoner mil för att handla för 70 milj. kr. Det gjordes 700 000 bilbesök, och varje besökare köpte varor för i genomsnitt 100 kr. 50 % av kunderna hade ca 2 mil till stormarknaden – dvs. 4 mil tur och retur. Ca 35 % körde mellan 2 och 20 kilometer, och 17 % körde över 6 mil. Varje bilmil kostade då 4 kr. Det är, som vi vet, åtskilligt dyrare i dag. Det betydde att kunderna körde bil för ca 10 miljoner för att spara kanske 5 miljoner jämfört med vad de fått betala i andra affärer.

Det är enligt min mening ett tvivelaktigt sparande. Det är också en medveten nonchalans mot de ekonomiskt svaga i samhället, de icke bil- burna, äldre och handikappade som kommer i kläm vid en sådan planering av varudistributionen.

Distributionsutredningen ansåg att en huvudmålsättning för daglig- varudistributionen borde vara att konsumenterna skulle ha en daglig- varubutik inom gångavstånd. Därför menade man att utvecklingen mot

en utpräglad storbutiksstruktur måste hejdas och att det måste tillses att en lämplig avvägning av butiker av olika typer och storlek erhålls. I den målsättningen vill vpk helt instämma. För fullgörandet av en sådan målsättning ställer distributionsutredningen vissa förslag: dels ett förbättrat stöd till nedläggningshotade butiker, dels ett samhälleligt ansvar för och kontroll av nyetableringar och avvecklingar.

Om alla konsumenter skall få en tillfredsställande varuförsörjning behövs en samhällelig styrning. Man kan inte som handelsministern i propositionen förlita sig på de s. k. fria marknadskrafterna, som enbart är inriktade på lönsamhetstänkandet. Och när det i propositionen konstateras att den marknad som skall ombesörja den slutliga förmedlingen av varor till konsumenten som helhet fungerar väl menar vi att detta är en överdrift, som inte stämmer med verkligheten. Det visar ju f. ö. motionerna till propositionen.

Självklart borde dagligvaruförsörjningen i ett bostadsområde lokalt av kommunen planeras på samma sätt som annan service. Regionalt borde planeringen ligga på länsnivå. Konsumentverket, som väl är sakkunnigt på detta område, har i sitt remissyttrande också tillstyrkt utredningens förslag om upprättandet av kommunala försörjningsplaner, som revideras årligen. Här kunde också de obligatoriska konsumentorgan som vi förordat i olika sammanhang få en uppgift.

Herr talman! Utredningen har haft ambitionen till förbättringar av varuförsörjningen, vilket dåligt uppföljts i propositionen. Vpk är i långa stycken överens med utredningen, vilket framgår av motionen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till alla punkter i vpk-motionen.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! En viktig utgångspunkt för utskottsmajoritetens principiella syn på varudistributionen är den del av regeringsdeklarationen där det sägs att vårt lands ekonomi även i framtiden skall bygga på en socialt styrd marknadsekonomi, fri konkurrens och en aktiv konsumentpolitik.

Varudistributionen i vårt land har genomgått en snabb utveckling. Den struktur med många och ganska små enheter som dominerade för 30 år sedan har ersatts av en ny struktur, där enheter av växlande storlek i samverkan byggt upp en så effektiv varudistribution att den vunnit internationell uppmärksamhet. De fortgående rationaliseringarna har gett en höjd produktivitet, vilket inneburit att priseffekterna av kostnadsstegringen har kunnat dämpas. Konsumenterna har genom sitt fria val och sina ansträngningar att hålla kostnaderna nere styrt den utvecklingen. Utan tvivel har det fria konsumtionsvalet spelat en avgörande roll för välståndets utveckling.

Det finns därför skäl att redan inledningsvis slå fast att landet rent allmänt sett har en väl fungerande och effektiv varuhandel, inom såväl parti- som detaljhandelsleden, vilket är värdefullt för samhället och för konsumenterna. De samhällsåtgärder som emellertid behövs, bl. a. för

att lösa de speciella problem som vi vet finns i glesbygdsområden, skall självfallet leda till att även denna handel får egen livskraft, så att den själv kan lösa sina problem.

Behovet av dylika åtgärder kan inte anses utgöra skäl för att ifrågasätta marknadsekonomin som sådan, eller för att förändra dess funktion. Vårt ekonomiska system skall även i framtiden grundas på att individernas eget val skall styra utvecklingen och att fria företagare i öppen konkurrens skall tillgodose konsumenternas önskemål.

Handelns strukturomvandling under senare år kännetecknas av en ökad närorientering. Någon egentlig nyetablering av stormarknader och varuhus sker inte längre. Nya former av närbutiker – eller servicebutiker, som de också kallas – har vuxit fram. Utvecklingen för dessa närservicebutiker är mycket positiv.

Strukturomvandlingen i glesbygd går däremot i en annan riktning. Den sammanhänger med *både* vikande kundunderlag och den snabba kostnadsutvecklingen. Därför bör man även med regionalpolitiska åtgärder stödja företag i glesbygd, så att utslagningen av mindre enheter motverkas.

Under vårriksdagen – då vi hade en debatt här i kammaren med anledning av några motioner i dessa frågor, som Arne Blomkvist nyss påminde om – framhöll jag vikten av att vidga glesbygdsbutikernas servicefunktion. Jag gav då några exempel på sådana funktioner – ombud för post, järnväg, apotek, försäljningsställe för bensin etc. Det är kanske omöjligt att vidga omfattningen av dylika funktioner ytterligare.

Förslagsvis kan butikerna vara ombud för arbetsförmedling och försäkringskassa. Varför inte på dessa överlåta stugförmedling, biblioteksverksamhet, försäljning av jakt- och fiskekort samt andra funktioner inom turisttrafikområdet? Åtgärder för att förbättra distribution av tidningar och tidskrifter är angelägna, liksom åtgärder i övrigt för att ett rikare kulturutbud skall kunna ges till befolkningen i glesbygd.

Mot den här bakgrunden är det glädjande att nu konstatera, att konsumentverket redan fått regeringens uppdrag att undersöka vilka servicefunktioner som skulle kunna tillföras glesbygdshandeln i avsikt att stärka förutsättningarna för denna handel att fortleva och utvecklas.

I handelsministerns proposition redovisas dessutom, att köpmannorganisationerna har fått ett viktigt krav tillgodosett vad gäller hänvisningsskyltar. Statens vägverk och trafiksäkerhetsverket har fått regeringens uppdrag att undersöka möjligheterna att sätta upp skyltar till lanthandeln vid allmänna vägar.

Detaljhandelns utveckling – framför allt i utpräglade glesbygdsområden – är inte endast beroende av de åtgärder som innefattas i propositionen. Det ankommer redan nu på lokala och regionala samhällsorgan att inom ramen för det pågående länsplaneringsarbetet överväga åtgärder i syfte att främja den kommersiella servicen. Det bör också vara lämpligt att glesbygdshandeln har möjlighet att förmedla leveranser av skilda slag till kommunala inrättningar såsom skolor, ålderdomshem etc.

Vad sedan gäller finansieringsproblemen understryks i propositionen det angelägna i att skapa förutsättningar för en verklig egen livskraft hos den handel som svarar för närservice och glesbygdsservice. I sammanhanget bör noteras de ansträngningar som regeringen gör för att underlätta förhållandena för de mindre och medelstora företagen.

I propositionen aviseras därför en särskild utredning om verksamhetsförhållandena och finansieringssituationen för mindre företag inom servicenäringen. Distributionsutredningen förordade för sin del att staten skulle stärka AB Handelskredits ställning. Företaget har även framfört önskemål om stöd i form av statsgaranti. Något sådant förslag läggs inte fram i propositionen.

I propositionen säger handelsministern, att det är värdefullt med en finansieringsverksamhet som inriktar sig mot företag med ett fristående uppträdande på marknaden. Från kedjorna fristående företag bör redan nu kunna ge finansieringshjälp – exempelvis de halvstatliga Industrikredit AB och Företagskredit AB.

Näringsfrihetsombudsmannen har i ett uttalande understrukt behovet av ett fristående kreditinstitut av Handelskredits typ. NO säger: "Den bästa bindningen mellan grossist och köpman vore en som inte är beroende av finansiellt stöd, utan snarare av att handlaren är nöjd med sin leverantör. Redan existensen av alternativa finansieringsformer kan verka främjande på utvecklingen."

Handelsministern har emellertid handlat snabbt när det gäller att se över finansieringssituationen för detaljhandeln. Han tillsätter nu en utredning om hur handelns behov av finansierings- och rådgivningshjälp bättre skall kunna tillgodoses. Tanken är att kartlägga möjligheterna att göra detaljhandelsföretagen mindre beroende av leverantörsföretagen.

Utöver behovet av finansieringsstöd är det sålunda meningen att utredningen också skall undersöka behovet av rådgivning för företag inom servicenäringarna.

När utredningsresultatet föreligger får vi sålunda anledning att återkomma till dessa vitala frågor. Det blir på detta sätt en fortsättning på regeringens åtgärder för att stödja de mindre och medelstora företagen – och nästa steg är såvitt jag kan se avsett att uppmärksamma behoven inom detaljhandeln!

Jag skall därefter övergå till att kommentera de olika delförslagen i propositionen samt det Arne Blomkvist anförde beträffande motionerna.

Obligatoriska varuförsörjningsplaner – som reservanterna vill ha – skulle kunna innebära, att alla butiker årligen skulle tvingas fylla i ett stort antal blanketter med ett omfattande uppgiftslämnande till myndigheterna.

Handeln behöver som andra näringar egen livskraft – inte byråkrati och subventioner!

Även om man kan använda varuförsörjningsplaner som ett instrument för samplanering mellan kommuner, handel och konsumenter, blir väl detta inte oanvändbart bara för att man inte lagstiftar om det?

---

*Åtgärder på
distributionsområ-
det*

Varför, Arne Blomkvist, är lagstiftning så avgörande? Risken att kommunerna skulle nonchalera varuförsörjningen är inte särskilt stor. Redan nu förekommer sådan planering – där den behövs! Dessutom förordar regeringen att en sådan plan skall göras av den kommun där man vill ha statligt stöd till närservicen. Den möjligheten står öppen för alla kommuner, vilket innebär att sådana planer verkligen kommer till stånd där de behövs!

Det avgörande måste vara att planerna tjänar ett praktiskt och konkret syfte. Pliktskyldigast upprättade planer, därför att "det är lag på det", blir kanske inte de mest användbara.

Uppenbarligen kommer flertalet av kommunerna genom egna initiativ att skaffa sig bättre planeringsunderlag än det man förfogar över i dag. Med hänsyn till de skiftande förhållanden som kännetecknar olika kommuner är det naturligt att denna planering kan ta sig olika former.

Regeringens uppläggning – frivillighet, men krav på planering om man önskar få statsstöd – är ett bättre alternativ om man vill undvika onödig byråkrati och centralstyrning.

I propositionen läggs stor vikt vid de möjligheter som byggnads- och planlagstiftningen ger kommunerna för att förverkliga de intentioner som kommer till uttryck i varuförsörjningsplaner eller motsvarande.

Med anledning av de motioner som väckts i dessa frågor gör utskottet det påpekandet, att det beslut som riksdagen nu fattar inte får inverka på tolkningen av tidigare lagstiftning eller dess förarbeten. Utskottet finner inte skäl för någon framställning till regeringen om förslag till ändringar i byggnadslagstiftningen.

De kommunala styrmöjligheter som redan finns – planmonopol, markpolitik, bostadsbyggnadsprogram, lokalisering av kommunal service, samråd och förhandlingar – ger kommunerna enligt utskottets mening tillräckliga möjligheter att styra utvecklingen av butiksnätet. Sedan är det en annan fråga hur den befintliga lagstiftningen tillämpas. Kommunernas handlande avgörs av de folkvalda förtroendemännen. Den kommunala självstyrelsen skall vi inte ifrågasätta – den skall vi däremot slå vakt om!

Reservanterna pläderar vidare för införandet av ett centralt butiksregister. Utskottet är inte berett att förorda ett sådant. I första hand bör man kunna utnyttja de register som redan finns, exempelvis de olika företagsgruppernas egna register. Från dessa kan uppgifterna inhämtas, i stället för att man betungar butiksföreståndare och butiksägare med tidsödande uppgiftslämnande. Självfallet är det viktigt att man gör klart för sig vilka uppgifter som är nödvändiga, så att uppgiftslämnandet över huvud taget blir inskränkt till väsentligheter!

Det statliga hemsändningsbidraget är nu maximerat till 35 % av kommunens kostnader. I regeringsförslaget slopas nu den geografiska begränsningen av stödet. Däremot godtas inte förslaget om höjning av bidragsnivån, som reservanterna har ställt sig bakom. Utskottet erinrar om att det nu pågår en beredning av frågor om generella och speci-

aldestinerade statsbidrag, varför utskottet ansluter sig till handelsministerns bedömning.

I fråga om investeringsstödet slopas den nuvarande begränsningen till huvudsakligen det inre stödområdet. Fortfarande bör dock, som anges i propositionen, stödet inriktas på varuförsörjningen i glesbygder, t. ex. skärgårdar. Utskottet godtar de principer som regeringen förordar och är därför inte berett att förorda en så kraftig utvidgning av stödet som motionärerna har begärt.

Skall driftstöd bli en normal företeelse? Det verkar som om reservanterna har den ambitionen! I varje fall påstod Arne Blomkvist detta i sitt anförande.

Det förefaller som om man helt ignorerar den stimulans som den eftersträvade samordningen av offentlig och kommersiell service kan bli. Regeringens förslag innebär ändå en inte oväsentlig utökning av stödformerna, och det är fullt möjligt att följa upp åtgärderna med ytterligare en utökning av stödet i kommande propositioner, om utvecklingen kommer att visa att detta är nödvändigt.

Utskottet tillstyrker förslaget att de nuvarande formerna för stöd till kommersiell service i glesbygd skall kompletteras med driftsstöd, men utskottet vill inte redan på begynnelsestadiet medge en så kraftig utvidgning som motionärerna föreslår. Det är dessutom viktigt att stödet inte lämnas förrän det skett en mycket noggrann prövning av rådande konkurrensförhållanden.

Butikernas möjligheter att fortleva är direkt beroende av kundunderlaget. I detta sammanhang kommer regionalpolitiken in i bilden, som jag tidigare har framhållit. Det finns ett nära samband med den samhällseliga servicen. När denna service dras in – det kan gälla järnväg, post etc. – skapar samhället indirekt svårigheter för butikerna i sådana områden.

Om man inte kan hålla kvar sådan service, bör en butik stödjas genom att den blir ombud för olika samhällstjänster och får en rimlig ersättning för detta.

Som allmän princip måste gälla att stimulansåtgärder skall sättas före direkta stödåtgärder.

Motionärernas förslag om inrättande av en permanent distributionsnämnd avstyrks av utskottet. Utskottet anser i likhet med handelsministern att det nödvändiga samrådet och erfarenhetsutbytet skall ske i former som avgörs från fall till fall med hänvisning till frågornas beskaffenhet.

Däremot skall den nuvarande glesbygdsnämnden vara kvar för frågor som rör kommersiell service i glesbygd.

Utskottet är inte heller berett att tillstyrka att konsumentverket nu får ytterligare medel för sin förvaltning, vilket motionärerna har begärt. Även den föreslagna ökningen av konsumentverkets forskningsanslag avstyrks av utskottet.

Propositionen innehåller inte några förslag till anslagsökningar eller

nya anslag, utan avsikten är som utskottet påpekar i betänkandet att anslagsfrågorna skall tas upp i budgetpropositionen i januari.

Sammanfattningsvis innebär propositionens förslag – som utskottet tillstyrker i dess helhet – att man satsar på åtgärder för en verklig egen livskraft för de mindre butikerna.

Förslagen innebär att man utmönstrat onödiga regleringar och inslag av byråkrati. Därigenom undviker man att lägga nya och kostnadskrävande uppgifter på kommunerna och man besparar butikerna ett tidsödande uppgiftslämnande.

Regeringsförslaget är ett uttryck för stimulans och stöd men inte för statlig styrning. Har vi förtroende för handelns förmåga att ge konsumenterna den service de önskar, ökar tillfredsställelsen och ansvarskänslan hos alla dem som arbetar inom denna sektor av samhället.

Herr talman! Jag yrkar bifall till näringsutskottets hemställan på samtliga punkter.

ARNE BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Ledamöterna lade säkert märke till att Sten Svensson hänvisade till handelsministern. Såvitt jag kan förstå kan Sten Svensson bara hänvisa till handelsministern och regeringen. Jag hade möjlighet att hänvisa till att nästan samtliga remissinstanser som arbetade med distributionsutredningens olika förslag ansåg att samhället hade ett ansvar för att ge konsumenterna en godtagbar service. Det har, tycker jag, kommit bort i debatten.

Sten Svensson underströk att vi inte skall ålägga kommunerna att fylla i blanketter, för kommunerna kan ordna planeringen ändå. När Sten Svensson har den motiveringen kan man förstå att han inte har satt sig in i vad varuförsörjningsplanen verkligen gäller. Det är fråga om ett samspel mellan detaljhandeln, konsumenterna och kommunerna genom vilket man tillsammans skall skapa en godtagbar service åt kommuninvånarna. Om Sten Svensson är fixerad till att det bara är fråga om att fylla i blanketter och att detta är byråkrati, kan jag förstå av hans inlägg. Men om han fördjupar sig i frågan måste han inse att det inte är detta det är fråga om.

Om valutgången för drygt ett år sedan hade blivit en annan, skulle vi i dag med stor säkerhet i stor enighet här i kammaren ha godtagit det förslag som distributionsutredningen och remissinstanserna har förordat. Men på grund av valutgången har vi fått en ny handelsminister med helt andra värderingar. Det är de värderingarna som Sten Svensson nu försvarar, något som tyvärr också många företrädare för mittenpartierna gör.

Jag skall återkomma till denna fråga i nästa replik. Låt mig nu bara säga att varuförsörjningsplanen för oss inte är en fråga om att fylla i blanketter, utan varuförsörjningsplanen gäller ett engagemang hos människorna för att få fram en godtagbar service.

KARIN NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Sten Svensson sade att strukturomvandlingen hade dämpat priserna. Men hur kan han bevisa det med den prishöjningskarusell som vi haft de senaste åren? Vi litar i varje fall inte på marknadskrafternas fria spel, och vi kan därför inte heller lita på att en rekommendation till kommunerna är tillräcklig. Det behövs lagliga medel för en styrning. Kommunerna behöver det här styrmedlet, om man skall få en ändring till stånd i första hand på livsmedelssidan för de kategorier som verkligen sköter inköpen.

Den kommunala tillståndsprövningen vid etablering, utbyggnad m. m. som utredningen föreslår är förutsättningen för att kommunerna skall kunna genomföra sina planer beträffande hushållens varuförsörjning.

Vänsterpartiet kommunisterna vill skärpa bestämmelserna så att det blir en skyldighet att minst ett år i förväg underrätta kommunen om en nedläggning och så att företag som bryter mot den bestämmelsen skall kunna åläggas att fortsätta driften i oförändrad omfattning.

Det är väl helt klart att nedläggning av närbutiker är till nackdel för många konsumenter. Det kan vi dagligen konstatera. På bussar och tunnelbanor kommer kvinnorna släpande på sina matkassar. Fortfarande är det kvinnorna som står för inköpen av dagligvarorna. De stora försäljningsföretagen vänder sig till bilburna kunder, men det är bara mellan 15 och 20 % av husmödrarna som har körkort. Och även om de har körkort så är det inte kvinnorna som har tillgång till familjens bil. Detta innebär att det är något fel i inriktningen av distributionen.

Koncentrationen till färre butiker har medfört att hushållens distributionsarbete har ökat. Fortfarande har vi nämligen en familjesammansättning i smådriftsform. Strukturomvandlingen har därför ökat ojämlikheten mellan olika konsumentgrupper, och de som missgynnas är de svaga i samhället – låginkomsttagare, ungdomar, studerande, pensionärer, människor med rörelsehinder, ensamföräldrar etc. Det är stora grupper som drabbas.

I dag är hela den kommersiella filosofin inriktad på köpstarka kunder. Det är detta, herr talman, som måste förändras.

STEN SVENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Utskottsmajoriteten har funnit att handelsministern har lagt fram ett mycket bra och välmotiverat förslag som motsvarar det förtroende som riksdagsmajoriteten har visat regeringen, och då finns det all anledning att hänvisa till detta och att framhålla det i debatten.

Vad beträffar distributionsutredningen förlitade den sig alltför mycket på statliga styråtgärder och alltför litet på generella stimulansåtgärder och på handelns egen förmåga att anpassa sig till konsumenternas önskemål. De socialdemokrater som var med i distributionsutredningen har inte heller följt upp alla förslag som lades fram där. Reservanterna har således inte tagit upp två av förslagen – det är bara vpk som fortsättningsvis driver dem – och de gäller tillståndsplikt och motsvarande frågor.

Vi har skiftande förhållanden på olika orter i det här landet, Arne Blomkvist. Samhällsinsatserna måste därför vara flexibla, och vi skall även i framtiden hålla vägarna öppna för handelns egen förmåga att anpassa sig efter konsumenternas önskemål. Eftersom boendeförhållandena varierar så starkt i vårt land måste också handeln visa större variationsrikedom.

Vad gäller Arne Blomkvists fråga beträffande varuförsörjningsplanerna vill jag påpeka att distributionsutredningen inte föreslog någon lagstiftning i det hänseendet. Utredningen, alltså även de socialdemokrater som ingick i den, sade att detta skulle vara en frivillig uppgift för kommunerna, och det vann allmänt gehör hos remissinstanserna. De meningsskiljaktigheter som fanns gällde enbart ambitionsnivån för planeringen.

Jag sade inte, Arne Blomkvist, att det var kommunerna som skulle fylla i blanketterna som behövs för de uppgifter vi här har diskuterat. Kommunerna skall bara hämta in dessa uppgifter; det är butiksföreståndare och butiksägare som skall fylla i blanketterna och svara för uppgiftslämnandet.

För Karin Nordlander vill jag slutligen påpeka att jag stödde mitt uttalande när det gällde söndagshandeln på de konstateranden och slutsatser som har gjorts av affärstidsutredningen. I denna har man gjort en enig bedömning i den här frågan. Vpk var visserligen inte med i den utredningen, men alla övriga partier har enats om att kostnadsläget i söndagshandeln inte påverkar prisnivån i en för konsumenten ogynnsam riktning och att såväl söndagsöppna som icke söndagsöppna dagligvarubutiker tillämpar en faktisk prisnivå som är lägre än den rekommenderade prisnivån.

ARNE BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad gäller frågan om blanketterna fattade jag tydligen Sten Svensson fel, men jag har fortfarande intrycket att det är besvärligt att klara dessa frågor på det lokala planet. Sten Svensson har i det sammanhanget ännu inte sagt någonting om vilken uppgift en varuförsörjningsplan skulle fylla. En sådan innebär ju ett engagemang inte bara mellan respektive butiksägare, detaljhandel och kommun, utan engagemang omfattar även konsumenterna på det lokala planet, och för min del framstår inte blanketterna som det viktigaste i det sammanhanget – långt därifrån, Sten Svensson.

Sedan vill jag gärna understryka att Sten Svensson har rätt i att man inom distributionsutredningen föreslog en frivillig åtgärd i samband med planeringen, men man slog å andra sidan fast på ett mycket klagörande sätt vilken ambitionsnivå kommunerna här skulle ha. Vi reserverar oss emellertid ansett att planeringen är en så central och viktig fråga att vi för den vill ha en lagstiftning som klart och tydligt säger ifrån att kommunerna på ett riktigt sätt skall handlägga de frågor som hänger samman med den. Men Sten Svensson skall inte försöka ge sken av att detta innebär byråkrati. Det är ju fråga om att verkligen genomföra

en planering, så att det inte blir som utskottet förordar, nämligen att det knappast ens finns någon rekommendation utan planeringen blir frivillig och det står varje kommun fritt att genomföra en sådan. Då kan det ju bli så att man genomför varuförsörjningsplaner i samband med att butikerna läggs ner, men det är ju meningen att man skall planera på ett sådant sätt att inte sådana händelser behöver inträffa. Är det fråga om byråkrati?

Vad vi saknar, Sten Svensson, i vårt samhälle är planering, att vi tänker litet längre fram i tiden och inte bara ser det som är aktuellt just för stunden. Exempel finns. Alla de räddningsaktioner som har företagits under det senaste året pekar klart och tydligt på att det hade varit bra med en mera långsiktig planering på berörda områden. Det gäller i lika hög grad butiksservicen i kommunerna, och inte minst i glesbygderna.

KARIN NORDLANDER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara veta hur Sten Svensson förklarar uppmaningen från Köpmannaförbundet till restriktivitet i öppethållandet inför julen – även Konsum ger till känna samma uppfattning – för att hålla kostnadsläget nere. Såvitt jag kan bedöma påverkar kostnadsläget priserna.

STEN SVENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag svara Karin Nordlander: Genom att utnyttja befintliga resurser och investeringar under en längre tidsperiod får man ett bättre utnyttjande och därigenom lägre kostnader. Affärstidsutredningen konstaterade dessutom att priserna i de söndagsöppna dagligvarubutikerna tenderar att ligga något under de priser som tillämpas i icke söndagsöppna butiker och att stormarknader vanligen tillämpar priser som med 4–5 % understiger priserna i dagligvarubutikerna. Utredningen var enig om att göra detta konstaterande.

Till Arne Blomkvist vill jag säga att förslaget om varuförsörjningsplaner inte har fallit under bordet utan finns kvar. Men det avgörande är att man understryker utredningens förslag om frivillighet. Sedan kan kommunerna inom ramen för den kommunala självstyrelsen anpassa systemet efter de lokala förhållandena. Näringslivets och handelns uppgift är ju att tillgodose efterfrågan på varor och tjänster. I vårt samhälle med valfrihet reagerar konsumenterna och visar vad de vill ha eller inte vill ha, när de gör sina urval i butikerna. Särskilt påtagligt är detta i dagligvaruhandeln.

Det går inte, Arne Blomkvist, att styra och reglera fram en varudistribution, som konsumenterna inte vill ha och som de inte vill betala för. Anpassningen kan handeln själv bättre än staten svara för genom sin nära kontakt med individernas önskemål och ändrade köpvanor.

Den som vill ha ett samhälle som är mer centralstyrt och leder till planhushållning skall naturligtvis stödja socialdemokraterna. Det råder ingen tvekan om den saken. Då blir det mer planering. Det har vi hört

Tisdagen den
6 december 1977

*Åtgärder på
distributionsområ-
det*

Arne Blomkvist säga här. Men den som inte vill ha ett sådant samhälle gör klokt i att säga nej till en sådan politik och därmed avvisa reservanternas förslag.

Förste vice talmannen anmälde att Arne Blomkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Vid den allmänpolitiska debatten tillät jag mig att ta upp handelsministerns då liggande proposition i dessa frågor. Jag fann den så central och viktig för de svenska konsumenterna. Jag hade inte förmånen att ha handelsministern i kammaren vid det tillfället, men ett sådant förhållande föreligger i dag. Därför skall jag be att helt kort få återkomma på några punkter och kanske i något avseende upprepa vad jag sade tidigare.

Vi har i dag utskottets betänkande som grund för ett beslut i kammaren. Det är med beklagande man konstaterar att den borgerliga majoriteten i utskottet inte på någon punkt har velat ändra på handelsministerns proposition. Jag tillät mig – ingalunda originellt, eftersom detsamma har sagts från många håll – konstatera att handelsministern efter de många statliga utredningarna på detta område fann skäl för att lägga fram en proposition, som inte en gång blev en tummetuta. För så är det tyvärr, om man granskar propositionen.

Låt mig konstatera att handelsministern i sin proposition och nu med utskottsmajoritetens tillskyndan praktiskt taget på varje punkt har lämnat de organiserade konsumenternas synpunkter på varudistributionens ordnande obeaktade.

I det remissvar som Kooperativa förbundet lämnade vintern 1976 krävde KF kraftfulla insatser av samhället. Vi gjorde det utifrån det behov vi hade avläst förelåg hos breda konsumentgrupper. Konsumentkooperationens erfarenheter visade att exempelvis driftstöd måste betraktas som en normal stödform i glesbygd, om man har ambitionen att trygga konsumenternas varuförsörjning i dessa områden.

Jag kan nämna att konsumentkooperationen i sitt yttrande pekade på att man från kooperationens sida sökt upprätthålla service i glesbygd. Således fanns 1974 så många som 436 kooperativa butiker som drevs av konsumentföreningarna och hade ett underskott på i genomsnitt 0,5 % av omsättningen. Den genomsnittliga återbäringen var då 2,5 %. För att täcka butikernas underskott och för att bidra till återbäringen för konsumenterna som handlade i de här butikerna satsade konsumentföreningarna det året ca 10 milj. kr.

Antalet butiker är i dag något mindre i glesbygder. Utvecklingen har gjort det nödvändigt att på några ställen lägga ner ytterligare ett antal butiker, även om de inte är så många. Men underskotten är betydligt större i dag.

Konsumentkooperationens medlemmar gör alltså en stor satsning,

och det är ett uttryck för den solidaritet som man känner med de mera utsatta konsumentgrupperna i glesbygd. Konsumentkooperationens krav på samhället för ökad solidaritet med konsumenterna i glesbygd har i det här läget, kan vi konstatera, tyvärr förklingat ohört.

Det enda krav, om man skall vara riktigt konkret, som blivit tillgodosett i regeringens förslag och utskottsmajoritetens betänkande är livsmedels-handlarnas synpunkt om en vägs skylt med ordet "Lanthandel" på. Det är i och för sig inte oväsentligt, men när det gäller att tillgodose önskemålen från konsumenterna i glesbygderna och en tryggad varuförsörjning i fortsättningen tror jag att det betyder ofantligt litet.

Låt mig i tre punkter sammanfatta den grundläggande kritik som jag finner skäl att rikta mot propositionen och mot utskottsmajoritetens betänkande:

1. I princip överlåter regeringen och utskottsmajoriteten åt handeln att ensam klara konsumenternas behov av varor och tjänster. Frivilligheten för kommunerna att själva avgöra om varuförsörjningsplaner behövs upprättas innebär att framför allt företagets behov kommer att styra detaljhandelns utveckling och inte konsumenternas behov.

2. De stödåtgärder för konsumenternas varuförsörjning som föreslås är alldeles otillräckliga och ligger dessutom inom ramen för redan beslutade, tidigare gällande stödåtgärder.

3. Konsekvenserna av regeringens förslag kommer att bli att småbutikerna i hela landet får en mycket svår situation, och en omfattande butiksnedläggning inte bara i glesbygd utan också i tätorter kommer med all sannolikhet att bli resultatet.

Jag tillåter mig till slut att citera ur ett uttalande som KF:s förbundsstämma gjorde i går:

"Under 1977 har svensk ekonomi varit utsatt för svårare påfrestningar än någonsin tidigare under efterkrigstiden. För första gången sedan andra världskrigets slut har den totala produktionen, sådan den avläses genom bruttonationalprodukten, minskat sedan föregående år. Främst har exportindustrin haft svårigheter att få avsättning för sina produkter. Men till följd av åtgärder, som vidtagits för att förbättra handels- och bytesbalans, har konsumtionen inom landet minskat, vilket medfört sysselsättnings- och andra ekonomiska svårigheter även för många hemmamarknadsindustrier och för parti- och detaljhandel.

För konsumenterna har denna utveckling av samhällsekonomin medfört tvång att begränsa sin egen konsumtion. Priserna har ökat mer än den för konsumtion disponibla inkomsten. De speciellt höga prisstegringarna på dagligvaror blir mest kännbara för de ekonomiskt svaga grupperna i samhället, pensionärer och barnfamiljer. Sådana prisstegringar motverkar den utjämning av inkomstolikheter som olika politiska partier säger sig eftersträva och som konsumentkooperationen från sina utgångspunkter har att medverka till."

Uttalandet fortsätter sedan och avslutas på följande sätt: "Konsumtionsminskningen kan leda till en kris, som hotar sysselsättningen i dag-

ligvaruhandeln. Genom att allt fler småbutiker – särskilt i glesbygderna – därmed tvingas upphöra, försämras konsumenternas situation ytterligare. För att motverka denna utveckling är det nödvändigt att samhället utformar ett effektivt driftsstöd för att trygga glesbygdsservicen, vilket krävdes i KF:s yttrande om 1975 års distributionsutredning.”

Detta är ett krav baserat på de erfarenheter som den svenska kooperationen har, dels som företag, dels som företrädare för de organiserade konsumenterna. Jag tror inte man kan vifta bort detta utan vidare, men jag tycker man spårar tendenser till det i det förslag vi i dag har att behandla.

Det föreligger behov av väsentligt större insatser än vad reservanterna velat föreslå, jag vill gärna säga det här och nu. Men självfallet måste vi mot bakgrund av den samhällsekonomiska situationen – de astronomiska budgetunderskott vi känner i dag och förhållandena för nästa budgetår – böja oss för att vi inte kan sträcka oss längre än reservanterna gjort. Jag tvingas konstatera att vi med all sannolikhet tvingas återkomma till denna fråga, och då i ett läge där handelns situation är betydligt besvärligare och där konsumenternas situation är ännu mera prekär. Detta är beklagligt, men jag är viss om att min uppfattning i detta fall kommer att bekräftas i framtiden.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna.

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Det finns saker som är helt nödvändiga för att en bygd skall överleva. Dit hör tillgången på dagligvaror. En fortsatt nedläggning av dagligvarubutiker anser jag vara förödande på många områden i detta land. Vi hotas av en fortsatt butiksnedläggning i glesbygd i en omfattning som är så stor att krafttag måste till.

I glesbygdsområden måste driftsstöden betraktas som en normal bidragsform, så att affären kan finnas kvar. Även försörjningsställen för drivmedel bör få del av driftsstödet. Jag anser att driftsstödet till försörjningsställe i glesbygd måste vara ett offentligt inslag i samhällets åtgärder för att skapa godtagbara förhållanden för glesbygdsbefolkningen.

För att ge största möjliga stöd till de butiker som bäst behöver stödet, bör detta vara så utformat att det tar hänsyn till de speciella omständigheter som finns vid skilda tillfällen. Därför bör formerna på stödet kunna prövas. Jag hoppas dock att man inte prövar formen med stöd med 2 % på omsättningen, som distributionsutredningen föreslagit, utan kommer att gå andra vägar.

Samhället måste ta ett avgörande ansvar för att butiksnedläggningarna inte fortsätter. I nuvarande skede, med lågkonjunktur, arbetslöshet och sviktande omsättning för många butiker, är det en uppenbar risk för butiksnedläggningar i stor omfattning, om inte stödet blir betydligt kraftigare än vad som är föreslaget i propositionen. Vi måste ta vårt ansvar och ge glesbygdens människor den service som de är berättigade till. Då krävs kraftigt uppräknade bidrag i förhållande till vad som föreslås.

Nu kan vi visa solidariteten med glesbygdens människor genom att stödja ett förslag om kraftigt ökat driftsstöd till försäljningsställen i glesbygd.

Jag tror också det är nödvändigt att förslaget om kommunala varuförsörjningsplaner uppfylls och blir en allmän företeelse i framtiden.

Besluten bör kunna fattas så nära de hjälpbehövande som möjligt, och så snabbt som möjligt. Därför anser jag det nödvändigt att beslutet om stöd till glesbygdsbutiker kan fattas av länsstyrelserna. Jag har därför ansett, i den motion som jag m. fl. står för, att beslut om drifts- och investeringsstöd skall kunna fattas av länsstyrelserna.

Herr talman! I dag nöjer jag mig med att yrka bifall till de reservationer som finns fogade till utskottets betänkande.

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag begärt ordet igen. Jag skulle egentligen inte ha gjort det, men jag kände att jag var tvungen att göra det, när Sten Svensson förenklade debatten på ett sådant sätt som han gjorde avslutningsvis. Han sade ungefär som så, att väljer kammaren Arne Blomkvists och reservanternas förslag, då väljer kammaren ett reglerat samhälle – kammaren väljer regleringar. Jag måste säga, Sten Svensson, att när man försöker förenkla debatten på ett sådant sätt är man ute på hal is.

Vad är det vi gör inom vår marknadsekonomi? På den punkten tror jag t. o. m. handelsministern delar min uppfattning när jag säger att i vår marknadsekonomi måste vi, med hänsyn till de människor som är beroende av vissa utvecklingstendenser i samhället, göra vissa regleringar och vidta åtgärder för att stödja dessa människor. Det är ju i det perspektivet man skall se förslaget från oss reservanter. Vi har den uppfattningen att här krävs det insatser från samhällets sida för att stödja konsumenterna, och då tycker vi det finns motiv för att gå in med en lagstiftning som ger kommunerna i uppgift att genomföra varuförsörjningsplaner.

Det är klart att det bottnar i vissa värderingar, och jag kan förstå att Sten Svensson och moderata samlingspartiet har den värderingen att vi inte skall ge oss in och reglera på området. Man menar: Låt de fria marknadskrafterna spela så långt det är möjligt – sedan rättar vi till de värsta otympligheterna. Så ser emellertid inte vi på frågan. Men kom sedan inte och säg att vi kräver ett reglerat samhälle. Syftet är ju att skapa en ökad frihet för de människor som det här är fråga om.

Jag skall bara nämna några siffror för att Sten Svensson skall förstå att det är en utveckling på gång som ändå kräver insatser från samhällets sida.

Vid årsskiftet 1975-1976 hade vi 10 000 dagligvarubutiker. Av dem sålde ungefär 8 000 för mindre än 3 milj. kr. om året. Den senaste uppgiften visar att f. n. finns det 7 000 små enheter – dvs. antalet har minskat med 1 000 enheter sedan årsskiftet 1975-1976. Och enligt tidningen Köp-

mannen lades 632 livsmedelsbutiker ned under 1976.

När man ser en utveckling av detta slag frågar man sig: Är det felaktigt att gå in och vidta sådana åtgärder att människor även i exempelvis glesbygderna kan tillgodogöra sig en acceptabel service på detaljhandels område?

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! När Arne Blomkvist pläderar för ökad lagstiftning, så pläderar han samtidigt för ökad lagreglering. Ju mera lagstiftning, desto mera reglering får vi. Det innebär, om man drar ut konsekvenserna, att vi går över till ett system med mera politisk planering som leder till styrning och dirigering.

När det gäller varuförsörjningsplanerna måste även de kommuner som inte har behov av att upprätta särskilda varuförsörjningsplaner tvingas att göra detta.

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Det är ju mycket som vi har ålagt kommunerna att klara. Men jag kan inte se, Sten Svensson, att den här saken skulle innebära så stora svårigheter för kommunerna, inte minst med tanke på de remissyttranden som avlämnades i samband med distributionsutredningens betänkande. Då visade det sig ju att exempelvis kommunernas representanter hade en positiv inställning till varuförsörjningsplanerna.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Regeringen har vid uppläggnings av den här propositionen valt frivillighet för kommunerna. Men i propositionen, Arne Blomkvist, finns det ett krav på planering, om man önskar få statsstöd. Då måste man alltså framlägga en plan. Enligt vår åsikt är detta ett bättre alternativ, om man vill undvika onödig byråkrati och centralstyrning.

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Nu tror jag vi har kommit fram till skillnaden mellan våra uppfattningar. Vi anser att varuförsörjningsplaneringen skall ske på ett sådant sätt att man tidigare vidtagit åtgärder om en butik skall läggas ned. Det är i ett sådant läge som handelsministern vill att kommunerna skall göra en planering, men en planering där kommunerna själva avgör omfattningen av verksamheten.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Anledningen till att jag vill framföra några synpunkter är den att situationen onekligen förändrats sedan distributionsutredningen lade fram sina förslag. Det allmänna ekonomiska läget är annorlunda och därmed också handels situation i olika avseenden.

Det som gör att man f. n. uttrycker oro för handeln och pekar på

olika svårigheter – trots att handeln är en näring som kännetecknats av en utomordentligt stor effektivitet och förmåga att anpassa sig och fullgöra sina betydelsefulla uppgifter – har i mycket hög grad att göra med att försäljningsunderlaget för handeln, dvs. den privata konsumtionen, utvecklas svagt. Detta beror delvis på att de samlade resurserna i samhället f. n. ökar mycket långsamt. I själva verket kommer bruttonationalprodukten att minska i år. När dessutom framför allt kommunerna genomför omfattande skattehöjningar och därmed drar resurser från privat konsumtion till offentlig konsumtion kommer försäljningsunderlaget för handelns del att svikta ännu mera.

Jag tror att man bör vara medveten om att det här är ett betydelsefullt problem i dag. Slutsatsen måste då det gäller handeln och ekonomin i största allmänhet bli att krafterna inte får inriktas på att skapa ett antal nya skattekrävande stödformer. Vi kan inte mer och mer försätta oss i en belägenhet där bransch efter bransch, och även handeln, har att leva på bidrag. Dessa bidrag måste ju tas någonstans. Och de tas från skattebetalarna, varför det i änden på repet kommer att bli besvär med försäljningsunderlagets utveckling. Det gäller t. ex. att inrikta sina krafter på att på det kommunala området hålla tillbaka de mycket hotande skattehöjningar som avtecknar sig vid horisonten. Det gäller att på det allmänna ekonomiska planet se till att vi med gemensamma krafter får en ekonomisk utveckling, som ger stadga åt vårt land, och att vi kommer till rätta med de olika problem vars existens vi alla är starkt medvetna om just nu.

Att de allmänna villkoren har förändrats på detta sätt och att situationen för distributionen därför har en annan karaktär än när distributionsutredningen lade fram sitt betänkande hindrar inte att det finns allvarliga problem förenade med glesbygdsbutikernas situation och de många människornas möjligheter att klara sin försörjning av dagligvaror ute i glesbygder. Med glesbygder menar jag då inte bara delar av inre stödområdet utan också t. ex. Stockholms skärgård, för att ta ett nära liggande geografiskt exempel. Strävan måste väl här vara att så långt det går finna vägar att skapa en egen livskraft hos butikerna. Jag säger "så långt det går", eftersom jag är helt på det klara med att man, även om en del av de förslag som jag lagt fram i propositionen leder till positiva resultat, därmed inte kommer att kunna undanröja alla svårigheter.

Men det bör ändå vara en rimlig första strävan att skapa en egen livskraft hos dessa butiker. Jag tycker att det är en markerad svaghet i det omfångsrika betänkandet från distributionsutredningen, som arbetade i bra många år, att det där knappt finns en sida som tar upp frågan hur man kan hjälpa affärerna att så långt det går stå på egna ben. Distributionsutredningen präglas i stället av en så långt gående regleringsiver att även socialdemokraterna föranletts att i motioner frånga huvudförslag i dess betänkande.

Men, som jag redan sagt, även om de olika förslagen i syfte att skapa en förbättrad egen livskraft – som jag kallar det – hos detaljhandeln

*Åtgärder på
distributionsområ-
det*

visar sig ge positiva resultat, måste man vara inställd på att sätta in olika former av stödåtgärder. Sådana förslag har också lagts fram i min proposition. Man kan naturligtvis alltid diskutera hur stora belopp som skall tas i anspråk. Jag noterade att en av de föregående talarna konstaterade – och det har jag självfallet stor respekt för – att man vid statsfinansiella överväganden tvingas att begränsa sig till mindre krav på sådana anslag än man kanske egentligen skulle önska sig. Självfallet fordras det en stor lyhördhet för hur utvecklingen kommer att gestalta sig och en beredvillighet att lägga fram nya förslag i den utsträckning som de statsfinansiella hänsynen tillåter detta.

Jag vill beträffande driftsstöd bara säga att dessa ändå representerar en farlig princip. Det är lätt att acceptera tanken när man ser den på papperet. Men butiker som ligger nära sådana som får stöd hamnar i en försämrad belägenhet, inte minst psykologiskt. Man måste ändå sätta sig in i de många enskilda människornas arbetsvillkor. Hur känner sig den som bor tre mil utanför Skellefteå och inte får något driftsstöd, trots att han arbetar hårt för att klara sig, medan den som bor fyra mil utanför Skellefteå får det? Detta upplevs som orättvist.

Startar man en verksamhet med driftsstöd, skapar man lätt gränsdragningsproblem, och man kommer till slut upp i mycket omfattande statsfinansiella åtaganden. Den som vet att han kan påräkna ett förlusttäckningsstöd måste bl. a. rimligen tänkas anstränga sig mindre än om han var tvungen att försöka få verksamheten att gå ihop med hjälp av andra stödformer som är tillgängliga.

Det är därför som denna återhållsamhet finns i propositionen. Avgränsningsproblemet, som jag talar om, mellan den ena och den andra butiken och svårigheten att skapa rättvisa finns naturligtvis inte inom KF. I en jättekoncern som KF stör det ju inte om en butik som ligger några mil utanför Skellefteå inte får stöd, medan en affär som ligger ytterligare någon mil bort från staden får stöd. Men eftersom en stor del av varuförsörjningen faktiskt sker i regi av sinsemellan konkurrerande enheter, måste man ta dessa hänsyn, herr talman.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Jag tycker att handelsministern uppträder i talarstolen ungefär som den ståndaktige tennsoldaten.

Han konstaterar, helt riktigt och sanningsenligt, att det har skett stora förändringar sedan distributionsutredningen avlämnade sitt förslag, förändringar i samhällssituationen och för den enskilde konsumenten. Allt förknippat med den nedgång i ekonomin som det svenska samhället präglas av och med en minskning i den privata konsumtionen. Med hänsyn till att distributionsutredningen i förhållande till handelsministerns proposition gick väsentligt längre borde rimligen handelsministerns konklusion ha varit att han i sin proposition skulle ha försökt att möta de ökade svårigheter som flertalet konsumenter i dag kan iakttä i sin egen situation. Men det gör handelsministern inte, utan han riktigt spottar

ur sig ordet bidrag som något väldigt fult. Jag kan väl ha respekt för att handelsministern från sin allmänna politiska grundsyn inte vill acceptera principen om bidrag. Jag vet inte om ordet passar bättre, men låt oss byta ut "bidrag" mot "solidaritet", för det är detta det gäller – solidaritet med människor i glesbygd, solidaritet med människor som i sin roll av konsumenter verkligen är utsatta.

Det är ju ändå oftast fråga om att tillgodose människor med livets nödortf, vad de behöver för att bli mätta, eller låt oss kalla det en grundläggande service.

Nog är det väl ett egendomligt samhälle som inte skulle kunna ta på sig den solidaritetshandlingen. Det är i varje fall min bestämda mening.

Handelsministern säger att KF eller konsumentkooperationen är en jättekoncern. Det är inte på det sättet. Vi är organiserade i 172 föreningar, varav någon med bara en butik och en omsättning under miljonen. Sådan är situationen i det avseendet, men det kanske vi inte skall diskutera här.

Till slut säger handelsministern att det viktiga är att man i handeln har en egen livskraft, att butikerna klarar sina kostnader. Javisst, det är riktigt. Det bör man sträva efter. Men att påstå att den handlare som upprätthåller service åt, skall vi kalla dem svaga, konsumenter i glesbygd, skulle göra en sämre prestation om han får ett stöd därtill, det tycker jag är ett betänkligt sätt att resonera. Resonemanget kan överföras på ett annat område i samhället, där vi inte har någon konkurrens alls, sjukvården t. ex. Menar handelsministern att den läkare, som utför sitt arbete helt på den lön som vi skattebetalare har ställt till förfogande, skulle göra ett sämre jobb än den som eventuellt bedriver sitt arbete i egen business? Jag vägrar att acceptera ett sådant resonemang.

När vi för den här debatten är det inte i första hand fråga om det ena eller det andra företagens absoluta lönsamhet, utan det är fråga om enskilda konsumenters situation. När vi talar om glesbygdssstödet, är det i första hand fråga om konsumenter som befinner sig i en mycket besvärlig situation och som verkligen behöver känna och få del av vår solidaritet.

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Det är klart att handelsministern har rätt i vad han säger om konsumtionsutvecklingen. Man måste erkänna att den har varit och är mycket besvärande för detaljhandeln.

Jag kan fortsätta med att säga att de som detaljhandeln är beroende av, dvs. konsumenterna och löntagarna, under innevarande år har fått en kraftig reallönesänkning, som i sin tur medfört att de haft svårigheter att göra lika stora inköp, inte minst av kapitalvaror, som de gjort tidigare. Och denna utveckling sätter uppenbarligen detaljhandeln, inte minst detaljhandeln i glesbygden, i en mycket besvärlig situation.

Nu tog handelsministern ett exempel från en konsumtionsförening. Också jag skall ta ett sådant – ett exempel från Norrbotten. Där har

*Åtgärder på
distributionsområ-
det*

gjorts en utredning som omfattade 50 butiker. 35 av dessa var s. k. olönsamma butiker. I år får denna konsumtionsförening subventionera sina olönsamma butiker med 2 milj. kr., och för att butikerna skall kunna bibehållas fram till 1982 räknar man med att de måste subventioneras med 4 milj. kr. Det förutsätter då hela tiden att föreningens butiker i tätorten, vilka är bärkraftiga, även i fortsättningen kan bibehålla sin lönsamhet. Men med den utveckling som vi har nu är det uppenbart att denna förening, liksom all övrig detaljhandel, kommer att få brottas med lönsamhetsproblem, och det är då tämligen klart att de olönsamma butikerna i glesbygden i Norrbotten måste läggas ner.

Jag frågar handelsministern: Är det då orimligt att samhället går in och ger stöd till sådana butiker, så att människor i glesbygderna kan bo kvar där och behålla en godtagbar service? Det är detta saken gäller.

Det stödet kommer naturligtvis att kosta pengar, liksom allting annat som samhället gör för att skapa bättre jämlikhet bland människorna i vårt land. Man får då genom en prioritering bestämma på vilka områden man skall göra insatserna.

Vi reservanter anser att detta är ett område som vi nu behöver satsa på.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Vi är tydligen överens om att det mycket bekymmersamma läge som man ibland ser mot horisonten och nu är för handen har att göra med den sviktande utveckling som präglar privat konsumtion.

Då undrar jag varför t. ex. Hans Alsén inte är en mer aktiv kämpe för att hålla tillbaka skattehöjningar. Att bara på ett papegojaktigt sätt tala för att vi överallt skall lösa alla problem i hela samhällsekonomin genom att stödja företag med bidrag, det rymmer omfattande problem på sikt. Det är därför som jag vill klart urskilja de krav som vi f. n. har på den ekonomiska politiken mot bakgrund av den utmaning som handeln står inför. Man får inte hålla tillbaka det verkligt allvarliga problemet, nämligen att den offentliga sektorn, framför allt kommunerna, klämmer åt den privata konsumtionen.

Hans Alsén säger att distributionsutredningen gick mycket längre i sitt förslag än vad handelsministern gör i propositionen, trots att handelsministern säger att problemen i allmänhet nu har fått en mera allvarlig karaktär än de hade när distributionsutredningen lade fram sitt förslag. Men på vilka punkter gick distributionsutredningen längre än vad jag gör? Den gick klart längre åtminstone i fråga om att förespråka byråkrati! Det skulle vara tillståndstvång, etableringsavgifter och annat. Men dessa i sig långtgående förslag har ju socialdemokraterna själva frånträtt. Där- emot gick distributionsutredningen verkligen inte alls långt – den gick ingenstans alls – vad gäller förslag och initiativ för att försöka att så långt det nu går ge en förbättrad egen livskraft åt handeln, och särskilt åt glesbygdshandeln. Det fanns inga initiativ till detta över huvud taget! Det är därför som distributionsutredningen – om man plockar bort de

förslag som även socialdemokraterna sedan har rensat ut – är en väldigt tunn utredning. Den innebär en viktig kartläggning men är tunn vad gäller konkreta idéer.

Låt mig tillägga att det förhållandet att man icke i distributionsutredningen och inte heller i socialdemokraternas olika motioner har velat ta fasta på de möjligheter som dock finns att ge vad jag kallar ökad livskraft – det tycker jag visar på bristande solidaritet med människor som bor i glesbygd och deras möjligheter att klara sin varuförsörjning. Det är verkligen sviktande känsla och intresse för att hjälpa där det behövs hjälp. Jag tror att även den mest envetne och inbitne socialdemokrat måste erkänna att man kommer att ha större möjligheter att med givna resurser klara varuförsörjningen i glesbygd om man så långt det över huvud taget är möjligt satsar på förslag och idéer för att ge grundläggande styrka i de verksamheter som där finns. Det är verkligen ett utmanande ointresse – om ni vill använda den terminologin – för solidaritet att man inte har ansträngt sig i utredning och andra sammanhang att komma fram till förslag som kan ge denna ökade grundläggande livskraft.

Jag vill ytterligare en gång, herr talman, säga att ovanpå satsningar av den typen kommer det att behövas olika stödformer. Sådana stödformer har jag också föreslagit. Jag har även sagt att man skall vara lyhörd för vart utvecklingen för oss för att kunna avgöra vilka ytterligare insatser som kan behöva göras.

Jag tillåter mig dock fortfarande att säga att bland de olika stödformer som finns innehåller detta med driftsstöd farligheter. Och låt mig påpeka att socialdemokraterna i sin motion och i sina reservationer, såvitt jag har kunnat se, icke har hittat den princip som skall tillämpas för detta driftsstöd. Distributionsutredningen hade ett konstigt förslag om att man skulle ge stöd på 2 % av omsättningen. Från socialdemokratisk sida har man tydligen så småningom förstått att det knappast skulle gynna de affärer som behöver mest stöd. F. n. säger socialdemokraterna ingenting mer om att det skall tillämpas generöst driftsstöd. Men det måste ju ändå vara möjligt att slå fast någon princip för att det icke skall upplevas som mannamån i hanteringen.

HANS ALSÉN (s):

Herr talman! Jag nödgas, för att nu använda handelsministerns terminologi, på mitt papegojartade sätt ta ordet igen och konstatera att handelsministern tillvitar mig – och jag förmodar också andra socialdemokrater – något slags lust att höja skatterna. Vad det grundar sig på vet jag inte. Jag vet däremot att inte vi har strävat efter att åstadkomma skatte- och taxehöjningar som skulle ligga ovanpå några av dem som handelsministern har varit med om. De är ju i och för sig åtskilliga redan på den relativt korta tid som har förflutit sedan maktövertagandet.

Sedan är det populärt att tala om byråkrati och sätta likhetstecken mellan byråkrati och planering. Jag accepterar inte den terminologin.

Nr 40

Tisdagen den
6 december 1977

---

*Åtgärder på
distributionsområ-
det*

Om handelsministern som exempel på byråkrati hade pekat på vad som har skett i kanslihuset sedan den nya regeringen flyttade in där – med ett större antal tjänster än någonsin tidigare – hade jag hållit med honom om att det är ett tecken på ökad byråkrati och ökad byråkratisering. Där har det gått i rakt motsatt riktning mot vad man lovade när man inför väljarna talade om vad som skulle ske i och med en borgerlig valseger. Men i det här ärendet är det fråga om en planering av varuförsörjning för konsumenternas skull. Det är inte byråkrati, det tycker jag är planering – och framsynt sådan. Där skiljer vi oss tydligt åt.

Sedan är det alltså en dålig utredning, enligt handelsministern. Jag har inte tillräckligt med tid för att recensera utredningen. Men låt mig acceptera handelsministerns recension av distributionsutredningen – som jag tyckte gjorde ett ambitiöst jobb – att det är en dålig utredning. Låt oss välja den utgångspunkten. Då kan jag i varje fall konstatera att handelsministern har avstått från att lyssna på en rad av remissinstanserna. De har inte heller imponerat på handelsministern, och han har inte funnit skäl att ta intryck av dem. Många av dessa remissyttranden är skrivna av människor och organisationer som står konsumenterna och deras problem mycket nära, och det är detta det gäller. Det är inte framför allt vissa företags frågor vi nu diskuterar utan just konsumenternas. Jag är övertygad om att de tyvärr kommer att få höra av sig i olika sammanhang för att få sina intressen och behov beaktade.

ARNE BLOMKVIST (s):

Herr talman! Det är närmast driftsstödet och handelsministerns synpunkter på det som gör att jag skulle vilja läsa upp ett citat. Enligt handelsministerns beskrivning skall driftsstödet tillämpas när det är fråga om en åldrande affärsman som kanske har några år kvar att driva sin rörelse innan han går i pension. Det är alltså något slags delpension som handelsministern försöker skapa till denna åldrande handelsman.

Hur har då socialdemokraterna tänkt sig att driftsstödet skall tillämpas? Jag citerar ur reservationen 6: "Driftsstödet får inte bli en endast sparsamt och i undantagsfall tillämpad stödform utan måste accepteras som ett väsentligt inslag i samhällets åtgärder för att skapa godtagbara förhållanden för glesbygdsbefolkningen. Riksdagen bör följaktligen uttala sig mot den snäva geografiska begränsning som handelsministern har skisserat och för en generös tillämpning i fråga om olönsamma butiker som fyller en viktig funktion i glesbygdernas försörjning med dagligvaror. En försöksverksamhet enligt nu angivna riktlinjer bör successivt utvärderas av konsumentverket med sikte på att statsmakterna inom en nära framtid skall kunna mera definitivt ta ställning till driftsstödets roll inom ramen för den statliga konsumentpolitiken."

Det innebär att det här gäller en försöksverksamhet och att vi skall se hur denna försöksverksamhet kommer att tillämpas.

BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Den fråga som vi nu diskuterar är av mycket stor vikt för glesbygdens folk och för den service som de människorna behöver. Varuförsörjningsplaner måste finnas. De måste också efterlevas och följas upp i de bygder – och de är många – där man brottas med de här problemen. En näraliggande stad eller tätort får enligt min mening inte släppa fram exempelvis stormarknader som tar livet av butikerna i omgivningen – kanske i angränsande kommuner. Det bör finnas varuförsörjningsplaner för områden som omfattar glesbygderna. Därmed inte sagt att sådana planer behövs överallt.

Vi som följt utvecklingen tror inte att vi löser problemen vare sig med den här propositionen eller med den reservation som föreligger. Mycket mera måste till. Servicen överlag måste klaras. Det är kolossalt mycket service i övrigt – inte bara varuförsörjningen – som måste tillgodoses. Vi bör kanske få serviceplaner i kombination med varuförsörjningsplaner för att vi skall kunna klara av de här problemen. Till frågan om varudistributionen måste vi, vad jag kan se, knyta en hel rad andra servicefrågor för att på det sättet få ett starkare underlag för en glesbygdsbutik och dessutom förtroende mellan befolkningen och vederbörande glesbygdshandel, som kan ge en köptrohet och samtidigt en service åt människorna som är bättre än den nuvarande. Därmed vill jag inte ha sagt att servicen kan bli till fyllest – det kan det bli svårt att leva upp till. Men i varje fall kan betydande förbättringar åstadkommas. Jag betraktar det ändå som positivt när handelsministern säger att ytterligare åtgärder måste till. Jag vill säga ifrån klart och tydligt att här fattas mycket, och jag hoppas att handelsministern i det avseendet följer upp alla de förslag som vi så småningom kan komma att lägga fram från de grupper där vi arbetar med de här frågorna. Då tror jag att vi bättre skall kunna lösa de här problemen. Nu löser vi dem inte vare sig vi följer den proposition och det utskottsbetänkande som föreligger eller reservationerna. Med hänsyn till det löfte som handelsministern har gett stöder jag propositionen och majoritetens hemställan i utskottsbetänkandet.

OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag begärde ordet därför att handelsministern sade någonting som jag reagerade kraftigt emot. Han talade om att stödja företag med bidrag. Jag tycker att vi måste vara beredda att ge stöd för att människor skall kunna få tillgång till de varor som behövs för livets uppehälle, för att de skall kunna få mat i mun utan att behöva åka långa vägar för att inhandla nödvändiga varor.

Vi skall ge stöd om solidariteten kräver det. I det här fallet kräver solidariteten att vi ger driftsstöd till glesbygdsbutikerna, så att ytterligare nedläggningar inte behöver ske. En omfattande nedläggning av butiker – som det är fara värt att vi får – skulle vara förödande för de människor som bor ute i glesbygderna. Det värsta är att jag tror att den faran inte

Nr 40

Tisdagen den
6 december 1977

---

*Åtgärder på
distributionsområ-
det*

Tisdagen den
6 december 1977

Åtgärder på
distributionsområ-
det

finns bara i den rena glesbygden, utan det finns risk för omfattande nedläggningar också i andra orter.

Med detta, herr talman, yrkar jag ytterligare en gång bifall till reservationerna.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl. samt 3:o utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 13 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Arne Blomkvist begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Karin Nordlander begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 1 antar reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleds av bifall till motionen nr 13 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 134
Nej - 12
Avstår - 155

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 1 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Arne Blomkvist begärde

rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 143
Avstår - 1

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Arne Blomkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Arne Blomkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 142

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Arne Blomkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Arne Blomkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 143

Nr 40

Tisdagen den
6 december 1977

---

*Åtgärder på
distributionsområdet*

Tisdagen den
6 december 1977

---

*Åtgärder på
distributionsområdet*

Mom. 5-7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 13 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karin Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 5-7 röstar ja,

den de: ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 13 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 284

Nej - 11

Avstår - 4

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Arne Blomkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 8 röstar ja,

den de: ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Arne Blomkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158

Nej - 143

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Arne Blomkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Arne Blomkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158
Nej - 143

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Arne Blomkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Arne Blomkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157
Nej - 143

Mom. 11

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Arne Blomkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av Ingvar Svanberg m. fl.

Tisdagen den
6 december 1977

Åtgärder på
distributionsom-
rådet

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Arne Blomkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158

Nej - 143

Mom. 13

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Arne Blomkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 13 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Arne Blomkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 158

Nej - 143

Mom. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av Ingvar Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Arne Blomkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 14 mom. 14 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av Ingvar Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Arne Blomkvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157

Nej - 143

Mom. 15

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8 Spel på s. k. enarmade banditer

Nr 40

Tisdagen den
6 december 1977

*Spel på s. k.
enarmade banditer*

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1977/78:15 med anledning av propositionen 1977/78:9 om spel på s. k. enarmade banditer jämte motioner.

I propositionen 1977/78:9 (handelsdepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att

1. godkänna av chefen för handelsdepartementet förordade riktlinjer för regleringen av automatspelet,
2. anta förslag till lag om ändring av lagen (1972:820) om skatt på spel.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Frågan om ett eventuellt förbud mot spel på s. k. enarmade banditer har på riksdagens hemställan utretts av 1972 års lotteriutredning (H 1972:03). Utredningen har i ett delbetänkande föreslagit en långtgående begränsning av sådant spel. Utredningen väntas dock redan under våren 1978 i sitt slutbetänkande lämna förslag till en samlad reglering av hela lotteri- och spelkomplexet. Regeringen anser bl. a. därför att spelet på s. k. enarmade banditer inte nu bör brytas ut ur en sådan samlad reglering. I propositionen tas därför inte slutlig ställning till spelet på s. k. enarmade banditer.

Regeringen anser det dock påkallat att redan nu vidta en rad åtgärder i syfte att sanera automatspelet och eliminera avarter och olägenheter som uppkommit under senare år. Dessa åtgärder redovisas i propositionen. Bl. a. genomförs en restriktivare tillståndsgivning än f. n., en begränsning av antalet spelautomater framför allt på restauranger och förbud mot s. k. jackpotvinster. Samtidigt föreskrivs att kommun i vissa fall bör beredas tillfälle att yttra sig över ansökningar om tillstånd till automatspel. I propositionen läggs också fram förslag till en väsentlig höjning av skatten på automatspel. Erfarenheterna av den åtstramning av spelverksamheten som regeringen sålunda avser att genomföra förväntas bli av värde för det slutliga ställningstagandet till regleringen av automatspelet.”

I detta sammanhang hade behandlats dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1977/78:7 av Sven Andersson i Örebro m. fl. (fp), vari hemställts

1. att riksdagen hos regeringen begärde förslag till lag om förbud fr. o. m. den 1 januari 1979 mot spel på s. k. enarmade banditer och liknande spelautomater,
2. att intill den dag som förbudet trädde i kraft de spelbegränsande åtgärder och förhöjd spelskatt som föreslagits i propositionen skulle gälla,

Tisdagen den
6 december 1977

*Spel på s. k.
enarmade banditer*

1977/78:8 av Birgitta Hambraeus (c) och Arne Fransson (c), vari hemställtts att riksdagen beslutade om förbud för spel på s. k. enarmade banditer,

1977/78:14 av Margareta Andrén (fp) och Elver Jonsson (fp), vari hemställtts att riksdagen beslutade att spel på s. k. enarmade banditer förbjöds,

1977/78:15 av Ivar Nordberg m. fl. (s), vari hemställtts att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna att spel på s. k. enarmade banditer borde förbjudas med verkan fr. o. m. den 1 januari 1979,

1977/78:16 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställtts att riksdagen med avslag på regeringens förslag till riktlinjer för regleringen av automatspelet hos regeringen skulle begära förslag om förbud av s. k. enarmade banditer,

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:127 av Hans Petersson i Röstånga (fp) och

1976/77:216 av Alf Lövenborg m. fl. (vpk), vari hemställtts att riksdagen skulle uttala sig för förbud mot s. k. enarmade banditer och hos regeringen anhålla om utarbetande av erforderlig författningstext.

Utskottet hemställde

1. beträffande riktlinjer för regleringen av automatspelet att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:216, motionen 1977/78:7 yrkandet 1 och motionen 1977/78:15, med anledning av motionerna 1977/78:8, 1977/78:14 och 1977/78:16 och med avslag på propositionen 1977/78:9 moment 1 samt motionen 1976/77:127 och motionen 1977/78:7 yrkandet 2 i frågavarande del hos regeringen begärde förslag till lagstiftning om förbud mot spel på s. k. enarmade banditer och liknande apparater från den 1 januari 1979,

2. beträffande spelskatt att riksdagen skulle avslå propositionen 1977/78:9 moment 2 samt motionen 1977/78:7 yrkandet 2 i ifrågavarande del.

Följande två reservationer hade avgivits av Erik Hovhammar (m) och Sten Svensson (m):

1. beträffande riktlinjer för regleringen av automatspelet, vari reservationerna ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen skulle

a) med bifall till propositionen 1977/78:9 moment 1 och med avslag på motionerna 1976/77:127 och 1976/77:216, motionen 1977/78:7 yrkandet 1 samt motionerna 1977/78:8, 1977/78:14, 1977/78:15 och 1977/78:16 godkänna de riktlinjer för regleringen av automatspelet som chefen för handelsdepartementet hade förordat,

b) finna motionen 1977/78:7 yrkandet 2 i ifrågavarande del icke föranleda någon riksdagens åtgärd,

2. beträffande spelskatt, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagens skulle

a) anta i propositionen 1977/78:9 moment 2 framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1972:820) om skatt på spel,

b) finna motionen 1977/78:7 yrkandet 2 i ifrågavarande del icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

ERIK HOVHAMMAR (m):

Herr talman! Frågan om ett eventuellt förbud mot spel på s. k. enarmade banditer har blivit föremål för mycken debatt och långa tidnings-skriverier. Som alla vet och som utskottet redovisar i betänkandet har frågan på riksdagens begäran utretts av 1972 års lotteriutredning.

Utredningen har i ett delbetänkande föreslagit en långtgående begränsning av spel på enarmade banditer. Emellertid kommer inte utredningen förrän under våren 1978 att redovisa förslag till en samlad reglering av den totala lotteri- och spelverksamheten. Det är mot denna bakgrund välbetänkt att regeringen inte nu bryter ut spelet på enarmade banditer ur en sådan samlad reglering.

Även om regeringen inte nu skall ta ställning till frågan om spelets vara eller icke vara, har regeringen av olika skäl funnit det lämpligt att föreslå en rad åtgärder i syfte att sanera och eliminera vissa olägenheter som uppkommit. Jag delar regeringens bedömning härvidlag. Det är självfallet angeläget att ta bort avarterna i samband med detta spel, men man bör i övrigt avstå från att göra några mer långtgående ingrepp i näringsfriheten.

Enligt de uppgifter utskottet inhämtat sysselsätter spelautomatbranschen i dag ca 1 000 personer. Det totalförbud som motionärerna förespråkar innebär således svåra följdverkningar för den berörda personalen. Även med de åtgärder som föreslagits i propositionen kommer det ekonomiska utfallet för branschen att starkt påverkas. Detta innebär – om förändringarna genomförs alltför snabbt – sysselsättningsproblem och svårigheter för branschföretagen. Till detta kommer det förhållandet att företagen måste uppfylla en rad lagbestämmelser vad avser t. ex. permittering av personal.

Även en hel del rent tekniska problem uppkommer. De förändringar av spelsätten som föreslås i propositionen kräver ett visst förberedelsearbete. Med hänsyn till tidpunkten för riksdagens ställningstagande i denna fråga har vi reservanter förutsatt att detta beaktas av handelsministern, så att tillämpningen av beslutet anpassas till dessa förhållanden. I reservationen har vi särskilt markerat behovet av en viss övergångstid för den reglering som regeringen har föreslagit.

Under behandlingen av detta ärende har ett flertal branschrepresen-

Nr 40

Tisdagen den
6 december 1977

---

*Spel på s. k.
enarmade banditer*

tanter uppvaktat utskottet och ganska ingående redogjort för sina resp. verksamheter. Man har därvid särskilt understrukit de följdverkningar som kan väntas i det fall motionskraven om totalförbud vinner kammarens bifall.

Som exempel kan nämnas Cherryföretagen AB, som startades för tio år sedan. Det är ett helsvenskt bolag som sysselsätter ca 500 anställda. Företaget har nu en omsättning på ungefär 270 milj. kr. och har utvecklat en betydande exportverksamhet. Dess betydande kunskaper på det elektroniska området och s. k. spin-off-effekter av automatillverkningen har lett fram till nya tillverkningsmöjligheter, som ur sysselsättnings- och exportsynpunkt måste betecknas som betydelsefulla för landet. *Varje arbetstillfälle är ju i dag värdefullt för detta land.*

Företaget har med tiden kunnat bygga upp en utvecklingsverksamhet för en rad nya elektroniska produkter. Bl. a. kommer företaget under de närmaste 18 månaderna vid anläggningar i Norrland, där det är ont om jobb, att fabricera elektroniska enheter för nära 30 milj. kr., varav ca hälften går på export. Med hänsyn härtill är det naturligt att såväl de anställda som företagsledningen är djupt oroade över förslaget om totalförbud för de berörda spelautomaterna. Detta är förståeligt i en tid, som – vilket alla i kammaren är väl medvetna om – präglas av stora ekonomiska problem och då man måste sätta in diverse åtgärder inom skilda branscher för att i någon mån förbättra situationen. Här går man den motsatta vägen. Man förvärrar situationen och äventyrar sysselsättningen i besvärliga områden.

Herr talman! Det är synnerligen anmärkningsvärt – inte minst mot den bakgrund som jag nu har försökt att helt kort teckna – att motionärerna *ensidigt* går till attack mot den privata företagsamheten på detta område. Det enskilda vinstintresset framstår som stötande för motionärerna. Man låtsas inte om att en mycket stor del av rörelseintäkterna dras in till staten i form av skatt. Däremot höjs inga röster mot den spelverksamhet som bedrivs i statlig regi. Det i TV uppreklamerade tipset får tydligen, enligt motionärernas sätt att se, fortsätta utan inskränkningar. Samma är förhållandet med totospel och penninglotteri. Bingospel i folkrörelsernas regi vågar sig motionärerna inte heller på att ifrågasätta. Det är tydligen enbart den verksamhet som enskild företagsamhet svarar för som skall totalförbjudas.

Om ett totalförbud införs, uppkommer en mycket viktig fråga: Vad skall ske med alla de investeringar som automatföretagen har gjort? Dessa investeringar är ju i god ordning baserade på den lag om automatspel som trädde i kraft så sent som 1973. Ett i tiden näraliggande förbud innebär att branschföretagen inte får möjligheter till normala bokföringsmässiga avskrivningar. Är det verkligen möjligt att motionärerna menar att man på det här sättet skall försätta en hel bransch – visserligen är den inte så stor men den ger i dag åtskilliga arbetstillfällen – i en situation, som av branschen kan upplevas såsom något av konfiskatoriska ingripanden?

I likhet med handelsministern är jag självfallet angelägen om att betona att skadeverkningarna av dessa spel skall begränsas. Ingen har sagt något annat. Än så länge finns dock inte sådant underlagsmaterial som enligt vår uppfattning motiverar ett totalförbud. I varje fall finns det inte sakliga skäl att frånga de riktlinjer för en begränsning som föreslås i propositionen.

Men motionärerna går ännu längre än så. De vill förbjuda även de s. k. 25-öresautomaterna. En så långt gående reglering har avvisats av lotteriutredningen. Det är, som utredningen har konstaterat, ett spel som har ren förströelsekaraktär. Ett sådant förbud kan inte motiveras med sakskalet. Verksamheten bedrivs i första hand på tivolin och i folkparker. Man måste då slå fast att det i dessa fall endast är fråga om ren förströelseverksamhet – eller vill motionärerna verkligen hävda motsatsen? Det vore intressant att få den saken belyst.

Jag kan nämna att just den frågan var föremål för en ganska ingående debatt i utskottet. T. o. m. en del av dem som kom att tillhöra majoriteten i utskottet var mycket kritiska mot att 25-öresspelet skulle inrangeras i bilden, men det blev tyvärr fallet så småningom.

I den första reservationen tillstyrker vi reservanter det förslag till riktlinjer för regleringen av automatspelet som framläggs i propositionen. I sammanhanget kan det vara av ett visst värde att notera utvecklingen i några andra länder som jämförelse. I stället för att det införs förbud sker det på många håll en liberaliseringsprocess – där går man alltså motsatt väg!

I propositionen framläggs också förslag om en väsentlig höjning av skatten på automatspel. Under behandlingen av detta ärende har från branschens sida önskemål framförts om en viss övergångstid. Vi reservanter från moderata samlingspartiet har förståelse för dessa synpunkter, men vi vill erinra om att det förslag till reglering som lotteriutredningen framlade var betydligt mera långtgående. Branschen har sedan mer än ett år tillbaka haft anledning att räkna med skatteförändringar. Detta har också framkommit vid samtal som jag haft med branschfolk. Man borde följaktligen ha planerat för en förändrad situation.

Jag vill erinra om – vilket utskottet också har redovisat i betänkandet – att hotell- och restaurangutredningen kring kommande årsskifte ämnar avlämna sitt slutbetänkande. Jag förutsätter att regeringen därmed inom kort får direkt anledning att uppmärksamma förhållandena inom branschen. Under alla omständigheter måste även denna bransch undergå den omställning och anpassning som kännetecknar strukturomvandlingen inom näringslivet som helhet – det blir alltså inget undantag här. Min förhoppning är – oavsett vad som händer i automatspelsfrågan – att branschen i fortsättningen inte skall vara så beroende som nu av inkomster från automatspel.

Lotteriutredningen ansåg att det skulle vara principiellt otillfredsställande och stötande att allmänhetens spelbenägenhet, som det uttrycktes, får utnyttjas i enskilt vinstsyfte på det sätt och i den omfattning som

nuvarande regler medger. Jag vill då säga att jag instämmer i handelsministerns förslag om förbud mot förhöjd vinstchans. Ett sådant förbud skulle medföra att spelet förlorade sin glamour, sin dragningskraft för storspelarna, och åter blir det förströlsespel det varit – och för många ännu är – med ändå en liten spänning inbakad. Om det sedan är ett framgångsrikt privatföretag som driver verksamheten, så har jag ingenting emot detta. Ett spel blir inte mera oskuldsfullt för att det handhas av statsmakterna. Och i detta fall övervakas företaget av myndigheterna, det följer skrivna lagar och betalar in lagstadgade skatter.

Ett förbud innebär också onekligen risker för ökat illegalt spel med allt vad det medför för spelarna. Detta har påtalats från många håll. Ingenting skall få mig att tro att merparten av dem som i dag spelar bort sina pengar på de s. k. enarmade banditerna skulle botas från spel-sjukan om de lagliga möjligheterna att spela på dessa automater togs bort från den 1 januari 1979. Lotteriutredningen förordade ökade insatser från polisens sida för att hindra en utveckling mot ökat illegalt spel. Men rikspolisstyrelsen framhåller i sitt remissvar över de enarmade banditerna att de polisiära resurserna i dag är så hårt belastade att frågan om prioriteringar för att koncentrera krafterna på allt grövre brottslighet blir alltmer nödvändig. Någon speciell insats av polisiär arbetskraft för att uppdaga och beivra så relativt ringa brott som olaga innehav av spelautomat kan därför inte påräknas.

Så långt polismyndigheterna.

Redan propositionens förslag innebär enligt företrädare för hotell- och restaurangbranschen risk för nedläggningar av hotell och restauranger samt friställning av personal. Det talas om friställning av 2 500 anställda. I princip är det inte riktigt att restaurang- och hotellnäringslivet skall vara beroende av automatspel, men i dagens läge måste vi se sanningen i ögat. Vi måste inse fakta – sådan är situationen i dag. Därför får vi, som jag nyss också har sagt, gå varligt fram. Ingen skall tro att hotell och restauranger omedelbart i höjda priser kan ta ut vad de nu kommer att förlora i intäkter. Statistik från i år visar en betydande nedgång i omsättningen inom denna hantering. Kommunala subventioner kommer att bli än mer nödvändiga om vissa orter inte skall förlora sin för servicen så viktiga hotell- och restaurangrörelse. Detta är särskilt påtagligt i glesbygdslän, där man väl är beroende av att ha en viss service på detta område och där det ofta finns bara ett hotell och en restaurang.

Herr talman! Vi reservanter anser att det är fel att inte ta *ett samlat grepp* över lotteri- och spelområdet. Vi bör invänta lotteriutredningens slutbetänkande. Först då får vi en samlad bild över utvecklingen. Utredningsbetänkandet väntas ju senast under våren 1978.

Jag ber att få yrka bifall till de reservationer som fogats till näringsutskottets betänkande.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Under ett flertal riksmöten har motioner väckts i frågan om ett eventuellt förbud mot spel på s. k. enarmade banditer, och vi har ofta haft en debatt som kanske inte varit uppskärrande men som dock tagit upp olika mycket starka argument för och emot spelet. Jag skall i mitt inlägg endast redovisa litet av vad som förevarit här i riksdagen samt utredningens förslag, propositionen och utskottets betänkande.

I motioner till 1975/76 års riksmöte framhölls det bl. a. att de senaste årens utveckling i fråga om spelautomater, s. k. enarmade banditer, ingav allvarlig oro. Spelet orsakade, skrev motionärerna, sociala skadeverkningar bestående i bl. a. att ekonomiskt svaga människor lockas till överdrivet spel. Det var främst skolungdom och personer utan arbete, hävdade motionärerna, och eftersom automaterna som regel var lättåtkomligt placerade på matställen och liknande, låg det nära till hands för dessa människor att gå in där och spela. Dessa omständigheter ansåg motionärerna motivera att man förbjöd spel på de här automaterna.

Näringsutskottet, som behandlade motionerna i sitt betänkande 1975/76:6, instämde i allt väsentligt i motionärernas bedömning av automatspelets sociala verkningar. Utskottet sade att spelet kunde i dess nuvarande form och omfattning inte anses acceptabelt. Utskottet fann starka skäl för att automatspelet borde förbjudas. Utskottet var dock inte berett att begära förslag om omedelbart införande av förbud. Utskottet föreslog att 1972 års lotteriutredning skulle få i uppdrag att utreda frågan samt uttalade att utredningsarbetet borde bedrivas med största skyndsamhet.

Utskottet gick alltså på den traditionella linjen. Det fanns övervägande skäl för att införa ett omedelbart förbud, ansåg många, men man stannade för förslaget att 1972 års lotteriutredning skulle få se över frågan skyndsamt.

Fem ledamöter – en av dem var jag – reserverade sig och ville ha ett omedelbart förbud. Men det blev så att riksdagen den 26 november 1975 biföll utskottsmajoritetens förslag; för detta avgavs 196 röster och för reservationen 128 röster, medan 2 ledamöter avstod från att rösta.

Det är alltså nästan på dagen två år sedan riksdagen fattade beslut i ärendet. Och vad fattade då riksdagen för beslut? Samtliga som röstade här i riksdagen var självfallet på det klara med att det var de sociala skadeverkningarna som var orsaken till att riksdagen fattade sitt beslut, där det begärdes att utredningen snabbt skulle komma med förslag.

Lotteriutredningen blev klar med sina överväganden och förslag under juni månad 1976. Propositionen var aviserad till i våras – den har dröjt, av olika anledning, fram till nu på hösten. Utredningen hade i sitt betänkande gjort en mycket noggrann analys av förhållandena inom den berörda spelbranschen, och man kan kort sammanfattat säga att utredningen hade den uppfattningen att kritiken mot spel på enarmade banditer var berättigad. Utredningen konstaterade också att inkomstsvaga grupper och de som i sitt arbete kom i kontakt med spelautomaterna var särskilt

Tisdagen den
6 december 1977

---

*Spel på s. k.
enarmade banditer*

utsatta. Risk fanns för att spelare skulle drabbas av ekonomisk misär. På restauranger där man har enarmade banditer är detta från arbetsmiljösynpunkt dessutom besvärande. Spelet på restaurangerna hade enligt utredningens mening inte från social synpunkt en acceptabel form. Spelet hade gjorts omfattande, attraktivt och lättillgängligt, i stort sett enligt vad motionärerna tidigare påvisat. Automaterna placerades så att de skulle locka så många som möjligt.

Utredningen konstaterade också att spelet med enkronasautomater, som det bedrevs, ingav starka betänkligheter från social synpunkt. Dessutom är det principiellt otillfredsställande och stötande, säger utredningen, att allmänhetens spelbenägenhet får utnyttjas i enskilt vinstsyfte på det sätt och i den omfattning som nuvarande regler medger. Utredningen konstaterade att det vid en internationell jämförelse framgår att vi i Sverige har anmärkningsvärt liberala tillståndsregler för automatspel. Utredningen menar att dessa omständigheter talar för ett förbud mot allt annat spel med s. k. enarmade banditer än sådant som har karaktär av förströelsespel.

När det gäller restaurangnäringen konstaterade utredningen att spelet självfallet har en stor ekonomisk betydelse för branschen. Utredningen ansåg trots detta att det i längden är ohållbart att branschen stöttas upp med intäkter från enarmade banditer och anförde att sådana inkomster påverkar strukturen inom branschen på ett oriktigt sätt och på sikt leder till nya svårigheter. Det är alldeles klart att det förhåller sig så.

Jag satt och lyssnade på handelsministern när han var uppe i den föregående debatten. I utskottet har vi, för att ta ett exempel, haft besök av representanter för restaurangbranschen och även fått brev från Motorförarnas helnykterhetsförbund – de serverar inte sprit och har inga banditer. Här stod då handelsministern och sade – om jag nu uppfattade honom rätt – att de som får driftsstödet kan tänkas göra mindre insatser än de som inte får stödet. Jag tyckte att herr Alsén använde det argumentet. Från Motorförarnas helnykterhetsförbunds sida har framhållits att man bedriver restaurangrörelse utan sprit och banditer, men att man klarar sig ändå. Naturligtvis anser man på det hållet att man råkar i en annan konkurrenssituation än de som har inkomster av spel.

Utredningens förslag innebär i huvudsak att spel på s. k. enarmade banditer och liknande apparater i fortsättningen endast skulle anordnas på tivolin och i samband med tillfälliga nöjestillställningar i folkparker. Högsta insatsen skulle vara 25 öre.

Utredningens förslag, som redovisas i propositionen, har ju remissbehandlats omsorgsfullt. Efter att ha tagit del av remissvaren kan man konstatera att en stor grupp i princip tillstyrkt utredningens förslag. En annan grupp menar att allt spel på enarmade banditer bör förbjudas, och en tredje grupp – där har merparten inkomster av spelet – anser att man kan komma till rätta med spelets negativa följder utan att begränsa det så hårt som utredningen föreslår.

Man kan alltså konstatera att en överväldigande del av remissinstan-

serna tillstyrkt utredningens förslag om långtgående begränsningar eller yrkat på förbud mot spelet i dess nuvarande form. Det är alldeles tydligt att regeringen inte tagit något som helst intryck av att den överväldigande delen av remissinstanserna är positiv till utredningens förslag.

I den proposition som behandlas i detta betänkande från näringsutskottet vill regeringen f. n. inte ta slutlig ställning till spelet på s. k. enarmade banditer. Regeringen vill avvakta 1972 års lotteriutrednings samlade förslag men anser dock att man redan nu bör vidta en rad åtgärder i syfte att sanera automatspelet och få bort de oarter och olägenheter som har uppkommit under senare år. För att komma till rätta med de här problemen anser regeringen att man skall tillämpa en restriktivare tillståndsgivning än f. n., vilket innebär en begränsning av antalet spelautomater, framför allt på restauranger, samt förbud mot s. k. jackpot. Vidare anser regeringen att kommunerna bör få möjligheter att yttra sig över ansökningar om tillstånd att anordna automatspel.

I propositionen läggs också fram förslag om en väsentlig höjning av skatten på automatspel. Jag tror att Erik Hovhammar har redogjort för detta. Det innebär på kort sikt att skatten på restaurangernas automater fördubblas från 1 000 till 2 000 kr. per månad. Höjningen av spelskatten skall träda i kraft den 1 januari 1978.

Vid utskottets behandling av propositionen och de sju motioner som utskottet i samband därmed haft att ta ställning till har utskottet kommit fram till den uppfattningen, att de sociala synpunkterna måste bli avgörande för bedömningen. Och utskottet konstaterar att en övervägande del av remissopinionen stödjer utredningens förslag eller uttalar sig för att s. k. enarmade banditer helt skall förbjudas.

Vi har till skillnad mot regeringen tagit intryck av remissinstansernas synpunkter i detta avseende. Det är tunga remissinstanser som här talat om förbud eller betydande begränsningar i enlighet med lotteriutredningens förslag. I de flesta motionerna framförs den förstnämnda uppfattningen. Också utskottet anser att spel på s. k. enarmade banditer och liknande apparater helt bör förbjudas. I detta förbud innefattas all automatspel som ger vinst i form av pengar eller polletter.

Utskottet går ett stycke längre än lotteriutredningen gjorde i sitt förslag. Vi har ansett att 25-öresautomaterna skall omfattas av förbudet, eftersom vi menar att det från kontrollsynpunkt är bättre att få ett totalt förbud.

När det gäller tidpunkten för införande av förbudet har utskottet stannat för den 1 januari 1979. Anledningen till detta är att ett omedelbart förbud i dag skulle innebära betydande konsekvenser för restaurangbranschen. Utskottet har ju också kallat in företrädare för den branschen för genomgång av de problem som sammanhänger med borttagandet av automatspel. Det kan i och för sig vara intressant att veta att man uppfattar propositionens förslag som minst lika besvärligt som ett totalförbud fr. o. m. den 1 januari 1979. Denna uppfattning har framförts av ledande företrädare för branschen.

Vi anser att man bör ha en rimlig omställningstid och avstyrker sålunda

---

*Spel på s. k.
enarmade banditer*

propositionens förslag till riktlinjer för reglering av automatspel. Vi anser att de spelbegränsande åtgärder och den skattehöjning som föreslås i propositionen inte ger den förutsatta effekten. Utskottet anser också att ett genomförande av en sådan ordning den 1 januari 1978 skulle bli onödigt betungande administrativt och ekonomiskt både för restaurangbranschen och för berörda myndigheter.

Vid utskottsbetänkandet är fogade två reservationer, som Erik Hovhammar i sitt anförande har talat för. I reservationen 1 framhålls att de sociala skadeverkningarna inte kan anses vara tillräckligt väl dokumenterade. Jag tycker då att reservanterna liksom även regeringen har missat något väsentligt, nämligen att studera remissyttrandena från socialstyrelsen, Hem och skola-föreningar och en rad andra sådana instanser som har att beakta de sociala problemen.

Det sägs vidare i reservationen att man självfallet stöder propositionens förslag men att de spelbegränsande åtgärderna skall sättas in successivt. Det vore nog skäl i att reservanterna försökte förklara det. Skall man ta bort en bandit i taget? Skall man sänka jackpotten månadsvis från nuvarande belopp? Detta framgår inte alls av reservationen.

I reservation 2 tar reservanterna upp skattefrågan. Jag har själv i en motion stött departementschefens förslag när det gäller riktlinjer och beskattning. Jag är mycket positiv till departementschefens förslag om höjd beskattning från den 1 januari 1978, begränsning av antalet automater och borttagande av jackpot. Men utskottsmajoriteten ansåg sig inte kunna gå på den linjen därför att det var alltför administrativt betungande. Då har jag vikit mig, men jag delar departementschefens uppfattning att vi borde ha infört en skatt redan den 1 januari 1978 – en uppfattning som för resten delas av skatteutskottet.

Reservanterna menar, naturligtvis med full rätt, att branschen haft gott om tid för sin omställning. Man har ju vetat om vad som skulle inträffa. Jag ger reservanterna fullständigt rätt i att man redan i juni månad, som det står i reservationen, haft väl reda på vad som skulle inträffa.

Vi har kommit till den uppfattningen i utskottet, och jag har bara att yrka avslag på de båda reservationerna och bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

ERIK HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Sven Andersson i Örebro har ganska ingående refererat vad utredningen uttalat och även vad en del remissorgan sagt. Och det han anfört och citerat är säkert riktigt.

När det gäller de sociala konsekvenserna tryckte han ganska hårt på de skadeverkningar som det här spelet har. Men det finns egentligen ingenting som styrker teorin om att spel på just enarmade banditer skulle ha större skadeverkningar än andra spel, exempelvis toto och bingo.

Man gjorde för inte så länge sedan en ganska ingående sociologisk undersökning – man har för resten gjort ett par stycken – som visade

att det spel vi diskuterar i dag inte innebär så stora problem nu som för några år sedan. Man konstaterar också – jag tror att det var socialförvaltningen i Göteborg – att det i dag är ändå värre med bingospelet. Var och en kan ju konstatera att det är populärt att spela bingo. Om man går här i centrala Stockholm ser man otaliga bingohallar där människor sitter dag ut och dag in och spelar bingo. Och även det innebär ett spel om pengar.

Vi har inte förnekat att det finns enstaka personer som drabbas av *ekonomisk misär när de spelar alltför mycket på de här banditerna*. Men jag tror inte, herr Andersson i Örebro, att detta spel är ett större socialt problem än många andra spel. Och därför tycker jag att vi skall försöka finna andra orsaker till misär än dem som motionärerna försöker få fram.

Jag vill erinra om att man inte har kunnat bevisa något konkret när det gäller de sociala konsekvenserna. Och jag tycker inte att detta spel är särskilt mycket skadligare än många andra spel. Det finns de som förlorat både hus och hem på att spela poker. Det är ett spel som fortfarande florerar, men ingen har sagt något ont om det.

Jag vill också fråga varför det är svårare att acceptera att folk spelar bort stora pengar på enarmade banditer än att acceptera att staten tar hand om pengarna. Så fort ett enskilt företag står bakom en verksamhet tycks det vara fult, men när staten gör samma sak är det rätt. Jag tycker det är ganska underligt att man drar den här slutsatsen bara om det gäller ett s. k. privat vinstintresse men att ingen höjer ett finger och säger fy när staten gör det samma. Det finns ingen konsekvens i ett sådant resonemang.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först skall jag ta upp det enskilda vinstintresset.

Det är så, Erik Hovhammar, att också spel på enarmade banditer är lotteri och att vi har en lotteriförordning som mycket klart stadgar vart vinstpengarna skall gå. Det innebär att enskilda personer inte skall kunna ha något vinstintresse. Regeringen ger inte heller tillstånd till lotterier där enskilda personer tar hem vinsten. Detta tycker jag att reservanterna borde ha gjort klart för sig.

Om sociala skadeverkningar har jag tidigare sagt att man torde kunna påstå att övertygande belägg föreligger för att kritiken mot enarmade banditer är berättigad. Visst kan även andra spel vara besvärande, men varför är just automatspel så särskilt besvärande? Jo, därför att det är lättillgängligt och snabbt. Jag har tidigare i en annan debatt här sagt att spelbanditen är den mest djävulusiskt konstruerade spelmaskin som har uppfunnits, eftersom den alltid inger spelaren förhoppningar om att få pengar tillbaka, inte minst med tanke på att det är ett impulsspel. Man kan göra ca 900 drag i timmen och på så sätt snabbt förlora mycket pengar.

Erik Hovhammar tog upp frågan om de sociala skadeverkningarna, men låt mig senare återkomma till dem.

Tisdagen den
6 december 1977

*Spel på s. k.
enarmade banditer*

Utredningen redovisar att hearings hållits med Göteborgs socialförvaltning och att det där uppgivits att tio socialfall per rotel och år förorsakas av enarmade banditer. På 30 rotlar blir det ungefär 300 fall om året. Men det är inte bara där som problem har framkommit. Jag skall bespara kammaren att läsa upp brev från psykologer och psykiatriker som uttalat sig om dessa spel, men låt mig bara med några ord nämna vad doktor Ture Arvidsson, överläkare på psykiatriska kliniken vid Danderyds sjukhus, mest känd för sitt arbete med rökavvänjning och botande av alkoholism med hjälp av hypnos, säger: Spelmani är utan tvekan en sjukdom, precis som narkomani eller alkoholism. En knarkare vet att det han sysslar med är livsfarligt, men han fortsätter ändå. En spelare vet att han förlorar i längden; det vet han intellektuellt, men han kan inte sluta.

Det är därför vi anser att vi bör försöka hjälpa de här spelarna att sluta spela.

ERIK HOVHAMMAR (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi kan referera till diverse experter och förståsiggåare som herr Andersson nu gjorde. Jag hänvisade tidigare till ganska ingående undersökningar som visat att det här spelet inger vissa betänkligheter men att det inte är särskilt mycket farligare än andra sorters spel. En mycket lärd herre vid Lunds universitet har kommit fram till detta.

Jag måste säga, herr talman, att jag anser det ganska inkonsekvent att vilja förbjuda spel på enarmade banditer samtidigt som man tillåter andra spel och lotterier, som också – det tror jag att t. o. m. herr Andersson i Örebro måste erkänna – i det enskilda fallet kan få socialt negativa följder. Det är inte bara det spel vi i dag diskuterar som kan vålla svårigheter och innebära negativa följder rent socialt. Det gäller även andra spel. Men förbudet mot enarmade banditer är ensidigt. Samtidigt accepterar man övriga spelformer, och det innebär att staten i det ena fallet förbjuder spelverksamhet men i det andra fallet tjänar pengar på folks spelbegär.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! När Erik Hovhammar talar om "förståsiggåare" som jag citerade – överläkaren på psykiatriska kliniken vid Danderyds sjukhus, doktor Arvidsson – så kan jag på intet sätt instämma i det omdömet.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Eftersom det har varit en hel del skrivelser om den fråga som vi nu debatterar har jag velat komma med några synpunkter utöver dem som anförts tidigare av herr Hovhammar.

Regeringens förslag om "enarmade banditer" innebär att man väntar med ett principbeslut om dessa spelautomaters vara eller inte vara tills ett förslag om en helt ny lotterilag, grundat på lotteriutredningens huvudbetänkande, kan läggas fram om något år. Men man skulle redan

nu sätta in olika åtgärder, bl. a. en restriktivare tillståndsgivning och en kraftig skattehöjning på banditerna, för att undanröja uppenbara olägenheter med nuvarande system.

Genom den uppläggningsen kan man vinna olika fördelar. Man skulle slippa att ur lotteriförordningen bryta ut just spelautomater till en särskild lagreglering, som knappt skulle hinna träda i kraft innan det är dags att ersätta lotteriförordningen med en helt ny lotterilag. Vidare skulle man inför ett principbeslut om de enarmade banditerna hinna få erfarenheter av hur olika saneringsåtgärder, som regeringen föreslagit, verkar. Man får möjlighet att avgöra om det för att t. ex. undvika de allvarliga riskerna med illegalt spel kan vara fördelaktigt att bibehålla ett automatspel i vissa ordnade former. Dessutom skulle man genom att vänta tills lotteriutredningen lägger fram sitt förslag kunna få en klarare avgränsning mellan enarmade banditer och andra, förhoppningsvis mera oskyldiga, spelformer. Eftersom det finns en rad olika automatspel är nämligen den gränsdragningen inte så självklar som den kan synas vara.

Hur har då utskottets majoritet tänkt sig att man skall hantera dessa problem? Om vi först ser till det mera lagtekniska, så föreslår utskottet att man skall ha en övergångstid fram till januari 1979 innan ett förbud träder i kraft.

Utskottet skriver: "Härvid har utskottet också beaktat att det kan behövas viss tid för överväganden av lagteknisk art och att dessa måhända kan underlättas om man avvaktar det till våren 1978 aviserade slutbetänkandet från 1972 års lotteriutredning jämte den remissbehandling av nämnda betänkande som får förutsättas komma till stånd."

Jag kan bara konstatera att utskottets förslag innebär att regeringen förutsätts lägga fram ett lagförslag om förbud mot enarmade banditer ungefär i november 1978, att denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1979 och att den lagen sedan skall gälla ett antal månader tills riksdagen hunnit ta ställning till en helt ny lotterilag. Jag menar att det är angeläget att man i ett rättssamhälle försöker utforma lagstiftningen så att man undviker alltför täta ändringar. I likhet med olika remissinstanser anser jag att problemen med enarmade banditer trots allt inte är större än att man borde kunna vänta med principbeslut någon tid.

Om man väntar med att fatta principbeslut om ett förbud och i stället, som regeringen föreslagit, vidtar en del saneringsåtgärder med omedelbar verkan, kunde man få erfarenheter som kanske visar att ett totalförbud inte behövs. Ett totalförbud har nämligen sina risker. Dit hör risken för illegalt spel. Utskottet är inte omedvetet om detta utan skriver:

"I detta sammanhang vill utskottet understryka vikten av att förbudsbestämmelserna utformas så, att de aktivt motverkar illegalt automatspel. Som bekant förekom sådant i stor omfattning innan de nuvarande bestämmelserna i lotteriförordningen trädde i kraft den 1 april 1973."

Den 1 april 1973 infördes friare former för automatspel i syfte att motverka illegalt spel. Omfattningen av det illegala spelet tycks också ha klart minskat.

Tisdagen den
6 december 1977

*Spel på s. k.
enarmade banditer*

I dag vill utskottet förbjuda automatspel och litar till att de ökade tendenserna till illegalt spel som kommer att återuppträffa skall förhindras av polisen. Men polisens möjligheter att verkligen göra en insats på detta område är små. Den ökade brottsligheten innebär att belastningen på polisen nu är större än fram till 1973. Vad polisen fram till dess inte kunde stävja kommer den att ha mindre förutsättningar att möta nu. Eftersom ett förbud mot automatspel inte innebär att människornas spel-lust försvinner skapar man här underlag för en ökande brottslighet. Bl. a. av den anledningen kan man inte förbjuda allt som man tycker illa om.

Illegalt spel är en allvarlig fråga. Låt mig därför citera ett par av de sakkunniga remissinstanserna på det här området.

Överåklagaren i Stockholm säger: "De resurser, som står till rättsväsendets förfogande för att övervaka de föreslagna lagreglerna och upptäcka, utreda och beivra brott emot dem, är otillräckliga med beaktande av att de behövs för att bekämpa övrig brottslighet av grövre karaktär. Utan förstärkningar kan således icke dessa uppgifter uppfyllas tillfredsställande."

På samma sätt yttrar sig överåklagaren i Göteborg: "Det kan på angivna grunder förutses att ett omfattande illegalt spel på enarmade banditer kommer att äga rum, när de nya reglerna träder i kraft."

Man kan hitta likartade ställningstaganden från andra som har en direkt och jordnära kontakt med polisens arbete.

Jag kan också här citera riksskatteverket, som säger: "Om förbud mot enarmade banditer införs i den omfattning utredningen föreslår, uppkommer en betydande risk för att det illegala spelet kommer att öka, om inte kraftiga motåtgärder sätts in."

Riskerna med det illegala spelet uppfattar jag som en allvarlig social fråga.

Vi har så problemet om hur man skall avgränsa s. k. enarmade banditer från andra spelautomater. I lotteriutredningens delbetänkande om spelautomater har man tänkt sig ett förbud mot "s. k. enarmade banditer och liknande apparater" men att likväl ett antal typer av spelautomater skulle vara tillåtna. Vad gäller de enarmade banditerna vill man f. ö. tillåta 25-öresbanditer på tivoli och i folkpark.

Remissinstanserna var kritiska mot formuleringen "s. k. enarmade banditer och liknande apparater" och menade att så vagt språk ej kunde användas i lagsammanhang.

Låt mig citera riksskatteverkets remissutlåtande, där man i en mening säger: "Klassificeringen av de olika automattyperna är förenad med inte oväsentliga svårigheter ---."

I propositionen har jag tagit fasta på sådan kritik och därför velat vänta på lotteriutredningens huvudbetänkande för att få en klarare och bättre gränsdragning.

Hur har nu utskottet behandlat den här frågan? Utskottet har gjort följande ställningstagande:

"En övervägande del av remissopinionen stöder utredningens förslag

eller uttalar sig för att s. k. enarmade banditer helt skall förbjudas. I de flesta motionerna framförs – som nyss sagts – den sistnämnda uppfattningen. Utskottet är av samma mening och anser alltså att spel på s. k. enarmade banditer och liknande apparater helt bör förbjudas. Förbudet bör gälla allt automatspel som ger vinst i form av penningar eller polletter.”

Här försöker utskottet stödja sig på utredningens förslag och remissopinionen. Men i själva verket kommer utskottet med ett helt annat, mycket mera drastiskt förslag än utredningen och det som remissorganen yttrade sig över.

För att klara sig ur svårigheten att nu omedelbart fatta beslut om förbud mot banditer och ändå inte få svåra gränsdragningsproblem mellan olika typer av automatspel vill utskottet förbjuda allt automatspel som ger vinst i form av pengar eller polletter.

Ett så långt gående förbud har inte utretts. Det går avsevärt längre än vad ett par riksdagsmän i utredningen själva föreslog. Ett sådant totalförbud har inte föreslagits av några remissinstanser över huvud taget. Det tänkta förbudet går mycket längre än den ordning som sedan länge gällde fram till 1973. Jag anser för min del att man valt en olycklig väg att göra gränsdragningen mellan olika automatspel när man vill förbjuda dem alla. Det vore bättre att vänta tills lotteriutredningen lägger fram förslag som kan bli grund för en rimligare avvägning.

Herr talman! Jag antar att det kommer att sägas, om utskottets majoritet vinner i voteringen, att min och regeringens proposition har förlorat. Det skulle i så fall också vara helt sant. Men det finns som jag ser det en förlorare till. Människor, som i nådens år 1977 förutsätts utöva det mest vidsträckta medbestämmande i skiftande och invecklade frågor, betros inte i den egna tillvaron med att själva få avgöra om de på Gröna Lund eller Liseberg skall få pröva på ens ett skicklighetsspel, som ger några polletter i belöning. Innan riksdagen går till votering bör det göras klart vilken långtgående reglering som utskottet föreslår bara för att riksdagen redan nu, innan ett rimligt beslutsunderlag föreligger, skall kunna fatta ett beslut om förbud mot enarmade banditer. Det, herr talman, förefaller mig vara en förmyndarinställning mot enskilda människor.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte förlänga den här debatten mycket. Jag skall bara säga några ord. Jag kunde konstatera att handelsministern inte hade några synpunkter på de sociala problemen. Handelsministern hade naturligtvis en del invändningar mot utskottets förslag, men vad vi gör från utskottets sida i dag är att vi föreslår att riksdagen skall fatta ett principbeslut, och sedan gör vi en beställning.

När det gäller oron för det illegala spelet kan jag säga att vi som har sysslat med de här frågorna under många år känner till att det fram till 1973 fanns en mängd banditer på bensinmackar och liknande och det var enkronaspel. Jag vill med skärpa framhålla: De spelare som

vi i utskottsmajoriteten vill skydda är vanliga människor. Men dessa "vanliga människor", som har svårt att värja sig mot den här typen av spel, går inte till några illegala spelhålor och spelar. Där kommer de sannerligen inte in, eftersom det där fordras större insatser än ett antal enkronor.

Självfallet skall människor i största möjliga omfattning få bestämma över vad de skall syssla med. Men det här spelet har fått stor omfattning och avarter har följt med. Det visar inte minst olika domstolsprotokoll. Därför finns det anledning att, i enlighet med vad utskottet föreslår, fatta det här principbeslutet i dag.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Jag är förvisso lyhörd för de sociala problem som finns. Det är därför jag tycker att det är angeläget att man, innan man fattar ett slutligt beslut, har ett så bra beslutsunderlag som möjligt. Man bör ha ett beslutsunderlag som gör att man – vilket också är ett starkt socialt intresse – inte skapar en ordning som enligt många fackmän inom polis och olika myndigheter skulle komma att innebära starkt ökade risker för illegalt spel.

Jag anser att Sven Andersson i Örebro inte har en acceptabel grundsyn på mänskliga förhållanden när han gör gällande att man – bara för att hjälpa några som slarvspelar en del – kan införa ett system som skulle kunna medföra att ett antal människor hamnade i s. k. spelhålor och i ett djupare fördärv. Det kan inte vara en riktig tolkning av vad som kan vara rimligt. Jag vill inte på det viset skjuta undan ett antal människor och säga: De där bryr jag mig inte om. De får hamna i illegalt spel och annat. Jag anser icke att det är en rimlig tolkning av vad som bör vara en strävan för oss.

Jag är också känslig för de sociala problemen – vi har föreslagit långtgående uppstramningsåtgärder i vår proposition, som skulle innebära väsentligt förbättrade förhållanden när det gäller spelet på enarmade banditer.

Man bör hålla principfrågan öppen om det slutliga ställningstagandet tills man har ett bättre beslutsunderlag än f. n., och det kommer vi att få i och med att lotteriuutredningen lägger fram sitt huvudbetänkande.

Jag måste på nytt ställa frågan till Sven G. Andersson. Om utskottets linje vinner är det ju handelsministern som skall skriva en proposition. Det skall jag självfallet göra, men det vore bra att få ytterligare klarhet: Är det nu verkligen utskottets mening att förbjuda även högst oskyldiga spel på Gröna Lund, Liseberg m. m., där man försökt mer eller mindre bra och kanske fått några polletter? Vill utskottet göra det trots att inga utredningsförslag, ingen remissbehandling och ingenting annat finns, och trots att det måste betecknas som ett långtgående ingrepp i enskilda människors bestämmande över sin egen tillvaro?

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Handelsministern anser att jag representerar någon form av förmyndarmentalitet. Men i samma mening gör ju handelsministern gällande att när utredningen blir klar skulle han själv kunna klippa till med ett förbud, som drabbar dessa människor som är villiga att spela och som handelsministern här i talarstolen ömmar så mycket för. Lotteriutredningen var när man lade sitt förslag på det klara med detta. Banditspelet berör inte den övriga lotteridelen. Övriga intäkter kommer från lotterier inom ideella föreningar och liknande. Här är det fråga om kommersiella företag – med undantag av de spelautomater som är uppställda i bingohallar där det inte finns automatbingo.

Handelsministern har läst utskottsbetänkandet där vi har föreslagit ett förbud mot spel med pengar och polletter. Det inkluderar ju allt, vilket jag tycker är fullt klart. Men det är alldeles uppenbart att handelsministern inte vill ha något förbud, för han har över huvud taget inte tagit någon hänsyn till vad riksdagen har sagt tidigare och den opinion som har funnits här eller till vad alla remissinstanser har sagt.

Handelsministern STAFFAN BURENSTAM LINDER:

Herr talman! I ena ögonblicket säger Sven G. Andersson att man tolkar mitt anförande så att handelsministern själv är beredd att ta ett beslut om förbud mot automater litet senare. I andra ögonblicket säger han att handelsministern uppenbarligen inte alls är beredd att ta något beslut om banditer. Vilket av dessa två påståenden skall det nu vara?

I själva verket är det som jag sade i min inledning och som står i propositionen att regeringen anser att man skall fatta beslut när det finns ett bättre beslutsunderlag än f. n., då det finns möjlighet att avgöra hur man t. ex. skall avgränsa olika spelautomater från varandra. Lotteriutredningen var på den punkten alltför vag och underkändes av juridiskt tunga sakinstanter i remissomgången. Det är en viktig anledning för mig att föreslå att man skall vänta med ett slutligt ställningstagande om hur man skall ha det tills lotteriutredningens huvudbetänkande läggs fram. För det är väl ändå inte så, Sven G. Andersson, att lotteriutredningen bara funderar på andra lotterier? Den funderar väl också på hur man skall få en enhetlig lagstiftning som kan ersätta den föråldrade lotterilag som nu gäller?

Jag hör nu att utskottsmajoriteten för att pressa fram ett principbeslut om automatspels förbudande verkligen är beredd att gå så långt att man vill förbjuda utpräglade förströelsespel som under decennier och åter decennier har varit tillåtna för svenska folket att ägna sig åt på Gröna Lund och Liseberg, i folkparker och på andra liknande ställen. Bara för att få igenom sitt principbeslut och därmed utan ett bra beslutsunderlag kunna lösa denna besvärliga gränsdragningsfråga är utskottet nu berett att förbjuda allt. När Sven G. Andersson gör det ställningstagandet tvingas jag erkänna att jag här inte har samma respekt för honom som jag har i alla andra sammanhang.

Andre vice talmannen anmälde att Sven Andersson i Örebro anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna yrkar avslag på regeringsförslaget om fortsatt tillstånd för automatspel. Vi vill ha ett förbud mot sådant spel. Den ståndpunkten har partiet haft sedan de s. k. enarmade banditerna introducerades på den svenska marknaden. Vi är motståndare till den här företeelsen därför att den har klart negativa sociala effekter, något som har påvisats och bevisats så många gånger att alla invändningar borde ha tystnat. Vi säger i vår motion:

”Verkningarna av banditspelet för många kategorier, särskilt bland människor med små inkomster, är så klarlagda att något argument för att i fortsättningen tillåta dessa automater inte finns. Påståendena att banditerna skulle vara nödvändiga för vissa restauranger och andra ställen visar ju att banditerna bara är medel att sno folk på pengar.”

Det är just detta sista det är frågan om, och det är det andra viktiga argumentet för ett förbud. De enarmade banditerna ger sina ägare, oftast stora företag, lättförtjänta vinster utan att ge något i gengäld. Längst bak i kedjan ligger de stora multinationella spelföretagen som i många fall styr hela verksamheten. Det finns ingen anledning till att en sådan verksamhet skall få fortsätta.

Herr talman! Eftersom vpk:s motionskrav har tillgodosetts i utskottets förslag har vi inte något särskilt yrkande utan biträder utskottets hemställan.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I likhet med handelsministern är vi reservanter, som Erik Hovhammar redan har framhållit, angelägna om att begränsa skadeverkningarna av spel och lotterier. Vi delar utskottets uppfattning att spelet på t. ex. enarmade banditer i de former som nu förekommer kan medföra sociala och ekonomiska skadeverkningar.

Från den här utgångspunkten finner jag att regeringen har gjort en riktig analys i propositionen. I den redovisas uppfattningen att man bör avvakta lotteriutredningens slutbetänkande. Det är faktiskt välbetänkt. Man får då, som handelsministern har påpekat, en bättre överblick över konsekvenserna av regleringen, bl. a. i fråga om de allvarliga riskerna för ökat illegalt spel. Just detta är för mig den mest väsentliga aspekten på denna fråga.

Rikspolisstyrelsen presenterade i maj 1977 en intern utredning som arbetsgruppen mot ekonomisk och organiserad brottslighet, AMOB, har redovisat.

I arbetsgruppens promemoria sägs att man efter att ha kartlagt 27 polisdistrikt, vilket inte är alla – fast de största är med – kan beräkna att det illegala spelet totalt omsätter 350 milj. kr. per år i Sverige. I detta illegala spel ingår bookmaking, roulett och kortspel på illegala spel-

klubbar samt illegala enarmade banditer.

Det som mera allmänt har kritiserats i debatten – det har vi hört här i dag – är att restaurangtréer och hotellfoajéer har så många apparater uppställda att de liknar spelhallar. Det kan bero på att det inte funnits klara anvisningar för lokala myndigheter om hur lotteriförordningen skall tillämpas och om vad som skall föreskrivas vid spel på dessa apparater. Lotterinämnden har emellertid utarbetat särskilda anvisningar för bingo-spel och spel på enarmade banditer i samband med bingotillställningar, och i sådana sammanhang har man lyckats sanera spelet betydligt.

Regeringen har bl. a. mot denna bakgrund funnit det lämpligt att, som handelsministern påpekade, redan nu vidta vissa åtgärder med omedelbar verkan. De i propositionen förordade riktlinjerna, vilka skall omsättas till verkställighetsföreskrifter till lotteriförordningen, innebär bl. a. att kommunerna får tillfälle att yttra sig över ansökningar om tillstånd till automatspel. Sådant tillstånd skall också kunna återkallas om inte bestämmelserna följs.

Vidare innebär regeringens förslag att antalet spelautomater i samband med restaurangrörelse maximeras och att deras placering regleras. Förhöjd vinstchans – s. k. jackpott – förbjuds uttryckligen, och nu gällande skattesatser kommer att fördubblas.

Emellertid finns det ingenting som styrker motionärernas teori om att spel på enarmade banditer skulle ge upphov till *större* skadeverkningar än andra spel, såsom toto, bingo och flipperspel. Det är, som anförs i vår reservation, svårt att av det material som vi nu har tillgängligt dra några bestämda slutsatser rörande omfattningen av automatspelets sociala skadeverkningar. I vart fall har det inte redovisats sådana fakta att det finns skäl att frångå de riktlinjer till reglering av spelet som regeringen har föreslagit riksdagen att godkänna. Alla spel – utom möjligen Fia – har sådana vådor beroende på att det alltid finns människor som inte kan spela med måtta, på samma sätt som det finns människor som inte övar måttlighetens dygd i andra sammanhang, t. ex. vad gäller alkohol och tobak. De enarmade banditerna torde inte vara ett större socialt problem än andra spel, varför det ligger nära till hands att förmoda att det måste vara andra orsaker som ligger bakom motionärernas totalförbudsförslag.

Skall man, som motionärerna gör, diskutera vådorna måste man enligt min uppfattning vara konsekvent. Visserligen är normalinsatsen på tips varje vecka ca 6 kr., men det finns många som spelar för hundratals kronor varje vecka i hopp om att få tretton rätt. Likaså gäller för penninglotteriet, toto, V65 och V5 att man regelbundet satsar stora belopp. I sammanhanget är det värt att notera att penninglotteriet fr. o. m. september 1977 har tillåtelse till tre dragningar per månad, vilket innebär två dragningar i penninglotteriet och en dragning i nummerlotteriet.

För en tid sedan läste jag följande i en tidning:

”Mannen misstänks för att olovligen ha tillägnat sig omkring 10 000 kr. av föreningens medlemsavgifter. Större delen av förskingringsbeloppet

har, enligt den misstänkte, gått åt att amortera gamla skulder. Dessutom har en stor del gått åt till att tippa. Han hoppades hela tiden kamma hem en storvinst och kunna betala tillbaka pengarna.”

Sådana händelser är, herr talman, tyvärr vanliga. Det kunde i detta tidningsreferat lika gärna ha handlat om bingo eller något annat spel än tips. Skall man, herr Sven Andersson i Örebro, förbjuda enarmade banditer med hänvisning till sociala och ekonomiska vådor, skall man samtidigt totalförbjuda tips, bingo, penninglotterier, totospel etc. Då är man konsekvent. Jag frågar därför Sven G. Andersson: Vilket blir nästa steg? Vilka ytterligare spel skall totalförbjudas? Eller avstår Sven G. Andersson från att vara konsekvent i det här avseendet?

Orsaken till att just banditspelet uppfattas som socialt vådligt är främst den s. k. jackpotten, som gör spelet mera hasardbetonat. Det är just denna speciella del av problematiken som regeringen tagit fasta på i propositionen. Handelsministern har redan här i kammaren sagt att han är villig att ta den hänsynen, även om lotteriutredningen ännu inte lyckats fullständigt bevisa sina teser. I och med att den förhöjda vinstmöjligheten, dvs. jackpotten, försvinner, så borde spelmanin försvinna eftersom spelet därigenom mera får karaktären av förströelsespel. Det är märkligt att inga röster höjs i motionerna om sociala vådor av de statliga spelbolagens totalisatorspel, tips eller penninglotterier. Samhället tillåter dessa att utöka sin verksamhet både vad gäller antalet lotter, antalet dragningar, antalet högvinster och antalet reklaminsatser i massmedia, t. ex. TV-tipset.

Bingon får breda ut sig, fastän man vet att det i samband med den uppstår större bekymmer för sociala myndigheter. Kanske beror det på att inkomsterna i det fallet till viss del tillfaller folkrörelser, idrott och andra ändamål. Men inkomster från enarmade banditer kan tillfalla privat företagsamhet, och då klipper Sven G. Andersson till med totalförbud. Det är anmärkningsvärt, när man vet vad staten drar in på annat spel i vårt land. Jag tvivlar på att det finns särskilt många, om ens några, som kan bli renrakade av att spela på enarmade banditer.

Debatten om de enarmade banditerna har paralleller med mellanölsdebatten. Jag tror inte att nykterheten har märkbart ökat sedan mellanölet förbjöds, och det kommer inte att spelas mindre när banditerna försvinner. De som vill spela finner snart andra spelformer, tyvärr kanske på illegala spelklubbar. De kommer kanske att spela mer på tips, toto eller flipperspel.

Handelsministerns bedömning särskilt vad gäller risken för ökat illegalt spel – jag upprepar, herr talman, att det är enligt min mening den mest väsentliga aspekten i den här debatten, och den har också varit avgörande för mitt deltagande i reservationen – finner jag riktig, då han förordar ett samlat grepp över lotteri- och spelområdet. De överväganden och förslag som handelsministern redovisar i propositionen och som regeringen har ställt sig bakom, är från dessa utgångspunkter väl avvägda och bör kunna godtas av riksdagen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna, in-
nebärande bifall till regeringens proposition.

Nr 40

Tisdagen den
6 december 1977

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! I en lång debatt som denna blir det naturligtvis en hel
del upprepningar. Jag kan därför förstå att Sten Svensson, när han nu
kommer in i slutskedet av debatten, för fram några av de frågor som
redan tidigare har behandlats.

Men Sten Svensson har heller inte följt debatten i den här frågan under
de år den har förevarit i riksdagen – det är ju Sten Svenssons första
period i riksdagen, så det är ju i och för sig förståeligt – för annars skulle
han ha haft alldeles klart för sig att riksdagen har gjort denna beställning
och sagt till lotteriutredningen att bryta loss banditfrågan och skyndsamt
lägga fram förslag. Lotteriutredningen har nu gjort det, och utskottet
har behandlat förslaget. Att vi behandlar denna fråga i dag är således
helt i enlighet med riksdagens beslut.

Sten Svensson frågade vilket mitt nästa steg blir. Jag sitter i lotte-
riutredningen, och jag förmodar att vi inom den kommer att göra den
bedömning som direktiven förelägger oss att göra. Under sommaren 1978
– det är i och för sig inte riktigt att vi kommer att bli klara under våren
– kommer vi att lägga fram en redovisning i enlighet med de direktiv
vi fått från regeringen, och då kommer det ett förslag. Sten Svensson
får väl i fridens namn nöja sig med detta och vänta tills utredningen
lägger fram sitt förslag innan han konstaterar vilka verkningar det kan
få.

STEN SVENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Det går att följa samhällsdebatten även om man inte
sitter som ledamot i kammaren. Man kan ju exempelvis sitta på åhö-
rarläktaren.

Jag ställde min fråga till Sven G. Andersson eftersom den har ställts
tidigare utan att ha blivit tillfredsställande besvarad. Frågan har ställts
av Erik Hovhammar och även av handelsministern.

Penninglotteriets bruttoomsättning uppgick 1975 till 554,2 milj. kr.
och 1976 till 607,9 milj. kr. Enligt uttalanden från bolaget i tidningarna
väntas omsättningen för 1977 bli ca 700 milj. kr., dvs. en ökning med
100 milj. kr. under ett år.

Tipstjänsts omsättning uppgick 1975 till 796,2 milj. kr. och 1976 till
905,4 milj. kr. Enligt uttalanden i tidningarna räknar man med att i
år överstiga en miljard kronor i omsättning.

Toto – dvs. ATG – omsatte 1 009,5 milj. kr. 1975 och 1 153,1 milj.
kr. 1976.

Alla dessa tre bolag är statliga. Notera dessutom den marknadsföring
som har bedrivits, t. ex. för tipset i TV. Man kan vinna penninglotter
i TV. Nu senast såg vi det i det populära tävlingsprogrammet 21.

De enarmade banditerna beräknas ha haft en omsättning av i runda

*Spel på s. k.
enarmade banditer*

tal en miljard kronor 1975 och 920 milj. kr. 1976. Observera att här har skett en minskning. Även om man skall ta försiktigt på dessa siffror – det vill jag gärna ha sagt – står det helt klart att omsättningen på banditspelet har gått ner. Men den har ökat för toto, tips och penninglotter.

Vilka slutsatser vill Sven G. Andersson dra av dessa fakta? De är nämligen bakgrunden till den fråga som jag tidigare ställde.

SVEN ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Dessa siffror har redovisats av lotteritredningen och en hel del finns med i propositionen, så de är inte för mig obekanta. Det är väl alldeles tydligt att Sten Svensson har missat det väsentliga. Här är det fråga om att enskilda människor inte skall få göra vinster på att anordna lotterier. Det är intaget i lotteriförordningen. Vi gick ifrån den principen, när riksdagen en gång beslöt att restauranger och bingo-lokaler med manuell bingo skulle få ha sådana här spel. När lotteritredningen föreslog ett statligt bolag för att komma till rätta med avarterna, var remissomgången så förödande att dåvarande handelsministern självklart avstod från att lägga fram ett förslag.

Det har ordats så mycket om detta att jag skall avstå från vidare diskussion. Jag kan bara konstatera att Sten Svensson har tagit lika lättvindigt på de sociala problemen som andra talesmän för reservationen har gjort. Jag avstår därför från att gå in mer i denna debatt.

STEN SVENSSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade inledningsvis att reservanternas delar utskottets uppfattning om de sociala verkningar som kan bli aktuella till följd av banditspelet. Det kan kontrolleras i riksdagsprotokollet efteråt att jag har uttryckt mig på det sättet. Jag har alltså framhållit detta.

Därutöver har jag påpekat risken för ökat illegalt spel. Jag träffade häromdagen en polismästare, och jag frågade honom hur han såg på saken. Han svarade mig: En skärpt övervakning är det bästa, men ta inte bort spelautomaterna för då vet vi inte vad som kommer att hända beträffande det illegala spelet. Jag tror att det ligger någonting i detta. Därför bör man uppmärksamma dessa frågor i det fortsatta utredningsarbetet.

Regeringen har sin uppmärksamhet riktad på riskerna med ett ökat illegalt spel, vilket kan bli följden av ett totalförbud, vars konsekvenser ännu inte kunnat klarläggas. Redan nu föreslår regeringen åtgärder i syfte att sanera spelet och eliminera avarter och olägenheter som har uppkommit under senare år. Dessa åtgärder kan vidtas omedelbart och ett år tidigare än de åtgärder som motionärerna har krävt.

Jag noterar slutligen att Sven Andersson en gång t. o. m. kunde tänka sig att ställa sig bakom kravet på ett statligt bolag. Jag bara noterar att han uttryckte sig på det sättet. Det är ganska avslöjande.

Herr talman! Det här är förvisso inte detta riksmötes viktigaste fråga, även om man kan få det intrycket när man ser publiciteten och det engagemang som läggs ner, men den är ju inte utan intresse. Jag har tidigare tagit initiativ till motioner som syftat till förbud mot enarmade banditer. Min ståndpunkt är oförändrad. Den formen för spel bör förbjudas. Regeringen vill bevara de enarmade banditerna. Det är förvånande efter allt som kommit fram i sammanhanget.

Jag skrev en motion om förbud mot enarmade banditer redan 1974. Sedan deltog jag i en TV-diskussion, där samma ämne behandlades. Och hade jag inte tidigare varit övertygad om nödvändigheten av ett förbud, så skulle jag ha blivit det efteråt. Jag överöstes av brev och telefonsamtal. Det var en reaktion som var närmast chockerande. De som ringde och skrev var olyckliga människor eller deras anhöriga. I fjolårets debatt läste jag upp några av dessa brev därför att de vittnade om vilket allvarligt och olustigt fenomen de enarmade banditerna är. Jag skall inte göra det den här gången.

De som nu försvarar de enarmade banditerna är främst banditernas ägare och moderaterna. Det är en skön och logisk förening av de profitänkande krafterna i samhället. Från det hållet får man veta att talet om sociala vådor är starkt överdrivet. Jag tycker att det är ett oriktigt påstående. Talet om de många tragedierna i de enarmade banditernas spår är inte hämtat ur luften. Det är en realitet, bekräftad av många vittnesbörd och personliga iakttagelser. Det kunde förvisso överlämnas en hel katalog av sådana.

Ett av argumenten mot förbud är att ett sådant skulle sätta hela restaurangnäringen i gungning och skapa arbetslöshet. Jag tycker att det är ett av de mera olustiga argumenten i sammanhanget. Man vill försöka att spela ut en typ av tragedier mot en annan. Jag måste säga att jag inte tror på det argumentet. Och om restaurangbranschens väl och ve hänger på enarmade banditer, då är den verkliga så rutten att den bör bli föremål för en ordentlig sanering.

En av de regleringar som företogs för att få s. k. kontroll över de enarmade banditerna var ju att det bestämdes att de endast skulle få ställas upp på krogar och liknande etablisseman. Jag tycker inte att det gjorde saken bättre. Därigenom avsåg man ju att utnyttja den hjärnuppjukning som utan tvivel inträder i samband med spritförtäring.

Alla vet att de verkliga vinnarna aldrig är de som står och drar, utan det är banditernas ägare, exploatörerna av människors vinstintresse eller deras fåfänga hopp att på ett enkelt sätt få ett tillskott till en knal kassa. Jag håller fast vid att företeelsen är osund och vidhåller mitt tidigare ställningstagande att riksdagen bör gå in för förbud. För ovanlighetens skull har jag alltså att yrka bifall till utskottets hemställan.

Tisdagen den
6 december 1977

---

*Spel på s. k.
enarmade banditer*

MARGARETA ANDRÉN (fp):

Herr talman! Vi har nu en ganska god stund talat om de enarmade banditerna, och frågan om reglering av automatspel är inte heller ny här i riksdagen. Den har tidigare diskuterats vid flera tillfällen. Riksdagen begärde också, som vi redan hört, att denna fråga skulle behandlas med förtur av den sittande lotteriutredningen.

Riksdagen har väntat ganska länge på en proposition när det gäller de enarmade banditerna, eftersom utredningen redan för ett och ett halvt år sedan föreslog en begränsning av denna verksamhet fr. o. m. den 1 januari 1978. Det är med besvikelse som många nu tagit del av handelsministerns förslag till reglering av automatspel. Han har nämligen inte tagit hänsyn till utredningens betänkande eller varit mottaglig för de argument som har framförts av majoriteten av remissinstanserna.

Handelsministern förordar att man inte nu skall ta ställning till en begränsning av automatspel i avvaktan på lotteriutredningens slutbetänkande. Förslaget går i stället ut på en höjning av skatten och en restriktivare tillståndsgivning. I det läget är det inte förvånande att motioner kommer från samtliga partier utom moderaterna.

Till Erik Hovhammar vill jag säga att i och med att jag kämpar för totalförbud redan nu mot enarmade banditer vill jag inte sanktionera all annan förekommande spelverksamhet. Jag ser verkligen med stora förväntningar fram emot lotteriutredningens slutbetänkande, som jag hoppas kommer så tidigt som möjligt 1978. Vi hörde att det kanske tyvärr inte kommer förrän fram på sommaren, men jag hoppas att det sedan får en så skyndsam behandling som möjligt.

Förbudet mot enarmade banditer måste bedömas framför allt ur sociala synpunkter. Det finns otaliga bevis på att många har ruinerat sig på spel på enarmade banditer. Det bekräftar bl. a. en undersökning som gjorts av socialarbetare i Göteborg.

Antalet spelautomater har också ökat under senare år. Överallt i vårt land slamrar och slår dessa penningslukande maskiner! Ända upp till ett femtontal kronor i minuten kan de ta emot. Att människor måste förlora mycket pengar på enarmade banditer kan man bl. a. se på de stora vinster som innehavare och s. k. utställarföretag gör. Under 1975 beräknas omfattningen av spel på enarmade banditer ha uppgått till ca 1 miljard kronor, vilket är nästan lika mycket som på totalisatorspel. Både detta spel och annan spelverksamhet medför säkerligen också stora skadeverkningar, men genom att spelautomaterna, precis som Sven Andersson i Örebro sagt, finns så lätt tillgängliga och på så många platser, lockar de till sig så många och framför allt sysslolösa personer som t. ex. pensionärer och arbetslösa ungdomar.

Trots Sten Svenssons inlägg om de sociala skadeverkningarna är jag, liksom många andra, förvånad över handelsministerns och reservanternas kvarstående tvivel på att de sociala skadeverkningarna skulle ha den omfattning som påtalats från många remissinstanser, t. ex. ungdoms- och pensionärsorganisationer.

Tror man inte på de inlagorna, kan man ju bara läsa insändare från människor i nöd, artiklar av olika slag, domstolsreferat m. m., som omnämndes tidigare, och framför allt lyssna till människor som man kommit i kontakt med. Som socialarbetare har jag själv många exempel på människor som inte i tid kunnat avbryta sitt banditspelande. Det gäller inte bara "slarvspelare", som handelsministern uttrycker det.

Det är därför glädjande att utskottet nu säger att vid beslut i den här frågan måste de sociala synpunkterna bli avgörande. Från restaurangbranschens sida har nämligen, som redan omnämnts här i debatten, framförts att förbud mot enarmade banditer skulle innebära att en betydande inkomstkälla föll bort. Visserligen kan en hel del problem uppstå på grund härav, men jag delar utredningens synpunkt att det i längden är ohållbart att branschen stöttas upp på detta sätt, och det fördröjer en nödvändig sanering.

När det gäller tidpunkten förelåg lotteriutredningens förslag om förbud mot enarmade banditer på restauranger redan under sommaren 1976, och i förslaget ingick att förbudet skulle gälla fr. o. m. den 1 januari 1978. Man har alltså haft ganska god tid på sig för att tänka om, eftersom handelsministern legat på förslaget så pass länge.

Herr talman! Ett ytterligare skäl för förbud mot enarmade banditer, som Elver Jonsson och jag tagit upp i vår motion och som Sven Andersson i Örebro också omnämnt i debatten, är att enarmade banditer snedvrider konkurrensförhållandena inom restaurangbranschen. F. n. är det så att endast restauranger med utskänkningstillstånd har rätt att ha enarmade banditer. De alkoholfria restaurangerna kommer därmed i ogynnsamt konkurrensläge, eftersom de restauranger som serverar alkohol får stora vinster dels på banditerna, dels på alkoholserveringen. Men lika väl som de alkoholfria restaurangerna helt naturligt är motståndare till all alkoholservice, önskar de ej heller för egen del spelautomater.

Under 1976 tog t. ex. enbart SARA-bolagen in 28 miljoner på spelautomater. Banditspel och alkohol har i dag blivit viktiga förutsättningar för många restauranger. Borde man inte i stället försöka motverka en överetablering av restauranger och satsa på att efterfrågan av servering av god mat i trivsamt miljö skulle vara avgörande för antalet restauranger?

Den av riksdagen i våras antagna propositionen om alkoholpolitiken förutsatte att vi i fortsättningen har konkurrenskraftiga alkoholfria restauranger. Detta försvåras nu på grund av att banditerna är en stor inkomstkälla för restauranger med rusdrycksutskänkningstillstånd. Det anser vi motionärer – förutom de sociala skälen – vara en ytterligare orsak till att enarmade banditer bör förbjudas.

Banditerna är också ett problem för dem som är anställda inom restaurangbranschen. Många av de anställda lockas att spela bort stora summor för denna frestelse. Hotell- och restauranganställdas förbund är också bland de remissinstanser som vill ha totalförbud mot enarmade banditer. Samma uppfattning kom fram vid en radiointervju med restaurangpersonal så sent som i dag på morgonen. Men det finns även *krögare* som

---

*Spel på s. k.
enarmade banditer*

vill ha ett totalförbud, och det kan vi också i dag läsa om i tidningarna. Det är alltså ingen enig opinion ens bland restauratörerna för att få behålla banditerna.

Ett särskilt problem utgör spelautomaterna på de passagerarfartyg som trafikerar våra grannländer. Vi vet att det är många – och då inte minst pensionärer – som utnyttjar de billiga båtresorna till exempelvis Finland och Danmark och därvid utsätts för stora frestelser när det gäller automatspel.

I propositionen tas också denna fråga upp, och det förutsätts att försök görs för att träffa särskilda överenskommelser med våra grannländer om det här aktuella problemet. Lika angeläget som det enligt min och mångas mening är att man förbjuder den skattefria spriten på färjorna, lika viktigt bör det vara att i de här sammanhangen förbjuda enarmade banditer. Om beslutet i dag blir som vi motionärer hoppas – nämligen ett förbud mot enarmade banditer – så bör regeringen snarast ta upp förhandlingar med våra grannländer om förbud mot automatspel på fartyg som går i trafik mellan Sverige och närliggande länder.

Herr talman! Eftersom vår motion nr 14 i allt väsentligt blivit tillgodosedd ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

FILIP FRIDOLFSSON (m):

Herr talman! En riksdagskollega frågade mig för en stund sedan om jag begärt ordet för att hålla ett begravningsstal över de enarmade banditerna. Det skall jag nu inte göra. Men får jag säga, att jag skulle inte fälla tårar om de försvann.

Det är ändå så, herr talman, att jag anser att den här banditdebatten, som förts ute i samhället bland folk i allmänhet, politiker emellan och i massmedia, har gått ordentligt snett. Man har delat upp riksdagens ledamöter i två grupper: dels sympatisörer till enarmade banditer, dels motståndare till enarmade banditer. Denna gruppering har skett på så sätt att man frågat riksdagsledamöterna hur de avsåg att rösta, när regeringens proposition skulle behandlas i kammaren. Avsåg vederbörande riksdagsman att rösta för bifall till propositionen – ja, då var situationen klar: här rörde det sig om en sympatisör till enarmade banditer. Avsåg riksdagsledamöten att rösta mot propositionen – ja, då var det fråga om en motståndare till enarmade banditer.

Låt mig säga att ingenting kan vara mera felaktigt än den här uppspaltningen. Man kan rösta för regeringsförslaget och vara lika negativt inställd till spelet i fråga som de som röstar emot propositionen. Regeringsförslaget tar som bekant icke slutlig ställning till de enarmade banditernas framtid. Men innan man fattar ett sådant här beslut, vill regeringen avvakta lotteriutredningens slutbetänkande, som kommer att framläggas om några månader och som kommer att innehålla förslag om en samlad reglering av hela lotteri- och spelkomplexet. Låt mig säga att jag tycker att den uppläggningsen är riktig.

Jag skall inte upprepa vad som är bakgrunden till propositionen, efter-

som den är välbekant vid det här laget. Men egentligen är det rätt märkligt hur man ibland i det här huset kan tackla de politiska frågorna. Man gör vitt till svart och svart till vitt. Och massmedia hjälper villigt till. Regeringen är beredd att vidta åtgärder på hela spelområdet, om detta anses befogat, men den vill vänta på lotteriutredningens slutbetänkande.

Då menar vissa talare att regeringen är ointresserad och att vi som ämnar rösta på regeringsförslaget är oansvariga och utan intresse för de socialt utslagna. Jag tycker att det här är ett slag under bältet. Jag är medveten om att man kan anlägga sociala aspekter på spel med enarmade banditer och är övertygad om att många personliga tragedier kan redovisas. Det finns personer som spelar bort både sina egna och andras pengar. Där är spelet i fråga ett gissel. Jag är inte alls emot tanken på ett förbud, tvärtom. Det är kanske en utväg, men låt oss vänta några få månader och därefter tackla spelmarknadskomplexet i dess helhet. Och låt oss, medan vi avvaktar utredningens slutbetänkande, i enlighet med regeringens förslag besluta om nödvändiga saneringsåtgärder för att komma till rätta med olika avarter. Det är ett konstruktivt handlande.

Här skjuter olika motionärer in sig på spel med enarmade banditer, men säger, som tidigare framhållits, icke ett ord om andra spelformer. Jag skulle vilja ställa en fråga som varit uppe tidigare i debatten: Varför säger man inte ett ord om t. ex. totospel? Det har ju skett många mänskliga tragedier även på det området: familjer har splittrats, fått gå från hus och hem, hundratusentals kronor har förskingrats. Och många har gripits av speldjävulen när det gäller bingospelet. Men ingen driver förbudslinjen där. Riksdagen välsignar närmast dessa spelformer. Varför förekommer det inga politiska aktioner, i varje fall inga allvarligt menade aktioner, på dessa områden? Jo, därför att det inte finns någon i det här huset som tror att vi kan skapa ett spelfritt samhälle. Det skulle vara trevligt att se och höra en riksdagsman gå upp i talarstolen och säga: Allt spel i Sverige skall förbjudas. Men det finns ingen som tror på det. Det går icke att totalförbjuda allt spel, och därför tycker jag att det här är fråga om dubbelmoral: man stöder en del spelformer och förbjuder andra. Är det någon fråga som skall lösas i ett sammanhang så är det spelmarknadsfrågorna.

Jag har sagt att jag i stort är negativt inställd till spelet med enarmade banditer, men jag kommer ändå att rösta på regeringsförslaget. Däremot reagerar jag när man klassar oss som ämnar rösta på regeringsförslaget som banditvänner.

Häromdagen gjorde jag ett uttalande i en tidning. Dels slog jag fast medvetenheten om de sociala vådorna av spelet med enarmade banditer, dels framhöll jag det förnuftiga i att man vidtar vissa åtgärder nu och sedan avvaktar resultatet av utredningen.

Jag råkade hamna i ordentligt korsdrag med anledning av detta uttalande. Den första delen, där jag påtalade de sociala vådorna av spelet, uppmärksammade man aldrig. Men min deklaration att jag avsåg att rösta för regeringslinjen i denna fråga noterade man som ett försvar för

Tisdagen den
6 december 1977

---

*Spel på s. k.
enarmade banditer*

spelet med enarmade banditer. Jag vet att man lätt kan bli missförstådd, och jag tål det också vid det här laget.

Jag respekterar dem som driver förbudslinjen redan nu – eller rättare fr. o. m. den 1 januari 1979. Det kan vara värt att notera att de, som redan sagts, i motsats till regeringen inte vill göra några som helst inskränkningar med omedelbar verkan. Sven Andersson i Örebro håller på att bli riksbekant som "de enarmade banditernas fiende nr 1". Det är väl helt riktigt, och politiskt är det också bra. Jag gratulerar honom till att han i dag står i fokus. Men ingen skall försöka förvilla den allmänna opinionen genom att påstå att vi som i dag röstar med regeringsförslaget är ointresserade av denna fråga.

Låt mig allra sist, herr talman, säga att jag av korridorresonemanget förstått att man försökt framställa propositionens förslag som ett moderatinitiativ. Sådana försök är dömda att misslyckas. Både statsminister Fälldin, tillika centerledare, och arbetsmarknadsminister Ahlmark, tillika folkpartiledare, har skrivit under propositionen och alla statsråd i övrigt – centerpartister, folkpartister och moderater – står bakom förslaget. Och såvitt jag vet har moderaterna bara sex statsråd. Ingen av riksdagens ledamöter, socialdemokrat eller borgerlig, kan alltså inför allmänheten göra gällande att regeringen inte står bakom propositionen.

Jag tycker, herr talman, att det känns skönt att i denna situation ha hela regeringens stöd. Jag menar också att dess inställning, som innebär att man skall försöka komma till rätta med alla spelmarknadens negativa sidor på en gång, är riktig. Det är så man skall tackla denna mycket viktiga och för socialt utslagna människor oerhört angelägna fråga.

Därför kommer jag att rösta för reservationerna 1 och 2 av herrar Erik Hovhammar och Sten Svensson.

KARL-ERIC NORRBY (c):

Herr talman! Jag hade inte tänkt ta till orda i denna debatt, då ju utskottsförslaget tillfredsställer de krav om åtgärder som vi sedan länge ställt när det gäller spelet på s. k. enarmade banditer. Jag skall dock mycket kort redovisa några av de skäl som vi åberopar när vi kräver förbud mot automatspel.

Problemen i samband med denna form av spel har varit föremål för uppmärksamhet under mycket lång tid, och allt starkare krav på förbud har rests. Till en del beror de otillfredsställande förhållanden som råder på att automaterna varit så lättillgängliga och på att det har blivit tillåtet att spela om pengar. Penningspelets dragningskraft har förstärkts genom den förhöjda vinstchansen. Automaterna har placerats så att de skall locka så många som möjligt till spel. Förströelsemomentet, om det nu finns ett sådant i enkronaspelet, har kommit i skymundan av en strävan efter inkomster från spelet. Den tidigare frånvaron av beskattning betydde säkerligen också mycket för spelets snabba utveckling. De kommersiella intressena är helt dominerande. Det ohejdade spelet på s. k. enarmade banditer för dessutom med sig otrivsel för de anställda i restaurangbranschen.

Inte minst medför spelet sociala skadeverkningar, varför 1972 års lotteriutredning föreslog förbud mot spel på s. k. enarmade banditer, ett förslag som tillfredsställde dem som sedan länge krävt ett förbud.

Centerpartiet har vid två partistämmor tagit ställning mot automatspel och enhälligt krävt förbud.

Det är intressant att konstatera att den alldeles övervägande delen av remissinstanserna sluter upp bakom utredningens förslag. Alla – det tycker jag framgått klart av debatten här i dag – är ense om att spelet bör saneras. Bara några tror att den saneringen kan uppnås genom förlängning av tillståndsgivningen.

Man är därför förvånad över att departementschefen i propositionen inte gått på utredningens förslag utan föredragit att lägga fram ett förslag som jag inte tror kommer att förbättra den situation som i dag är rådande.

Det har i sammanhanget anförts att ett förbud kommer att medföra svåra verkningar för hotellerna och restaurangerna: stora inkomstbortfall är att vänta. Otvivelaktigt är det så, men det är intressant att notera vad Motorförarnas helnykterhetsförbund framfört till utskottet. Det instämmer i den kritik som i olika motioner framförts mot propositionen och tillstyrker ett spelförbud. Principiellt kan man aldrig försvara att en bransch skall vara beroende av hasardspel, uttalar MHF, och i det uttalandet kan jag verkligen instämma.

Jag vill, herr talman, med dessa få ord yrka bifall till näringsutskottets betänkande nr 15.

KARIN ANDERSSON (c):

Herr talman! För mig som under flera år väckt motioner här i riksdagen om förbud mot enarmade banditer är det glädjande att nu kunna yrka bifall till ett utskottsbetänkande med samma krav. Och det är en stark majoritet i utskottet bestående av representanterna för centern, folkpartiet och socialdemokraterna som står bakom utskottets förslag.

Vi får visserligen vänta ett år till innan förbudet kan träda i kraft, och det är i och för sig inte så bra. Men om man tänker på den relativa likgiltighet som förslag om förbud för den här sortens spel möttes av när jag först väckte frågan år 1975 här i riksdagen, då känns det som en stor framgång.

Det är också glädjande – precis som Karl-Eric Norrby nyss sagt – att det finns en stark opinion inom mitt parti, centerpartiet, för ett förbud.

Anledningen till att jag engagerat mig i den här frågan är de väldigt många bevis på sociala konsekvenser för enskilda människor och familjer som jag personligen kommit i direkt beröring med. Jag var med i samma TV-program som Alf Lövenborg berättade om nyss, och det ledde för mig till samma resultat som det gjorde för honom: vi blev översvämmade av bevis för hur detta kan drabba människor, och man blir ofta rätt skakad av sådant.

Det har talats här i detalj om de sociala konsekvenserna, och jag behöver inte upprepa de argumenten. Men det har också framgått – detta

Tisdagen den
6 december 1977

*Spel på s. k.
enarmade banditer*

vill jag gärna ha sagt – att det tydligen finns sådana som inte känner till de speciella förutsättningarna för enarmade banditer, som leder till andra konsekvenser än andra typer av spel. Det gäller lättillgängligheten för alla osv.

Jag är, herr talman, djupt medveten om att de bakomliggande orsakerna är sociala problem. Ensamhet och kontaktlöshet är kanske ytterst orsaker till spelandet, och de försvinner inte genom att man förbjuder enarmade banditer. Problemen måste lösas på annat sätt, genom aktiva åtgärder som syftar till att ge människornas fritid meningsfullt innehåll. Men man måste ändå reagera mot den cyniska spekulationen i människors ensamhet och kontaktlöshet från de starka kommersiella intressen som ligger bakom den här typen av spel.

Det har talats mycket om restaurangnäringen och konsekvenserna för den om ett förbud mot enarmade banditer införs. Det är naturligtvis riktigt att restaurangerna då får vidkännas ett inkomstbortfall – annars hade det ju inte varit någon vits med att de hade banditerna där – men det är ändå rätt underligt att restauranggästers kostnader för mat och dryck skall behöva subventioneras av människor som kanske själva inte skulle ha råd att äta på samma restauranger! Jag finner det egendomligt att man kan acceptera detta.

Jag hoppas nu att riksdagen om några minuter skall fatta beslut om ett förbud mot enarmade banditer. Jag vill alltså yrka bifall till näringsutskottets betänkande.

RUNE JONSSON i Husum (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet, då Sven G. Andersson har fört näringsutskottets majoritetsgrupps talan, men eftersom vi i den socialdemokratiska gruppen starkt vill markera vad vi står för skall jag ändå yttra mig. Det jag säger kommer att i mycket överensstämma med vad Sven G. Andersson sagt i sina anföranden.

I regeringens proposition om spel på s. k. enarmade banditer föreslås riksdagen fatta ett beslut som innebär att man skall vänta och se. Trots att 1972 års lotteriutredning av riksdagen fått i uppdrag att särbehandla frågan om sådant spel samt att utredningen också föreslagit rätt långtgående begränsningar av spelet har handelsministern menat att lotteriutredningens samlade förslag bör inväntas.

Vad har då föranlett vårt ställningstagande? Lotteriutredningen har ju bekräftat vad riksdagen misstänkte, nämligen att spelet har negativa sociala verkningar. Det material som redovisas av utredningen är tillräckligt för ett ställningstagande. Tilläggas bör att det måste vara bra för lotteriutredningens fortsatta arbete att få ett besked om de enarmade banditerna. För utskottsmajoriteten framstår därför handelsministerns förslag som oförklarligt.

Det har sagts i debatten att det illegala spelandet skulle öka genom beslutet att förbjuda de enarmade banditerna. Och visst finns det risker för en sådan ökning. Mot det resonemanget kan invändas att de som

hänger sig åt illegalt spel är helt andra grupper än sådana som brukar spela på enarmade banditer. De senare är bl. a. stora grupper av ungdom – ofta svaga grupper – och de grupperna ser med tillfredsställelse fram emot att slippa bli lockade av de här apparaterna.

Regeringen måste enligt utskottskrivningen följa frågans utveckling.

Mot argumentet att restaurangernas ekonomi och de anställdas trygghet äventyras om spelet skulle förbjudas kan man invända att alla restauranger i dag ju inte har tillstånd. Det har sagts flera gånger i debatten att det här spelet inte är konkurrensneutralt. Men ingen kan väl i dag tro att den sittande utredningen skulle komma på tanken att låta det bli fritt fram för den här typen av spel. Näringsens fortlevnad kan – som också de anställda och deras organisationer anför i sitt remissyttrande – inte bygga på s. k. enarmade banditer. Dessutom är ju detta en viktig arbetsmiljöfråga för de anställda som arbetar inom branschen.

Tidpunkten – den 1 januari 1979 – för stoppet är satt så att åtgärder skall kunna vidtas för att man inte skall få negativa verkningar för näringen och de anställda.

Majoriteten föreslår ett totalförbud för spelet – alltså även för 25-öresautomaterna – av två skäl. Först gäller det kontrollen. Ett totalförbud ger möjligheter att följa upp beslutet och se till att den här typen av apparater inte skall finnas. Det andra skälet är att kan man rent principiellt godkänna 25-öresautomater i tivolin och parker, så kan det inte vara farligare att ha dem på restauranger och bensinmackar, hos frisörer osv.

Det är för oss socialdemokrater glädjande att utskottets majoritet blev så stor att det endast var moderaterna som ställde sig vid sidan. Förbudet är alltså helt i linje med våra åsikter.

Till sist kan man konstatera att regeringens ställningstagande i frågan var dåligt underbyggt med den splittring inom borgerligheten som vi har fått bevisad i detta fall.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

IVAR NORDBERG (s):

Herr talman! Vi är sex socialdemokrater som har motionerat om att totalförbud skulle införas för s. k. enarmade banditer från den 1 januari 1979. Från olika håll har vi känt ett mycket starkt stöd för detta krav. Det är många viktiga remissinstanser som klart har uttalat sig för ett totalförbud.

Från LO:s sida har man sedan lång tid haft den inställningen att de enarmade banditerna borde bort. Man upprepar den uppfattningen i yttrandet över lotteritredningens förslag om de enarmade banditerna.

Hotell- och restauranganställdas förbund, som har åberopats i den här debatten och vars medlemmar ju kan bli direkt berörda av de konsekvenser som ett totalförbud medför, har också klart deklarerat att man icke är intresserad av att dessa enarmade banditer finns kvar. Tvärtom har man förklarat att de bör tas bort. Det har man gjort av framför allt två skäl. Det ena är att det är orimligt att en näring skall behöva

Tisdagen den
6 december 1977

*Spel på s. k.
enarmade banditer*

vara beroende av spel på enarmade banditer för sin existens. En sådan näring kan inte ge de anställda den trygghet som de har rätt att kräva hos en arbetsgivare. Därför är man angelägen om att få en restaurangnäring som kan ge en trygghet i anställningen, grundad på helt annan verksamhet än banditspel. Det andra skälet är att dessa banditer medför sanitär olägenhet och utgör en besvärande arbetsmiljöfråga för medlemmarna ute på arbetsplatserna, både på grund av de störande element som de medför och på grund av de risker som personalen utsätts för genom lockelsen att spela på banditerna.

Det är inte bara LO och Hotell- och restauranganställdas förbund som har uttalat sig klart positivt till ett förbud mot dessa banditer; andra fackliga organisationer har gjort detsamma. Dessutom har Folketshusrörelsen klart intagit samma ståndpunkt – att ett totalförbud är att rekommendera.

Motormännens helnykterhetsförbund, Pensionärernas riksorganisation, statens ungdomsråd, samtliga politiska ungdomsförbund utom moderata samlingspartiets har också uttalat sig för ett totalförbud. Samma sak har också Föreningen Hem och Skola gjort.

Efter de kontakter som jag dessutom har haft med enskilda människor som varit bitna av spelet på enarmade banditer har jag styrkts i min uppfattning om det riktiga i att totalförbjuda detta spel. Därför är det med tillfredsställelse som jag nu har möjlighet att yrka bifall till utskottets hemställan, som innebär ett totalförbud mot spel på s. k. enarmade banditer från den 1 januari 1979.

FRITZ BÖRJESSON (c):

Herr talman! Man har en känsla av att det finns en speciell underton i den här debatten. Jag hade först inte tänkt att yttra mig men gör det därför att det inte är varje dag som ett utskott med 13 röster mot 2 avstyrker en proposition från regeringen.

Det har gjorts antydningar om att propositionen skulle vara ett moderat förslag, och det har gjorts antydningar om att man kanske vill komma åt regeringen. Efter vad jag kan förstå förhåller det sig inte så i någon partigrupp, utan det är på det sättet att man känner – jag gör det själv – att när det gäller dessa spelautomater så är det bäst om vi kan vara utan dem i vårt samhälle. För den skull får man inte tro att detta skulle vara någon förtroendefråga för regeringen Fäldin eller att det skulle vara en moderat proposition.

Det sägs att vi inte skall skapa en mängd lagar genom att förbjuda än det ena och än det andra. Men det kommer vi aldrig ifrån. Hela samhället är ju fullt av lagar. Jag har sett hur man från tre års ålder och uppåt spelar på dessa automater. Men man får inte om man är under 18 år skjuta en kråka annat än i målsmans närvaro. Man skall alltså inte undanhålla att vi har restriktioner.

Handelsministern säger att han inte vill bryta ut den här frågan ur den sittande regeringens arbete, och jag förstår honom. Det skall kanske

inte en handelsminister göra. När det nu har blivit en rätt allmän enighet i näringsutskottet och i riksdagen kan handelsministern ta ett beslut enligt utskottets hemställan med ro. Handelsministern har gjort den avpassning som enligt hans uppfattning är riktig och föreslagit att man skall vänta på utredningens slutbetänkande, men det behöver inte riksdagen göra. När handelsministern dessutom säger att han ställer sig tveksam till spelet i dess nuvarande utformning och vill belasta det med ännu mera skatt har han ju inte applåderat det spelsystem som vi haft hittills.

Jag skall inte uppta tiden mera – jag vet att många väntar på förhandlingarnas slut. Jag yrkar bifall till näringsutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av Erik Hovhammar och Sten Svensson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av Erik Hovhammar och Sten Svensson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 231
Nej – 59
Avstår – 7

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av Erik Hovhammar och Sten Svensson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Erik Hovhammar begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 15 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av Erik Hovhammar och Sten Svensson.

Tisdagen den
6 december 1977

*Ansvaret för
elinstallationer*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Erik Hovhammar begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 233
Nej - 57
Avstår - 7

§ 9 Ansvaret för elinstallationer

Föredros näringsutskottets betänkande 1977/78:16 med anledning av motioner om ansvaret för elinstallationer.

I detta betänkande behandlades motionerna

1976/77:64 av Tommy Franzén (vpk) och Rolf Hagel (vpk), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till sådan ändring av elinstallatörsförordningen att endast den behörige installatören personligen skulle kunna göras straffrättsligt ansvarig för felaktighet eller skada som uppkommit till följd av fel vid sådan elinstallation som avsågs i 3 § elinstallatörsförordningen, om felet icke varit uppsåtligt, samt

1976/77:528 av Gusti Gustavsson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om ett förslag till ändring av gällande regler så att dessa utformades så att såväl skadeståndsrättsligt som straffrättsligt strikt ansvar för elinstallationsarbete åvilade den behörige installatören.

Utskottet hemställde

att riksdagen med anledning av motionerna 1976/77:64 och 1976/77:528 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört rörande den tillsynsskyldighet som enligt 3 § elinstallatörsförordningen (1975:967) ålåg elinstallatör.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Anledningen till min motion i detta ämne är ett domstolsutslag som slog fast en praxis som vi inom branschen inte haft anledning att vänta oss. Här har domstolen slagit fast att en av medlemmarna i ett ackordslag – i detta fall lagbasen – kan ställas till ansvar enligt brottsbalken för ett felaktigt utfört arbete av en annan i detta lag.

Man kan ställa sig frågan hur straffet hade blivit om den som nu brännskadades hade avlidit. Straffet hade sannolikt inte blivit enbart böter och villkorlig dom för denne lagbas. Det är underligt att straffsatsen kan ställas olika beroende på om skadan som uppstått är mer eller mindre allvarlig. Det är trots allt fråga om samma felkoppling som gjorts något eller några år tidigare.

Vi ställer kravet – och då avser jag inte bara oss som motionerat, utan hela elektrikerkåren med vårt förbund i spetsen – att lagstiftningen måste ändras så att dessa bedömningar som ligger till grund för den fällande domen undanröjs.

Helt kort om målet som ligger till grund för motionen. Det är inte så att jag kväljer dom, utan jag tar detta mål som exempel på kraven för en förändring av en felaktig lagstiftning. Det är ju ofta så ändringar av våra lagar kommer till stånd.

Fallet i fråga rör en kvinna som skadades mer än två år efter det att arbetet var slutfört, besiktigat och kontrollerat, både av strömleverantören och av installatören – i varje fall skulle ha varit det enligt då gällande behörighetskungörelse från 1939.

Skadan inträffade då kvinnan trädde ner armen bakom ett elektriskt element, en värmepanel, och samtidigt kom åt den metallmantlade ledningen som felaktigt var strömförande. Arbetet hade utförts genom en installatör, s. k. behörig installatör, som hade godkänts av dels kommerskollegium, dels strömleverantören, Stockholms elverk – allt detta i enlighet med gällande lagar och förordningar. Den som sedan hade den arbetsledande funktionen var en av installatören, arbetsköparen, anställd ingenjör. Denne arbetsledare hade till uppgift att bl. a. övervaka att arbetet förflöt enligt planerna och i enlighet med gällande föreskrifter. Installatören och arbetsledaren utsåg gemensamt en montör som skulle samordna arbetet direkt på platsen, en s. k. lagbas eller ledande montör. Det är också den vanliga gången vid större arbeten.

Arbetet utfördes av sammanlagt ett tiotal montörer – elektriker – under installatörens försorg. Det var installatören som hade de formella rättigheterna att utföra arbetet i fråga.

Det kunde inte i efterhand konstateras vilken av montörerna som hade utfört det arbete som orsakade kvinnans skada. Åklagaren väckte åtal mot installatören, arbetsledaren och den ledande montören för grovt vållande till kroppsskada och för framkallande av fara för annan. Svea hovrätt, dit målet fördes vidare, fällde endast den ledande montören till ansvar enligt brottsbalken. Domen väckte stor oro och irritation inom elektrikerkåren. Inom förbundet antogs uttalanden med krav på förändringar av bedömningsgrunderna.

Arbetet som elektriker försiggår i mångskiftande miljöer. Den huvudsakligaste löneformen är ackord eller annat prestationsnormerat lönesystem. Ofta drivs arbetet under stor tidspress, orsakad av beställare eller entreprenör, under vilka elektrikererna tvingas arbeta. Denna tidspress orsakar många gånger tillbud till felaktigheter. Även besked om hur arbetet skall utföras, ritningar eller programhandlingar kommer ofta mycket sent. Många gånger kommer över huvud taget inga besked skriftligen eller också ges de i mycket svepande formuleringar. Detta ställer stora krav på de arbetare som utför jobbet, framför allt där inga som helst skriftliga utan endast vissa muntliga uppgifter ges.

Elektrikerens utbildning är i huvudsak tvåårigt gymnasium och därefter

ett år i praktiskt arbete. Installatören skall svara för både att utbildningen blir allsidig och att arbetet blir rätt utfört. Oftast bryr sig inte arbetsköparen så mycket om vad som händer med utbildningen, bara lärlingen i fråga gör jobbet så att arbetsköparen kan ta betalt för detsamma.

Efter de tre första åren, alltså två år i gymnasiet och ett på arbetsplatser, är elektriker berättigad att arbeta på egen hand utan stundlig övervakning. Han kan t. o. m. skickas att utföra arbete där han är helt ensam och där ingen kontrollerar hur arbetet har utförts. Det är dagens verklighet. Detta är inte alls ovanligt inom branschen trots att installatören har det formella tillståndet att utföra installationsarbetet och också skall kontrollera detsamma.

Efter sex år anses en elektriker färdigutbildad så till vida att lönen är detsamma – han kan inte komma högre upp i skalan.

En lagbas eller en ledande montör är normalt en elektriker som av arbetsköparen eller dennes representant har utsetts att samordna arbetet på den berörda arbetsplatsen. Detta för att installatören därigenom kommer ifrån att ha en arbetsledare på platsen – en i vanlig mening fungerande arbetsledare eller verkmästare som det också kallas.

Lagbasens uppgift är att fördela arbetet inom ackords- eller arbetslaget. Det krävs ingen som helst utbildning i säkerhetsföreskrifter, och han har ingen egentlig särställning gentemot sina arbetskamrater. Det har däremot en normalt fungerande arbetsledare.

I installationsavtalet för elektriker förklaras arbetsledare med följande stycke i 2 §: "Med verkmästare eller förman avses här den, som är anställd såsom arbetsgivarens speciella representant gentemot arbetarna och åtnjuter avlöning såsom sådan – helst års- eller månadslön – samt utövar befäl med uppdrag att leda, fördela, kontrollera andras arbete, aldrig har andel i arbetarnas ackord och icke själv deltar i arbetet annat än tillfälligtvis, dvs. antingen i syfte att visa vederbörande arbetare, huru ett visst arbete rätteligen skall utföras eller för ett tillfälligt trängande nödfallsarbete."

Det citerade avsnittet i avtalet slår klart fast att den arbetsledande funktionen inte innehas av lagbasen eller ledande montör, utan av en särskilt anställd arbetsledare. F. ö. kan tilläggas att den här skrivningen tillkom någon gång på 1910- eller 1920-talet.

Den behörige installatören är den som skall tillse att arbete som utförts under hans försorg blir kontrollerat. I 3 § elinstallationsförordningen sägs följande:

"Annat elinstallationsarbete än som avses i 2 § får utföras endast av den som har meddelats behörighet till detta (elininstallatör) eller av yrkesman, om arbetet utföres under överinseende av elinstallatör hos vilken yrkesmannen är anställd eller vilken är anställd i samma företag som yrkesmannen.

Elininstallatör skall tillse att yrkesman som utför installationsarbete under hans överinseende har de kunskaper och färdigheter som fordras för arbetet samt att den anläggning eller anordning som arbetet har avsett

ej tages i bruk förrän den blivit kontrollerad i behövlig omfattning genom elinstallatörens försorg.”

Av detta borde framgå att vem som helst inte får utföra arbete med elinstallationer. För detta fordras särskilda skolor och särskild behörighet. Kontroll skall enligt dessa förordningar ske i behövlig omfattning genom elinstallatörens försorg. Men det tyder på att han kan delegera kontrollarbetet.

När det gäller kontrollarbetet bör också nämnas att statens industriverks utbildningsprogram för besiktningsmän, alltså de som kontrollerar de utförda arbetena åt strömleverantören, utgår från ett strikt skadeståndsansvar för elinstallatören.

Kontrollsystemet är otillfredsställande, och det är bra att utskottet tagit fasta på att detta måste förbättras. Kontrollen utförs i dag i huvudsak av strömleverantören, men i nybyggnation oftast av en inhyrd besiktningsman, som då gör en leveransbesiktning. Vid leveransbesiktningen kontrolleras främst funktionen och arbetets utförande i största allmänhet. Den kontrollen är inte heller avsedd att vara en säkerhetskontroll. Energilieferantörens kontroll gäller däremot säkerheten. Nu är det emellertid så att den kontrollen långt ifrån alltid utförs. Snarare skulle man kunna säga att den utförs alltför sällan.

Ansvar för en installations riktighet måste rimligen ligga på den som har tillstånd att utföra den. Detta har också varit en självklarhet inom elektrikerkåren, både på arbetsköparhåll och hos elektrikerna. Om någon avsiktligt eller uppsåtligt har gjort ett föremål strömförande skall detta naturligtvis beivras, men om ett misstag begås och installatören underlåter att kontrollera, måste ansvaret ligga på installatören som i detta avseende har "fuskat".

Elektriska arbetsgivareföreningen har i sitt remissvar ansett att installatören inte skall anses som ansvarig. Denna inställning utgår från att det är profiten som skall styra och att ansvaret får bäras av dem som utför jobbet. Föreningen vill att motionerna skall avslås. Den tar som exempel att vårdslöshet i trafik av en montör i tjänsten inte skall kunna medföra ansvar. Jämförelsen är verkligen dålig, t. o. m. banal, för hur skulle man kunna kontrollera en bilkörning redan innan denna är gjord? När det gäller att igångsätta eller sätta en anläggning under spänning, skall detta ske först efter det att man kontrollerat att densamma är rätt utförd. Det är först efter igångsättningen som skadan kan inträffa – det kan inte ske innan anläggningen är spänningssatt. Utskottet har tillmötesgått motionerna så till vida att man anser att regler för kontrollen av installationer bör utfärdas. Det är givet att kontrollen måste förbättras för att i största möjliga mån skydda mot skada på tredje person. Men underlåtenhet från installatörens sida när det gäller kontrollen får inte innebära att ansvaret överförs till någon av medlemmarna i arbetslaget, vare sig medlemmen är s. k. ledande montör eller har någon annan uppgift inom laget. Möjligheten att ålägga den ledande montören detta ansvar underlättar naturligtvis för arbetsköparna att kringgå bestämmelserna för

att ytterligare kunna tjäna sin profit. I stället för att anställa arbetsledare i tillräcklig omfattning försöker arbetsköparna föra över ansvarsfrågorna på de kollektivanställda. Det finns inga skäl som talar för att arbetarna skall ta över något ansvar från de vinstjagande installatörerna.

Utskottet säger i sin skrivning: "En huvudprincip i svensk straffrätt är att, om flera personer deltar i eller medverkar till brott, var och en av dessa straffas efter måttet av sin skuld." Fel i tjänsten i den meningen har emellertid inte begåtts när det gäller exempelvis en felkoppling. Fel i tjänsten begås när tillsyn och kontroll inte vidtas, så att eventuella felaktigheter upptäcks och kan rättas till. Alltså bör lagstiftningen ha en sådan innebörd att det är tillsynshavaren som står ansvarig, då bristande tillsyn och kontroll möjliggjort att ett fel inte rättats till innan en anläggning tas i bruk. Därför är inte utskottets uttalade mening tillräcklig och därför måste skrivningen utökas med vad som sagts i motionerna.

En installatör bör ha möjlighet att delegera kontrollen endast till speciellt utbildad personal med en annan ställning gentemot arbetsköparen än vad arbetslaget har. Kontrollen skall inte kunna åläggas någon medlem i arbetslaget, och det skall definitivt inte vara möjligt att straffa en ledande montör för att han inte har utövat tillsyn över det utförda arbetet. Att utöva en sådan tillsyn är inte den ledande montörens uppgift – det är elinstallatörens skyldighet.

Utskottets skrivning behöver således kompletteras med anvisning om vem som skall utöva tillsynen och vilka som inte skall komma i fråga.

Herr talman! Med anledning av det anförda vill jag yrka bifall till det i kammaren utdelade särskilda yrkandet att riksdagen med anledning av motionerna 1976/77:64 och 1976/77:528 hos regeringen hemställer om

1. kompletterande tillämpningsföreskrifter för tillsyn och kontroll av anläggning som nämns i 3 § elinstallatörsförordningen, innebärande att sådan kontroll och tillsyn skall göras av elinstallatör eller av honom speciellt anställd arbetsledare med utbildning motsvarande vad som erfordras för behörighet,

2. förslag till lagändringar innebärande

a) att ansvaret strikt åvilar den eller dem som utför kontrollen och
b) att om felaktigt utförd installation icke upptäckts vid kontrollen ansvaret åvilar den som utfört resp. kontroll och därigenom godkänt att anläggningen blivit spänningssatt.

BENGT SJÖNELL (c):

Herr talman! Som framgår av betänkandet har utskottet inte kunnat biträda de yrkanden om lagändring som framställs i de ifrågavarande motionerna. Detta innebär emellertid inte, herr talman, att utskottet anser att allting är bra och att inte några invändningar kan göras i de här sammanhangen. Utskottet uttalar att förhållandena inte är helt tillfredsställande när det gäller tillsyn och kontroll av elinstallationer av det här

slaget och lägger fram ett särskilt förslag på den punkten.

De frågor som gäller tillsyn och kontroll av elinstallationsarbeten har blivit lagreglerade ganska nyligen, och bestämmelserna återfinns i elinstallatörsförordningen av år 1976. Enligt 7 § i denna förordning får elinstallationsarbeten regelmässigt utföras endast av en s. k. behörig installatör eller också av en yrkesman under denna installatörs överinseende. Därvidlag finns det en förpliktelse för installatören att ansvara för att yrkesmannen har erforderlig kompetens. Anläggningen skall dessutom innan den tas i bruk alltid kontrolleras genom installatörens försorg.

Om installatören eller någon annan uppsåtligen eller av oaktsamhet utför installationsarbete i strid med bestämmelserna eller underlåter att utöva den föreskrivna tillsynen, kan böter utdömas för den ansvarige. Om däremot skada eller skaderisk uppkommer till följd av felaktig installation, kan brottsbalkens regler om brott mot liv och hälsa bli tillämpliga. Om flera personer har medverkat till att skadan uppkommit svarar de – som alltid är fallet i detta rättssamhälle – straffrättsligt var och en för sin skuld.

Några särskilda skadeståndsregler för elinstallationsförhållanden finns alltså inte. I stället gäller de allmänna skadeståndsreglerna i skadeståndslagen 1972. Om skada har uppkommit genom fel eller försummelse i tjänsten gäller dock – det finns anledning att understryka detta – såsom huvudregel att det är arbetsgivaren, oavsett vem i företaget som har orsakat skadan, som blir skadeståndsskyldig gentemot den skadelidande. Om arbetstagaren är vållande till skadan, är han ansvarig endast om synnerliga skäl föreligger. Detta innebär – och det är väsentligt i sammanhanget – att en arbetstagare endast undantagsvis kommer att kunna avkrävas ersättning.

Motionernas bakgrund är ett rättsfall, där en dom avkunnats av Svea hovrätt. Med anledning av motionerna har ett remissförfarande ägt rum, varvid Svenska elektrikerförbundet, Elektriska arbetsgivareföreningen och statens industriverk har yttrat sig. De två organisationer som företräder arbetsgivare och arbetstagare har hamnat på olika linjer i frågan. Det organ som man kanske i detta sammanhang får fästa det största avseendet vid när det gäller remissvar är statens industriverk, som vid det här laget har lång erfarenhet av behörighetsfrågor och som med anledning därav bl. a. meddelar föreskrifter för verkställigheten av elinstallatörsförordningen. Dessutom är industriverket chefsmyndighet för statens elektriska inspektion. Industriverket är alltså ett verk, vars ord måste väga tungt i detta sammanhang. Industriverket stöder för sin del inte de krav som framställs i motionerna.

Herr talman! Det är angeläget att framhålla ett par huvudprinciper. En huvudprincip, som har gällt mycket länge i svensk rätt och måste vara en huvudprincip i varje demokrati, är att om flera personer deltar i eller medverkar till någonting som enligt brottsbalken bedöms såsom brottslig handling, skall de straffas efter måttet och omfattningen av sin skuld. Denna princip måste självfallet upprätthållas – och upprätthålls

också – även om brottet har vållats genom fel eller försummelse i tjänsten och oavsett tjänstens art. Man kan inte på något sätt utpeka vissa yrken eller branscher, som skulle vara undantagna från denna huvudprincip i ett rättssamhälle.

Om en speciallagstiftning för just elinstallatörerna skulle införas, skulle vi få en ordning som vore helt unik för svensk straffrätt. En rad yrkesgrupper och en rad människor med olika tjänster inom olika branscher skulle fråga sig varför just elinstallatörerna skulle bli föremål för detta speciella undantag och varför det inte skulle gälla även andra. Det är den huvudregel vi i detta sammanhang måste tillämpa, vilket även utskottet framhåller.

Det förtjänar dock understrykas att syftet med motionen 528 i denna del ändock tycks vara tillgodosett genom det sätt varpå arbetsgivarens och arbetstagarens skadeståndsansvar har reglerats i skadeståndslagen. Jag sade inledningsvis att utskottet inte ansåg att förhållandena var helt tillfredsställande och att det återopade rättsfallet har belyst just att förhållandena icke kan anses vara tillfredsställande. Utskottet anser alltså att det är angeläget att regeringen och vederbörande myndigheter mot bakgrund av vunna erfarenheter på nytt överväger behovet av tillämpningsföreskrifter på området, ägnade att skapa garanti för en effektiv tillsyn av elinstallationsarbete.

I samband med elinstallatörsförordningens tillkomst diskuterade man inom industriverket möjligheten att i tillämpningsbestämmelser precisera vilka moment i en elinstallation som skulle kräva kontroll av den behörige installatören personligen, följaktligen också i vilken utsträckning kontrolluppgiften skulle kunna delegeras. Diskussionen ledde inte den gången till att man fann sådana föreskrifter nödvändiga, men utskottet finner det som jag nyss sade angeläget, mot bakgrund av de vunna erfarenheterna och självfallet även mot bakgrund av det återopade rättsfallet, att regeringen och berörda myndigheter tittar på saken ytterligare en gång och undersöker om man inte kan få fram tillämpningsföreskrifter som är ägnade att skapa garantier för en effektiv tillsyn av elinstallationsarbeten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

TOMMY FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är kanske förståeligt att Bengt Sjönell inte riktigt har begripit vad det egentligen rör sig om. Det är mycket med det elektriska, lyder ett ganska allmänt talesätt, och det må man väl hålla med om även i den här frågan.

Det är kanske utifrån den utgångspunkten också förståeligt om utskottets talesman hamnat litet snett. Däremot tycker jag att det är anmärkningsvärt att de socialdemokratiska utskottsledamöterna, av vilka en del har motionerat i frågan, inte heller har kommit rätt vad gäller kärnpunkten i sammanhanget. De har nöjt sig med att begära att tillsyn och kontroll skall förbättras, men när det gäller frågan om vem som

skall kunna straffas enligt brottsbalken har de fallit till föga.

För min del anser jag att det inte räcker med att ge anvisning om hur tillsyn och kontroll skall utföras. Om det fuskas mot reglerna och ett fel därigenom kan slippa igenom och skada någon, då skall ansvaret naturligtvis ligga hos den ansvarige installatören eller den av honom speciellt utsedda personen. Det är också vad Svenska elektrikerförbundet ansett i sitt remissvar. Med skärpta regler för hur tillsyn och kontroll skall gå till och med den lydelse som återfinns i 15 § elinstallatörsförordningen skulle kanske det resultat uppnås som jag och Elektrikerförbundet förordat. Men för det fordras att detta klart utsägs, och det har inte skett i utskottsbetänkandet.

Det är inte fråga om att i brottsbalken införa särregler för elinstallationsarbeten. Det är fråga att påvisa att brottet inte är den eventuella felkopplingen utan att brottet är att kontroll inte har skett så att felkopplingen kunnat uppdagas och åtgärdas innan anläggningen tagits i bruk och därigenom blivit farlig för annan.

Vi kan jämföra med Tuvekatastrofen. Det kan väl ändå aldrig bli tal att åtala och fälla de arbetare som byggde husen på det dåliga underlaget, utan det brottsliga ligger givetvis på de instanser som tillåtit att husen byggdes på denna plats.

BENGT SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan försäkra Tommy Franzén att jag visst har förstått sammanhanget. Jag är heller inte helt obekant med förhållandena inom branschen. Jag har t. o. m. en gång i världen suttit som ansvarig domare och behandlat sådana här saker.

Tommy Franzéns senaste inlägg har jag inte anledning att ytterligare argumentera utöver vad jag sade i mitt första anförande. Jag vill bara anmärka att om Tommy Franzéns förslag skulle genomföras skulle det i praktiken faktiskt innebära – även om jag medger att jag uttrycker mig något drastiskt – ett återinförande av det gamla husbondeansvaret.

I det gamla samhället fanns någonting som hette husbondeansvar. De anställda var inte ansvariga för åtgärder som de vidtog och som kunde leda till skada eller t. o. m. få brottsliga följder, utan husbonden fick ta ansvaret. Husbonden var arbetsgivaren. Han hade en så låg, jag höll på att säga nedlåtande, inställning till de anställda att de betraktades ungefär som omyndiga barn. Därför var bakgrunden till den lagstiftningen den tanken att de var oansvariga för sina handlingar.

Jag tror att elinstallatörer, liksom andra yrkesmänniskor här i landet, i högsta grad är ansvariga för sina handlingar och beredda att ta det ansvaret. Jag tror inte det är lämpligt att återinföra något slags husbondeansvar. Men jag betonar vad jag sade förra gången: huvudregeln är att arbetsgivaren blir skadeståndsskyldig och att det endast är i undantagsfall som arbetstagaren avkrävs ersättning.

Dessutom utgår utskottet från att reglerna beträffande tillämpningsföreskrifterna måste bli bättre, så att vi skapar garanti för en effektivare tillsyn av dessa arbeten.

TOMMY FRANZÉN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller med Bengt Sjönell när han säger att det är ett drastiskt exempel att ta fram det gamla husbondeansvaret.

Det gäller ju inte bara skadestandsfrågan här. Så enkelt är det inte, för då kunde man försäkra bort sådana här problem utan att behöva gå över riksdagen. Det gäller här den straffrättsliga påföljd som det kan bli enligt brottsbalken. Jag förmodar att Bengt Sjönell håller med mig om att man inte kan försäkra sig bort ifrån detta. Vi måste alltså rätteligen klara ut var ansvaret ligger och var felet är begånget.

Får jag då bara fråga Bengt Sjönell: Varför finns det en förordning som kräver speciell behörighet för installatörer för att elinstallation skall få utföras, om det inte är så att det är installatören som också skall ha ansvaret för att anläggningen är just?

BENGT SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt, herr talman, att man inte kan försäkra bort ett straffansvar. Det vore orimligt i ett demokratiskt samhälle att någon med plånbokens hjälp skulle kunna försäkra bort sitt ansvar för en handling som bedöms som brottslig enligt de regler samhället uppställt. Därför måste var och en, vilken yrkeskategori han än tillhör, i sådana här fall där det kan bli allvarlig skada, underkastas de regler som finns i brottsbalken. Man får lov att ta det ansvaret om man är en fullmyndig medborgare.

Beträffande frågan varför lagföreskrifter finns är svaret helt enkelt att inom vissa yrkeskategorier är samhället tvingat att fastställa bestämmelser som innebär en högre grad av ansvar. Annars kunde man ju fråga sig varför läkare skall ha legitimation. Men även i det fallet är det samma bakgrund.

GUSTI GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Som motionär i den fråga som nu diskuteras vill jag helt kort framföra några synpunkter.

Jag har med motionen 528 velat fästa uppmärksamheten på att ansvarsfördelningen när det gäller en sådan händelse som inträffat och som åberopas även i den andra motionen enligt min uppfattning inte är tillfredsställande. Vid ett olycksfall som inträffat på grund av felaktigt utförd montage bör ansvaret inte enbart åvila den montör som utfört montaget utan jämväl den i firman som innehar installationsbehörigheten.

Nu rådande förhållanden när det gäller tillsyn och kontroll av elektriska installationer är enligt min uppfattning inte helt tillfredsställande. Det gäller dock en bransch där en felaktigt utförd installation eller ett felaktigt utförd montage kan medföra att skada och livsfara uppstår inte enbart för den som har utfört montaget utan även för dem som sedan har att använda sig av den utförda installationen. Det är ju också därför som det krävs behörighet för installatören. Han har därmed påtagit sig ett ansvar för de installationer som firman utför.

Det förekommer emellertid firmor där varken innehavaren eller någon av de anställda har installationsbehörighet. Man uppdrar i stället åt en person som innehar sådan behörighet att svara för firman, och vederbörande kanske inte ens är boende på den ort där firman är belägen. Sådant måste enligt min mening beivras, och därför anser jag att en översyn är nödvändig, trots att det inte är så länge sedan lagen ändrades – det var så sent som 1972. Självfallet kan den kontroll och den tillsyn som krävs inte utövas i sådana här fall.

Vid sin behandling av motionen har utskottet varit mycket positivt, tycker jag. Utskottet har funnit det angeläget att regeringen och vederbörande myndigheter överväger behovet av tillämpningsföreskrifter på området, ägnade att skapa garanti för en effektiv tillsyn av elinstallationsarbeten. Det skall jag gärna instämma i.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Tommy Franzén under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 16 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit det av Tommy Franzén under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	260
Nej	–	13
Avstår	–	2

§ 10 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1977/78:18 med anledning av motioner om material- och energibesparande åtgärder på bilismens område

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av andre vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 11 Andre vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle finansutskottets betänkanden nr 9 och 10, skatteutskottets betänkanden nr 14–16, näringsutskottets betänkande nr 24, civilutskottets betänkande nr 3, socialförsäkringsutskottets betänkande nr 8 och socialutskottets betänkande nr 17 i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 12 Anmäldes och bordlades

Proposition

1977/78:18 om protokoll mellan Sverige och Finland om ersättning för bortfall av kommunalskatt i vissa fall

§ 13 Anmäldes och bordlades

Justitieutskottets betänkanden

1977/78:11 med anledning av motion angående påföljder för unga lagöverträdare

1977/78:12 med anledning av motioner angående lagen om tillfälligt omhändertagande

1977/78:13 med anledning av propositionen 1977/78:11 om fortsatt giltighet av lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, m. m.

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1977/78:11 med anledning av motion om studiesociala åtgärder inom vuxenutbildningen

Socialutskottets betänkanden

1977/78:12 med anledning av motion om utbyggnad av preventivmedelsrådgivningen

1977/78:13 med anledning av motioner om mödrahälsovård och förlossningsvård

Utbildningsutskottets betänkanden

1977/78:10 med anledning av propositionen 1977/78:36 om kommunal vuxenutbildning jämte motioner

1977/78:11 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt gäller vissa anslag inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde jämte motion

Jordbruksutskottets betänkande

1977/78:8 med anledning av propositionen 1977/78:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Näringsutskottets betänkanden

1977/78:23 med anledning av motion om inrättande av en central myndighet för kontroll av bevakningsföretagen

1977/78:25 med anledning av motion om förbud mot import och försäljning av krigsleksaker

1977/78:26 med anledning av motion om övergångsbestämmelser för rätt till pension inom domänverket

1977/78:27 med anledning av motion om viss översyn av resegarantilagen

1977/78:29 med anledning av motion om villkoren för belåning och återköp av enskild försäkring

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1977/78:15 med anledning av propositionen 1977/78:32 om särskilda åtgärder för att främja sysselsättningen under vinterhalvåret 1977/78 jämte motioner

§ 14 Anmälades och bordlades

Motion

1977/78:208 av *Karl Boo* med anledning av propositionen 1977/78:67 med förslag om ändring i lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden, m. m.

§ 15 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 2 december

1977/78:190 av *Göthe Knutson* (m) till handelsministern om regeringsåtgärder för att trygga tillverkningen vid Svenska Rayon AB i Älvenäs:

Det har uppstått oro bland de anställda vid Svenska Rayon AB i Älvenäs, Karlstads kommun. Enligt tidningsuppgifter hotar ägaren, Kooperativa Förbundet, KF, med nedläggning av företaget som går med förlust sedan 1975. Svenska Rayon är Sveriges enda tillverkare av textilfiber (viskosfiber) och har i dag ca 780 anställda. Mot bakgrund av företagets betydelse för landets försörjningsberedskap har regeringen för i år anvisat 11,6 milj. kr. i avskrivningslån. Därtill kommer sysselsättningsstöd. Framställning har emellertid gjorts om ett mera omfattande investeringsstöd. Eftersom Svenska Rayon AB använder inhemsk råvara (cellulosa) och i sin tur är leverantör till svensk tekoindustri skulle ett verkställande av KF:s hot om nedläggning få återverkningar även i andra svenska industrier.

Med anledning av dessa tidningsuppgifter ber jag få fråga handelsministern:

Nr 40

Tisdagen den
6 december 1977

---

*Meddelande om
frågor*

Hur bedömer statsrådet situationen för Svenska Rayon AB, och i vilken utsträckning har regeringen möjlighet att vidta åtgärder från försörjningsberedskapssynpunkt och från sysselsättningsynpunkt?

den 6 december

1977/78:191 av *Lars Ulander* (s) till socialministern om ökade möjligheter för riksbanken att bevilja bosättningslån:

Reglerna för bosättningslån ändrades den 1 juli 1977. I samband med höjningen av lånebeloppet startades en informationskampanj. Kampanjen lyckades i så mån att antalet behöriga sökande fördubblades. Enligt tidsningsuppgifter aviserade riksbanken i november att ytterligare 50 milj. kr. behövs för att säkra ansökningar om bosättningslån.

Med hänvisning till det anförda ber jag att till socialministern få ställa följande fråga:

Avser statsrådet att medverka till att riksbanken erhåller begärda 50 milj. kr. för att säkra bankens möjligheter att bevilja bosättningslån?

1977/78:192 av *Lars Gustafsson* (s) till kommunikationsministern om den planerade ombyggnaden av pendeltågsstationen i Jakobsberg:

Vid pendeltågsstationen Jakobsberg i Järfälla kommun har förhållandena sedan lång tid tillbaka varit helt oacceptabla. Järfälla kommun, Stockholms läns landsting och statens järnvägar (SJ) är numera överens om behovet av ombyggnad av stationen och om programmet härför. Hindret för att arbetet påbörjas är oenighet mellan landstinget och SJ om finansieringen. Landstinget, genom AB Stor-Stockholms Lokaltrafik (SL), syns f. n. vara berett att betala SJ:s självkostnader för ombyggnaden men är däremot inte berett att betala del i SJ:s övriga kostnader, vilket SJ kräver.

Under återopande av ovanstående hemställer jag att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att medverka till åtgärder som gör det möjligt att snarast påbörja ombyggnaden av pendeltågsstationen i Jakobsberg?

1977/78:193 av *Anna Lisa Lewén-Eliasson* (s) till kommunikationsministern om en järnvägsstation vid Flemingsberg:

I den s. k. Hörjelöverenskommelsen om lokaltrafiken i Stockholmsområdet ingick etablering av en station vid Flemingsberg i Huddinge. Vid planeringen av såväl bostadsområdet Västra Flemingsberg som Huddinge sjukhus var byggandet av denna station en förutsättning. Bostadsområdet är numera byggt och Huddinge sjukhus i verksamhet, men fortfarande finns ingen station.

Under återopande av ovanstående hemställer jag att till kommunikationsministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att intentionerna skall fullföljas när det gäller byggandet av en järnvägsstation i Flemingsberg?

Nr 40

Tisdagen den
6 december 1977

1977/78:194 av *Lennart Andersson* (s) till kommunikationsministern om utbyggnad av järnvägsstationen Södertälje Södra:

*Meddelande om
frågor*

Södertälje Södra är utöver Stockholms central den enda fjärrtågsstationen i Stockholms län. Därtill kommer en mycket omfattande lokaltrafik.

Under 1960- och 1970-talen har omfattningen av trafiken ständigt ökat. Någon utbyggnad av stationen i takt med trafikutvecklingen har dock inte förekommit.

Stationens allmänna utrymmen, såsom trappor, gångtunnlar och väntsal, motsvarar på intet sätt dagens krav. Likaså är det vid vissa tider på dygnet ytterst trångt på plattformarna, och uppenbara olycksfallsrisker föreligger.

Under återopande av det anförda hemställer jag att till kommunikationsministern få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att lägga fram förslag till en utbyggnad och upp-
rustning av järnvägsstationen vid Södertälje Södra?

1977/78:195 av *Rolf Rämgård* (c) till budgetministern om åtgärder mot nedläggning av Mora Bryggeri:

Mot bakgrund av Pripps Bryggeriers beslut om nedläggning av Mora Bryggeri vill jag fråga budgetministern:

Ämnar statsrådet vidtaga åtgärder så att i första hand Mora Bryggeri bibehålls, i andra hand nedläggningen uppskjuts i avvaktan på den branschutredning som regeringen har tillsatt?

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 18.03.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert